receptum ē. Contribui aūt uidetur q̄ i potestate hñt. ac creditoribus mercis. Sed quesitum. utrū dn̄s ita demū ex merce participet. si quod ei mercis noīe debetur. an uō etsi ex alia cā ei debeatur. Labeo ait. ex quacumq; cā ei debeatur. parum q̄ referre aut ante uenerit. an postea ei debeatur qd̄ seruus cepit. Sic [illegible] qd̄ priuilegium deductionis pdidit. Quod tñ si hi [illegible] ipsam mercem pignori acceperint. puto debere eis p̄ferendos dn̄o ē. iure pignoris. Sin aūt dn̄o. sine hoc ut potentior ei sit. debeat utiq; cū tribuendū. Sed si dn̄o plures dn̄i sint. utiq; omib; tribuetur. prorata debiti sui. Non aūt totū peculiū uenit in tributū. sed id dūtaxat qd̄ ex ea merce ē. Siue merces maneāt. siue p̄tiū earū receptū cōuersumq; uel ē in peculiū. Set si adhuc debeatur in eis noīe a quibusdam qbus solebat seruus distrahere. hec quoq; tribuetur. prout fuerint recepta. Sed ppter mercem suus [illegible] i tabna habeat instrum. an hec quoq; tribuat. Et labeo ait. et hec tribui. & ē eq̄ssimū. Plerūq; enim hic appara tus exmercē ē. imo sep. Cetera tñ q̄ extra hec i peculium habuit nō tribuētur. ut puta argentum habuit & amp [illegible] mercē peculiarē ꝯparauit. Et sic si mancipia i negociatione habuit ex merce ꝯparata. etiā hec tribuētur. Si plures habuit suus creditores. sed quosdā i mercib; certis. an omīs i his c̄ ꝯfundendi erunt. & omīs in tributū uocandi. ut puta duas negociatiões exercebat puta sagariam & lintea riam. & separatos habuit creditores puto separatim eos in tributū uocari. unusquisq; enim eorū mer magis q̄ ipi credidit.

Set si duas tabnas eiusdē negociatiōis exercuit. & ego sui tabnae. que in bigā quā ad brundisiū habuit tati creditor. alius ei quā trans tyberim eq̄ssimū puto separatim tributione faciendā. ne ex altius re mercemue. alii ī dep̄nes fiat alii dāpnū sentiāt. Plane si i eadē tabna merces des[...] rebitur. licet hec exercent. & eximius creditoris pecunia sit cō parate dicendū erit. omīs in tributū uenire. nisi fuerint creditori pignorate. Sed si credi merce mea uendenda. ex cessat. uideamus. ne iniquū sit i tributū me uocari. & siquidē in creditū ei abii. tributio locū habebit. Enī uō abii. quia res uindite. nō alias desinunt esse mee q̄ si uel precio. nisi erit soluto. uel fideiussore dato uel alias satis facto. dicendū erit uindicare me posse. Tributio aūt fit prorata eius q̄ cuiq; debetur. Et ideo si unus creditor ueniat desiderans tribui i tegram portione cō sequitur. Sed quoniam fieri pot ut alius quoq; uel alii quoq; existant possint mercis peculiaris creditores cauere debet creditor iste prorata se refusurum. si forte emerserint creditores alii.

Paul. r. Non enim hec actio sicut de peculio occupantis meliorē cām facit. sed equalē ꝯditionem quoq; agentium.

Paul. r. Illud quoq; cauere debet si qd̄ aliud dn̄i debitum emerserit. refusurum se ei prorata. fingere enim cō ditionale debitum imminere. uel i certum ē. hec quoq; admittendū ē. Nā summū dn̄s p̄tiū nō debet. licet i tributū uocatur. Quod tñ si dn̄s tribuere noluit. nec hanc molestiā suscipere. sed peculio uel mercib; cedere paratus sit. proculus refert. audiendū eū q̄ sn̄ia habet equitatē. Et plerumq; arbitriū in hanc rē p̄tor debebit dare cui interueniēti tribuatur merces peculiares. Sicut uō dolo. ora. fieri ē quo minus ita tribuerentur. meū tributoriā datur ut q̄to minus tributū sit. quā debuit p̄stare. Que actio dolū. ora. cohercet dn̄i. Minus aūt tribuere uidetur etiā si nichil tributū sit. Si tamen ignorāt i merce suum habere minus tribuit nō uidetur dolo minus tribuisse. sed recognita si nō tribuat dolo nō caret. Perinde si sibi ex ea merce solui fecit. utiq; uidetur dolo minus tribuisse. Sed si mercē p̄mpassus ē. aut eā euertit. aut uilioris data opa distraxit. uel si ab emptorib; p̄tiū nō exegerit. dicendū est teneri eū tributoria. si dolus interuenerit. Sed si negauit dn̄s cuiquā deberi uidendū erit. an tributorie locus sit. & ē uerior labonis sn̄ia tributoriā locū hr̄e. Alioquin expediat dn̄o negare.

Hec actio & ppetua & in heredem datur. de eo dūtaxat q̄ ad eum p[...]

Ulp. r. Quia nō de dolo ē. sed rei persecutionem cōti[...] uenit. net. Quare etiā mortuo seruo dn̄s et heres eius ppetuo teneri debebit. ppter fraudem defuncti. quāuis nō aliter quā dolo in terueniente competit.

Ulp. r. Quod in heredem dicimus. idē erit & in ceteris successoribus. Eligere q̄s debet. qua actione experiatur utrū de peculio an tributoria. cū sciat sibi regressū ad aliā nō futurū. Plane si q̄s uelit ex alia cā de peculio audiendus est. Si suo seruo manumisso peculium legatum sit. nō debere heredem tributoria teneri qm̄ neq; ad eum puenerit. neq; dolo fecit. Labeo ait.

Sed post lib. xl. scripsit. heredem nisi cauerit sibi a seruo uendicet de peculio qd̄ tribuendū erat. teneri tributoria. quia uerū nō ē sine dolo esse. Ipse enim auctor dolus ē. quod egerit. ne si tributoriā ueniret. Tociens in heredem damus actionem de eo q̄ ad eum puenit. quociens ex dolo defuncti conuenitur nō quociens ex suo.

Paul. r. De peculio actio est etiam cū emptore serui agi potest. tributoria nō potest.

Paul. r. Aliquando etiā agentib; expedit potius de peculio agere quā tributoria. Nā in hac actione de qua loquimur hec solū i diuisione uenit. qd̄ ex mercib; ē quib; negotiatur qd̄ q; eo noīe receptum ē. At in actione de peculio totius peculii totius peculii quantitas spectatur in quo & merces ꝯtinentur & fieri pot. ut i dimidia forte p̄te peculii aut tertia. uel etiā minore negotietur. Fieri etiā pot ut patri dn̄o uel nichil debeatur.

Ulp. r. Aliud dūtaxat de peculio. aliud tributoria suo noīe cū dn̄o agit. Quesitum ē. an deducere dn̄s de peculio debeat qd̄ tributoria agenti p̄statururus sit. & ait. tributoria actione utiq; de[...] mū agi pot. cū dn̄s in distribuendo p̄tio mercis. edicto p̄toris nō satisfecit. Jdē cū maiorē partem debiti sui deduxit. quā creditorib; tribuit. Veluti sicut i merce tñ. xxx. fuissent in qua ipse q̄dē. xv. crediderat. duo aūt extranei. xxx. totam xv deduxerit. & creditorib; reliq̄. xv. dederit. cū debēt sola. x. deducere. & extraneis dena tribuere. Cū igitur hec fecerit. nec itellige[...] dn̄s dolo se. suum a se ubiare. eo qd̄ eo noīe ei tributoria actionem p̄statururus sit. q̄re si agi de peculio cepit. cū forte extra mercē peculiū eet. id tanquā adhuc creditori sui deducere debebit.

Quod cum eo qui in aliena potestate est negotium gestum esse dicetur.

Gai. r. Omnia p̄osul agit. ut q. contraxerit cū eo dicetur. qui in aliena potestate sit. etiā si deficiant superiores actiones. i. exercitoria. uel institoria. tributoria ut nichilominus tñ in quantum ex bono & equo res patitur suum ꝯsequatur. Siue enim iussu eius cuius potestate sit negotium gestum fuit i solidum eo noīe iudicium pollicetur. Siue nō iussu sed tñ in rē eius uersum fuit. eatenus introducit actionem quatenus in rem ei uersum fuit. Siue neutrum eorum sit de peculio actionem constituit.

Ulp. r. Si is p̄tor meum q̄ emancipatus aut exheredatus erit. q̄ uel abstinuit se ab hereditate ei meus potestate cū moritur fuit ei rei noīe q̄ ꝯtracta cū eo erit cū is i potestate eet siue sua uolūtate. siue iussu eius in cuius potestate erat ꝯtraxit. siue in peculiū eius siue i patrimoniū eius. cuius i potestate fuit ea res uersa fuit actionem eā cognita dabo in id q̄ facere pot. Sed si sta[...] tra eum a ci patiens in cuius fuit sit. Vel i adoptiuū datus de eo pat naturalis decessit. Hec sicq̄ extrema p̄tis est institutus eq̄ssimū ē eā cognita etiā i huiusdam actionem in id q̄ facere pot.

Ulp. r. Sed an hic detrahi debeat q̄ alius debet [...] pot tractari pot & si quidē sit creditores q̄ cū eet aliene potestatis cū eo contraxerint. recte dicetur occupantis meliorē ēe ꝯditionē. nisi siq̄s priuilegiatus ueniat. huius enim nō sine ratione prioris ratio habebit. Quod si q̄s sit q̄ postea quā sui iuris factus ē cū eo ꝯtraxerit. puto horum rationem habendam.

Ulp. r. Sed et si ex p̄te nō modica sit heres scriptus filius in arbitrio ē creditoris. utrū portione hereditaria. an in solidum eū conueniat. Sed et hic iudex estimare debet. ne forte in eo q̄ facere pot debeat ꝯueniri. In solidū aūt & si exheredatus uel emancipatus sit filius in solidum ad uersus eum actio dabitur. ut puta si patre fa. se miscuit ē. cū ꝯtrahere. cū eo. Nā lib. ii. dig. marcell. scripsit. licet facere nō possit cō ueniendus ppter [...]meditatum. Quamquā aūt ex facto in id qd̄ facere pot actio in eū datur. tñ ex delictis i solidū ꝯuenietur. Soli aūt filio suo succurritur nō aūt heredi ei. Nā & pap. l. ix. q̄st. respondit. In heredem filii i solidū dandā actionem. Sed an etiā t̄pus habendi debeat ratio. ut siquidē ex continenti cū filio agatur. detur actio in id qd̄ facere pot. Si uō post multos annos nō debeat indulgeri. & m̄ uidetur rationem habendam eē. i hec enim cāe cognitio uertitur. Is q̄ de peculio egit. cū posset. qd̄ iussu i ea cū ē iure posset qd̄ iussu potius agere. ita paul. certitat. Sed & si decep tur de peculio egit putat celsus succurrendū ei. Questionabit[...]

Paul. r. Si filius fa. uiuo patre ꝯuictus [...] rationem. re cōdempnatus sit. in emancipatū uel exheredatū post iudicium actio in id qd̄ facere pot danda ē. Siue ei filio exheredato ex senatusꝯsulto trebelliano hereditas patris restituta sit nō debebit. in quantū facere pot. sed in solidū ꝯdempnari. q̄ est tū quodammodo heres. Sed si coactus i miscuit se ut restituat hereditatem puto obseruandū ē ac si se abstinuisset.

Ulp. r. Cum q̄s e patre fa. simul aut. & in adherere alis [...] explaturē. in adiuti teni. Marcell. scripsit. Quamuis p̄stare nō possit. & tamen uim ē teneri eū debere. q̄ dolo fecit.

hec in omnibus bone fidei iudiciis dicendum erit.

Scev. l. Pater filie promisit mutuam pecuniam accipere et per epistolam creditori mandavit ut ei crederet. Si filius emancipatus pro patri heres extitit, an et in potestate creditoris utrum filium cum credidisset in solidum an dumtaxat pro qua parte successit, quesitum maller conveniri. Sed filius condempnatur in quantum facere [potest].

Ulp. l. Titianus Primus preposuerat servum [illegible] mutuis pecuniis dandis et pignoribus accipiendis. Is servus etiam negotiatoribus ordei solebat pro emptore suscipere debitum et solvere. Cum fugisset servus et is cui delegatus fuerat ut obligatum pretium ordei conveniret dominum nomine institoris, negabat eo nomine conveniri posse, quia non in eam rem prepositus fuisset. Cum autem et alia quedam gessisse et multis solvisse et horrea conduxisse probaretur, prefectus annone contra dominum dederat sententiam. Dicebamus quasi fideiussorem esse videri, cum pro alio solvere debitum, non solvere aut extra causam indominum dari actionem, nec in dominum id eum mandasse. Sed quia videbatur in omnibus eum suo nomine substituisse, sententiam confirmavi in patre.

Ad senatusconsultum Macedonianum. Rubrica.

Ulp. l. Verba senatusconsulti Macedoniani hec sunt. Cum inter ceteras sceleris causas Macedo, quas illi natura administrabat, etiam es alienum adhibuisset, et sepe materiam peccandi malis moribus prestaret, qui pecuniam ne quid amplius diceretur incertis nominibus crederet: placere ne cui qui filio fa. mutuam pecuniam dedisset, etiam post mortem parentis eius cuius in potestate fuisset actio petitioque daretur, ut scirent qui pessimo exemplo fenerarent nullius posse filii fa. bonum nomen expectata morte patris fieri. Si pendeat an sit in potestate filius, ut puta quoniam patrem apud hostes habet, in pendenti est an senatusconsulto locus sit. Nam si redierit in senatus potestatem, senatusconsulto locus est, si minus cessat. Interim igitur deneganda est actio. Certe si ignorantes mutuam pecuniam accepit, de eo desiit restituitur, ut enim accipitur senatusconsulto locum habebit. Filio fa. nichil dignitas facit quominus senatusconsultum Macedonianum locum habeat. Nam etiam si consul sit vel cuiusvis dignitatis, senatusconsulto locus est. Nisi forte castrense peculium habeat: tunc enim senatusconsultum cessabit.

Idem l. Usque ad quantitatem castrensis peculii, cum filii fa. in castrensi peculio vice patrum familias fungantur.

Idem l. Si quis patrem fa. esse crediderit, non vana simplicitate deceptus nec iuris ignorantia, sed quia publice pater fa. plerisque videbatur, sic agebat, sic contrahebat, sic muneribus fungebatur, cessabit senatusconsultum. Unde Iul. l. xii. eum qui vectigalia conducta habebat scripsit. Et est sepissime constitutum cessare senatusconsultum. Proinde et in eo qui scire non potuit an filius fa. sit. Iul. l. xii. Cessare senatusconsultum ait, ut puta in pupillo vel minore xxv. annis, sed si minor erit, cognita causa per pretorem succurrendum est. In pupillo et alia ratione debuit dici cessare senatusconsultum, quod mutua pecunia non sit quam sine tutoris auctoritate pupillus dat, quemadmodum ipse dicit.

Paul. l. Si filii fa. crediderit, cessare senatusconsultum, quod mutua pecunia non sit quoniam liberam peculii administrationem habuit. Non enim periret ei pater concedit peculium, cui peculii administrationem permittit, et ideo vindicationem nummorum patri superesse. Et autem solum senatusconsultum offendit qui mutuam pecuniam filio fa. dedit, non qui alias contraxit, puta vendidit, locavit vel alio modo contraxit. Nam pecunie datio perniciosa parentibus eorum visa est, et ideo etsi in creditum abiit filio fa. vel ex causa emptionis vel ex alio contractu in quo pecuniam non numeravit, etsi stipulatus sit, licet ceperit esse mutua pecunia, tamen quia pecunie numeratio non concurrit, cessat senatusconsultum. Quod tamen ita erit dicendum, si non fraus senatusconsulto sit cogitata, ut qui credere non potuit magis ei venderet, ut ille pretium haberet in mutui vicem. Si a filio fa. stipulatus sim, et pater fa. factus sum crediderim, sive capite deminutus sit sive morte patris sive alias sui iuris sine capitis deminutione fuit effectus, debet dici cessare senatusconsultum, quia mutua pecunia iam patri [familias data est].

Scev. l. Sed quod vulgo dicitur filio || fa. datum est fa. credi noluerit, non ad verba referendum est, sed ad numerationem pecunie.

Paul. l. Ergo hic et in solidum dampnabitur || nec non in id quod facere potest.

Scev. l. Contra etiam dicetur recte si a patre fa. postea filio senatusconsulti potestate exercendam, quia expleta est summa ob

Ulp. l. Item si filii fa. fideiussorem || ligationis.

Neratius l. ii. responsorum cessare senatusconsultum ait.

Ulp. Sed et Iul. adicit: si eo loco quesitum sit ut filius fa. qui mutuam pecuniam accepturus erat fideiuberet, alio reo dato in fraudem senatusconsulto factum nocere, et danda exceptionem

[illegible] filio fa. [illegible] reo quoniam et fideiussoribus filii fa. quibus reo quoniam fideiussoribus filii fa. subvenitur. Item et si duos reos [illegible] pro filio accepero filium fa. et tertium cum ad filium fa. [illegible] pecunia [illegible]. Ideo autem reum tertium accepimus, ne quasi fideiussor filii senatusconsulto uteretur, utile esse exceptionem ad [illegible] dandam. Sed et si filius fa. patre suo relegato vel longo tempore absente dotem pro filia promisit, ut patris pignori dederit, senatusconsultum cessabit. Patris tamen res non tenebuntur. Plane si heres patri extiterit filius et pignus prosequitur, exceptione doli mali filii submovebitur. Mutui datione non solum numerate pecunie, verum omnium que mutuo dari possunt, an accipientem videndum est. Sed verba videntur mihi ad numeratam pecuniam referri: ait enim senatus mutuam pecuniam dedisse. Sed si fraus sit senatusconsulto adhibita, puta frumento vel vino vel oleo mutuo dato, ut his distractis fructibus uteretur pecunia, subveniendum est filio fa. Si filius fa. in aliena erat potestate cum mutua pecunia daretur, nunc in alterius mens, senatusconsulti non cessat. Dabitur itaque ei exceptio. Sed et si patri eius non mors, sed alia causa inciderit quominus sit in civitate, dicendum senatusconsulto locum esse. Non solum ei qui mutuam pecuniam dedisset, sed et successoribus eius deneganda est actio. Proinde et si alius mutuam pecuniam dedit, alius stipulatus est, dabitur adversus eum exceptio, licet hic non dederit. Sed si alteruter eorum ignoravit in patris esse potestate, verius dicendum est utrique nocere. Idem est et in duobus reis stipulandi. Item si duos filios fa. accepero reos, sed alterum putavi patrem fa., in tertium ad quem pecunia pervenit, ut nec eum sciam filium fa. ad quem pervenit, ut et eum pecunia exceptione submoveatur. Si ad eum quem ignoravi non submoveatur. Sive autem sub usuris pecunia mutuo data sit, sive sine usuris, ad senatusconsultum spectat. Quamquam autem non declaret senatus cui exceptionem det, tamen sciendum est et heredes si pater fa. decesserit, et patrem eius si filius fa. decesserit, exceptione uti posse. Interdum etsi senatusconsulto locus sit, tamen in alium datur actio, ut puta filius fa. institor mutuam pecuniam accepit. Scribit enim Iul. l. xii. ipsum quidem institorem exceptione senatusconsulti usurum non subveniatur, sed institoriam actionem adversus eum qui preposuit competere. Quamquam igitur si ipse pater eum preposuisset merci sue vel peculiarem rem exercere passus esset, cessat senatusconsultum, quoniam patris voluntate contractum videtur. Nam si sciet eum negotiari, etiam hoc permisisse videtur. Sin non, sed non ignoratum prohibuit, et cum merces accipere. Proinde si accepit pecuniam et in rem patris vertit, cessat senatusconsultum. Patri enim, non sibi accepit. Sed si ab initio non sic accepit, verum postea in rem patris vertit, cessare senatusconsultum dicendum. Iul. l. [illegible]

Intelligendo quoque ab initio sic a[illegible] terit, non tamen vertisse videbitur. Si [illegible] ta patri in proprium debitum solvit, [illegible] adhuc senatusconsulto locus est. Cum [illegible] ei absens mutuum accipiat, cessare [illegible] si probabilem modum in mutua pecunia [illegible] ad eam quantitatem quam pater solebat [illegible]

Si filius accepit mutuam pecuniam ut ei liberatus [illegible] exceptione non submovetur, senatusconsulti cessabit exceptio.

Hec autem plus cessabit exceptio senatusconsulti, si pater solvere cepit quod filius fa. mutuum sumpserit, quasi ratum habuit.

Si pater fa. factus partem solverit debiti, cessabit senatusconsultum, nec solutum repetere potest.

Paul. l. Cum tamen accurate pignoratitia solutum sit repe ||

Ulp. l. Sed et si pater fa. factus rem pignori || ti dederit, dicendum erit senatusconsulti exceptionem ei denegandam usque ad pignoris quantitatem. Si ab alio donatam sibi pecuniam filius creditori solverit, an pater vindicare vel repetere possit? Et ait Iul.: siquidem hac condicione donata sit pecunia ut creditori solvat, videri a donatore perfecta traditionem ad creditorem et fieri nummos accipientis. Sive simpliciter ei donavit, alienationem eorum filium non habuisse, et ideo si solverit, condictionem patri ex omni eventu competere. Hec senatusconsulti et ad filias fa. quoque pertinet, nec ad rem pertinet si adfirmentur ornamenta emere pecunia comparasse. Nam et ei qui quamquam filio fa. credidit, decreto amplissimi ordinis actio denegatur, nec interest consumpti sint nummi an extent in peculio. Multo igitur magis severitate senatusconsulti eius creditum improbabitur qui filie fa. mutuum dedit. Non solum filio fa. et patri eius succurritur, verum fideiussori quoque et mandatori eius, qui et ipsi mandati habent regressum, nisi forte

[illegible] non interessetur. Tunc enim cum nullum negotium habent [illegible]. Sed et si non donandi animo patris [illegible] intercedunt. totum enim cum a patre in debitum comprobatur.

Et ea pro filio f. a. sine voluntate patris ei intercesserunt. soluto [illegible] non repetere. Hoc enim ut divus Adrianus constituit. et [illegible] non repetituros. Alioquin perpetua exceptione tuti sunt. Ipse filius tamen non repetit. quia hi demum soluti non repetunt qui per eam creditorum actione liberantur. non quos exonerari senatus voluit. Quamquam autem solutum non repetunt.

Paul. li. x. Quia naturalis obligatio manet.

Ulp. li. x. Tamen si non opposita exceptione condempnati sint, utuntur senatusconsulti exceptione. sicut Iulianus scripsit in ipso filio fa. Exemplo mulieris intercedentis.

Paul. li. x. Si tantum sciente patre creditum sit filio dicendum est cessare senatusconsultum. Sed si fuisset pater filio credi[to]rem et ignorante creditore mutavit voluntatem, senatusconsulti locus non erit. quia initium contractus spectandum est.

Paul. li. x. Si quod a eo mutuum dederimus a filio fa. novandi causa stipulemur, non esse in proditio senatusconsulti Iul. scripsit.

Iul. li. x. Filium habeo et ex eo nepotem. nepoti meo creditum est iussu patris sui. quaesitum est an contra senatusconsultum fieret. dixi etiam verbis senatusconsulti contineri. tamen in persona nepotis [illegible] deberetur. Iussum autem huius patris non officit, quominus contra senatusconsultum creditum existimaretur. cum in principium causa esset. ut mutuam in pecuniam invito patre suo accipere non posset.

Marc. li. x. Nihil interest quis filio fa. crediderit utrum privatus an civitas. Nam in civitate quoque senatusconsulti locum habere divus Severus et Ant. rescripserunt.

Paul. Si filius fa. absente patre quasi ex mandato eius pecuniam acceperit. et [illegible] ad patrem litteras emisit. ut eam pecuniam in provinciam solveret. debet pater si actum filii sui improbat, continuo testationem imponere contrariae voluntatis.

Ulp. li. x. Si filius fa. sui iuris accepit mutuam pecuniam ut eam pro sponsione sua in dotem daret. pater eius de in rem verso actione tenebitur. ipsi enim mortua in matrimonio puella repetitio dotis datur.

Scaevola li. x. Creditorem filii fa. mortuo eo fideiussorem accipere non posse Iul. scripsit. quia nulla obligatio aut civilis aut naturalis supersit. cui fideiussor accedat. plane a patre eius actionis nomine quae de peculio adversus eum competat fideiussorem recte [illegible].

Pomp. Iul. scripsit exceptionem senatusconsulti [illegible] accepit Macedoniani nulli obstare nisi qui sciret an scire potuisset filium familias esse eum cui credebat.

Id. Si is cui dum in potestate patris esset mutua pecunia data fuerit. pater fa. factus pignoratitiam fecit, facta novatione ei pecuniae [illegible] sicut in plurativo in factum excipiendo.

Explicit li. xiiii. Incipit xv. de peculio. R.

[Or]dinarium autem [pr]aetor arbitratus est. prius eos contractus [ex]ponere eorum qui alienae potestati sub[ie]cti sunt. qui in solidum tribuunt actionem. Sic deinde ad hunc pervenire de peculio [ub]i datur actio. Est autem triplex [illegible] autem de peculio aut de in rem verso [au]t [illegible] actio. Verba autem edicti talia sunt: Quod cum eo qui in alterius potestate est negotium gestum erit. Et ideo [illegible] quae est feminini sexus dabitur ex hoc edicto actio. Si autem cum impubere filio fa. vel servo contractum sit, ita dabitur in dominum vel in patrem de peculio actio, si locupletior eorum peculium factum est. Potestatis verbum communiter est accipiendum tam in filio quam in servo. Nec magis dominum servorum est spectandum quam facultatem habendi eos. non enim solum servorum propriorum nomine convenimur. Item communium vel eorum quoque quos bona fide nobis serviunt sive liberi sive servi sint alieni.

Pomp. Ex ea causa ex qua solet servus fructuarius vel usuarius acquirere ei cuius usufructus vel usus sit, actio in eum datur de peculio ceteraeque honorariae dantur. Ex reliquis in dominum dantur proprietatis.

Ulp. Licet praetor sicut eo qui in potestate est sit negotium gestum proloquatur, actionem tamen sciendum est, etsi nullus sit in potestate dari de peculio actionem ut puta sicut suo hereditario contractum sit ante aditam hereditatem. Unde Labeo scribit. Et si secundo gradu [illegible] substitutus sit servus, et deliberantibus primis heredibus cum eo contractum sit. mox repudiantibus eis [illegible] liber heresque extitit. posse dici de peculio in eum conveniri [illegible]. Parum autem refert servus quis masculus an mulier sit. Nam de peculio et muliere convenietur. Pedius etiam in pupillos dominos de peculio obligari ait. Non enim cum ipsis impuberibus contrahitur ut tutoris auctoritatem spectes. Item adicit non posse pupillum suo peculium constituere nec tutoris auctoritate. Et in furiosi quoque curatores dicimus de peculio dandam actionem. Nam et huius servus peculium habere potest. non si fuit concessum ut habeat. sed si non fuit prohibitum ne habeat.

Si filius fa. vel servus pro aliquo fideiusserit vel alias intervenerit vel mandaverit quaesitum est an sit de peculio actio. Et est verius in servo eam fideiubendi vel mandandi inspectandam. quam sententiam et Celsus li. vi. probat in servo fideiussore. [illegible] igitur si quasi intercessor servus intervenit non rem peculiarem agens non obligabitur de peculio dominus. Iul. quoque li. xii. dig. scripsit. Si servus mandavit ut creditori meo solveretur, referre quam causam mandandi habuit. si pro creditore suo solvi mandavit, esse obligatum dominum de peculio. Quod si intercessoris officio functus sit non obligari dominum de peculio. Cum cognitum quod idem Iul. scribit. Si a filio meo fideiussorem accepero quemque a fideiussore accepero id me non debere [illegible] sed de peculio actionem mihi dari praestaturum. Idem accipiendum et in servi fideiussore. Itaque et alius mihi pro filio meo debitore solvisset. Quod si filius meus debitor non fuisset, exceptione doli fideiussorem usurum et si solvisset, eum condicturum scribit. Si servus cum [illegible] gereret, condictionem promiserit, quaeritur an de peculio actio ex ea causa competat. quia ex negotio gesto danda sit. sicuti traiecticiae pecuniae datur. Sed hoc [illegible] filio tamen videtur verius ex eo promisso servi non dandam de peculio actionem. Quia nec sine iudicio condempnetur servus. Dat igitur actio. Sed et si filius fideiussor vel quasi intervenitor acceptus sit. an de peculio patrem obligat quaeritur. Et verum Sabini et Cassii sententia existimantium semper obligari patrem de peculio. et distare [illegible] a servo. Quare ex eo promisso pater tenebitur. Et ita Pomp. quoque libro viii. epist. scribit. Nec interest, ait, ex qua causa ei promisit utrum ex ea causa ex qua potuit cum patre de peculio agi an non ex ea ex qua non potuit cum ex stipulatu pater conveniatur. Idem scribit. Iudicati quoque patrem actione de peculio teneri. Quod et Marcell. putat etiam eius actionis nomine ex qua non potuit pater de peculio actionem pati. Nam sicut in stipulatione contrahitur cum filio, ita iudicio contrahi. Proinde non originem iudicii spectandam sed ipsam iudicati velut obligationem. Quare etsi quis defensor condempnatus sit. idem putat. Ex furtiva ei a filio qui est fa. condici posse constat. An vero in patrem vel in dominum de peculio danda est actio quaeritur. Et est verius in quantum locupletior dominus factus esset ex furto facto dandam actionem de peculio. Item Labeo probat. Cum iniquissimum est ex furto servi dominum locupletari impune. Nam et rerum amotarum actionem filii fa. nomine in id quod ad patrem pervenit competit actio de peculio. Si filius fa. duumvir pupillo rem salvam fore caveri non curavit. Pap. li. viii. quaestionum de peculio actionem competere ait. nec quemquam mutare arbitrium [illegible] voluntate patris decurio factus sit. quia in rem [illegible] salvam fore pater ob[illegible].

Pomp. li. x. Peculium est non id cuius servus [illegible] seorsum a domino rationem habuerit, sed quod dominus ipse separaverit suam a servi ratione discernens. Nam cum servi peculium totum adimere vel augere vel minuere dominus possit, animadvertendum est non quod servus, sed quod dominus constituendi servilis peculii gratia fecerit. Sed hoc ita verum puto. si quem debito servum liberare voluit dominus. ut etiam si nuda voluntate remiserit dominus quod debuerit desinat servus debitor esse. Si vero nomina faceret dominus ut quasi debitorem se servo faceret cum debitor non esset, contra puto. Re enim non verbis peculium augendum est. Ex his apparet non quod servus ignorante domino habuit peculium esse. sed quod volente. Alioquin et quod subripuit servus domino fieret peculium. quod non est verum. Sed scripsit ut ignorante domino [illegible] pati minimum servi peculium. Veluti si [illegible] dat domino servus aut furtum faciat. Si id quem servo meo furtum tamen feceris id ex peculio deducendum esse quod minus ob rem surreptam consequi possim. Si vero alieno domino [illegible] servi peculium servi [illegible] in eius peculium remanere. sed aut suo [illegible] debitum domini. aut nomine servi alius domino [illegible] peculium suppletur. Nec est nova concessione domini opus. Non solum id in peculio numerorum prehendum est cuius rei domino sit etiam id cuius ab eo cum in peculio fit seorsum rationem habent.

Ulp. Depositi nomine pater vel dominus dumtaxat de peculio conveniuntur, et si quo dolo malo eorum captus sit. Sed et si precario res filio fa. vel servo data sit. dumtaxat de peculio pater vel dominus obligatur. Si filius fa. vel servus in dominum detulerit et iuratum sit de peculio danda est actio quia contractum sit [illegible] suo [illegible]. Peculium dictum est quasi pusilla pecunia sive patrimonium pusillum. Peculium autem Tubero quidem sic definit ut Celsus li. vi. dig. refert. quod servus domini permissu separatum a rationibus dominicis habet deducto inde si quid domino debetur.

Cels. Definitio peculii quam Tubero exposuit ut Labeo ait ad vicariorum peculia non pertinet. quod falsum est. Nam eo ipso

Quod dominus servo peculium constituit etiam invito constituisse existimandus est.

Ulp. Quam Tuberonis sententiam et Celsus probat, et adicit pupillum vel furiosum constituere quidem peculium servo non posse. Verum constitutum ante furorem vel a patre pupilli non adimi, nam et his casibus quam sententiam veram esse. Et congruit ei quod Marcellus apud Iulianum notat, adicit posse fieri ut ex duobus dominis servus peculium habeat apud alterum, apud alterum non. Ut puta si alter ex dominis furiosus sit vel pupillus. Sunt quidam igitur qui putant peculium servum habere non posse nisi concedente domino. Ego autem puto non esse opus concedi peculium a domino servo habere, sed non adimi ut habeat. Alia causa est peculii liberae administrationis. Nam haec specialiter concedenda est. Scire autem debemus utique singulas res debere dominum, in hanc sententiam Pomp. inclinat.

Pupillum autem tam filium quam servum peculium habere posse. Pedius l. xxvi. scribit. Cum hoc magis ex domini constitutione pendeat. Ergo et si furere coeperit servus vel filius retinebit peculium. In peculio autem res esse possunt omnes mobiles et immobiles et soli. Vicarios quoque in peculio potest habere et vicariorum peculium. Hoc amplius et nomina debitorum. Sed et si quid furti actione servo debetur, vel alia actione, in peculio computabitur. Hereditas quoque et legatum ut Labeo ait. Sed id quod dominus sibi debet in peculio habebit, si forte in domini rationibus impendit, et dominus ei debitor manere voluit. Aut si debitorem eius dominus convenerit. Quare si forte ex servi emptione nomine eius emptionis duplum dominus exegit, in peculium servi erit conversum. Nisi forte dominus in eo proposito fuit ut nollet hoc esse in peculium servi. Sed et si quid ei conservus debet, erit peculii, si modo ille habet peculium vel

Paul. Non statim quod dominus voluit ex re sua habebit in peculio esse, peculium fecit, sed ita si tradiderit, aut cum apud eum esset, pro tradito habuerit. Desiderat enim res naturalem traditionem. Contra autem simul atque noluit, peculium servi desinit peculium esse.

Ulp. Sed et si damnum servo dominus dederit, in peculium hoc non imputabitur, non magis quam si subripuerit. Plane si cum servus dederit damnum vel subripuerit, in peculium videtur habere. Nerva Pomp. l. xii. scribit. Nam et si quid dominus ab eo quem peculium [illegible] surripuit vel consecutus est vel consequi potest, in peculium esse imputandum. Neratius l. ii. responsorum scribit. Peculium autem deducto eo quod domino debetur computandum est, quia praevenisse dominus et cum servo suo egisse creditur. Eo modo debitum sibi deduxisse de suo peculio creditur. Huic definitioni Servius adicit et si quid his debetur qui sunt in potestate eius, quoniam hoc quoque domino deberi nemo ambigit. Praeterea id etiam deducetur quod his personis debetur quae sunt in tutela vel cura domini vel patris, vel quorum negotia administrat, dummodo dolo careat, quoniam et si pro dolo peculium vel ademerit vel minuerit, tenetur. Nam et si semper praevenire dominus egere videtur, cur non dicatur etiam hoc nomine cum servo egisse quo nomine vel tutelae vel negotiorum gestorum vel utili actione tenebitur? Nam ut eleganter Proculus ait, ideo hoc minus in peculio est quod domino vel patri debetur, quoniam non est verisimile dominum id concedere servo in peculio habere quod sibi debetur. Sane cum ceteris causis per semetipsum exegisse dicimus qui negotia vel tutelam gerit, cur non etiam in speciem peculiarem exegit quod exigi debuit? Consequendum igitur erit quia sibi cum solverit, cum eius agere de peculio conabitur. Sed et si creditor servi qui heres extitit eius domino, deducet de peculio quod sibi debetur, si conveniatur. Sive libertatem servus accepit sive non. Idemque est et si legatus sit pure servus. Nam quasi praevenerit, et praeter servum egerit, sic deducet quod sibi debetur si conveniatur, licet nullo momento dominium in manumisso vel legato pure habuerit. Et ita Iul. l. xii. scribit. Certe si sub condicione servus libertatem accipit, minus dubitatur. Iul. cum eodem loco scribit heredem deducere domini etiam factum esse ad defensionem suam. Iul. etiam illud asserit quod si ei qui post mortem servi vel filii intra annum potuit conveniri de peculio heres extiterit, procul dubio deducere quod mihi debetur. Sive autem ex causa quod domino debeatur sive ex contractionum reliquis, deducet dominus. Sed et si ex delicto ei debeatur, puta ob furtum quod fecit domino suo, aeque deducetur. Sed est quaestionis ipsa utrum furti existimatio, id est id solum quod domino abest, an vero tantum quantum si alienus servus commisisset, id est cum furti poena. Sed prior sententia verior est, ut ipsa furti aestimatio sola deducatur. Sed et si prius servus sese vulneraverit, non debet hoc damnum deducere, non magis quam si se occiderit vel praecipitaverit. Licet enim etiam servus naturaliter in suum corpus saevire. Sed et si a se vulneratum servum dominus curavit, sumptus nomine debitorem eum domino puto effectum, tamquam si aegrum eum curasset, rem suam potius egisset. Item deducetur de peculio si quid

servi nomine obligatus dominus est, aut pater, si obligatus [illegible] qui ei creditor est iussu domini vel patris, nam haec deducuntur. Iul. l. xii. scribit. Sed haec ita demum puto [illegible] domini vel patris fidei acceptum esse pervenerit. Aliquin [illegible] compensare. Sed et si pro suo fideiusserit deducendum. Iul. l. xii. dig. scribit. Marcell. autem utrumque casum sic non dividit quemadmodum domino abest, utilius esse aut praestare creditori ut caveat futurum se si quid praestiterit dominus hoc nomine conventus, quia et deduci admittatur vel medio tempore interim usuras magis creditor consequatur. Sed et si de peculio conventus dominus condemnatus est, debebit de sequenti actione de peculio deduci, sed si alius de peculio egit, deduci oportere. Cepit enim dominus vel pater iudicati teneri. Nam et si quid servi nomine non condemnatus praestitisset creditori, iam et hoc deduceretur.

Paul. l. r. Si vero adhuc in suspenso est prius iudicium de peculio et ex posteriori iudicio res iudicetur, nullo modo debere priorem iudicii rationem haberi in posteriorem condemnationem, quia in actione de peculio occupantis melior est condicio. Occupare autem videtur non qui prior litem contestatus est, sed qui prior ad sententiam

Ulp. Si noxali iudicio conventus [illegible] iudicis pervenit, dominus litis aestimationem obtulit, de peculio deducendum est. Quod si noxae datum est, deduci non debere. Sed et si quid dominus soluturum se servi nomine repromisit, deduci oportebit. Quemadmodum si quid domino servus pro debitore expromiserat. Idem est et si pro liberto quod domino expromiserit, quasi debitor domini sit effectus. Sed ita demum si mandatum eo cum domino de peculio agatur. Sed et si a debitore dominico servus exegerit, an domini debitorem se fecerit quaeritur. Et Iul. l. xii. dig. non aliter dominum deducturum ait quam si ratum habuisset quod exactum est. Eadem et in filio familias dicenda erunt, et puto veram Iul. sententiam. Naturalia enim debita spectamus in peculii deductione. Est autem natura aequum liberari filium vel servum obligatione eo quod in debitum vertit exegisse. Est autem quaestionis an id quod dominus semel deduxit cum conveniretur, rursus si quidem conveniatur de peculio eximere debeat, an non velut solutum ei videatur semel facta deductione. [illegible] inertia putat.

Idem Iul. l. xii. scribit. Siquidem abstulit hoc de peculio, non debere deduci. Si vero eandem possessionem peculii reliquit, debere eum deducere. Denique scribit. Si servus vicarium quinque valentem in peculio habuit et domino quinque debet, pro quibus vicarium dominus deduxerit, et mortuo postea vicario aliud creditor [illegible] servus comparaverit, non desinere dominum esse debitorem quem vicarius ille domino decesserit, nisi forte cum eum servum ademisset et sibi solvisset, et tunc decesserit. Idem recte ait: si cum vicarius valeret x. dominus conventus de peculio v. pro suo praestitisset, quamvis quinque ipsi debebantur, mox vicario decessisse, adversus alium agentem de peculio x. dominum deducturum. Quamvis in eo quod iam pro eo solvit debitorem sibi servum fecerit. Quae sententia vera est, nisi servo ademit vicarium ut sibi solveret. Quod autem deduci debere diximus id quod debetur ei qui de peculio conventus, ita accipiendum est si non hoc aliunde consequi potuit. Idem quoque Iul. scribit. Venditorem qui servum cum peculio vendidit, si de peculio conveniatur, non debere deducere quod sibi debetur. Potuit enim hoc exactione peculii detrahere, et nunc dicere quod indebitum, quoniam non est in peculio quod domino debetur. Potest etiam in quo reconditio agere. Quod ita erit probandum si tantum fuerit in peculio cum venderetur ut satisfacere debito dominus possit. Ceterum si postea quod accessit conditionibus debiti exstiterit quod dominus non distraxerit, esse erit dicendum. Idem scribit. Si quis servum cuius nomine de peculio habebit actionem comparasset, an possit deducere quod sibi debetur cum adversus venditorem habet actionem de peculio, et recte ait posse. Nam et quis alius potest eligere utrum cum emptore an cum venditore agere. Hic igitur eligere pactione deductionem nec vitio quod habent creditores quod quaerunt cum possit ipsi venditorem convenire, si quod forte putant esse in peculio. Non solum autem quod ei debetur qui convenitur deducendum est, verum etiam si socio eius quod debetur, et ita Iul. l. xi. dig. scribit. Nam qua ratione in solidum alterutri convenitur, pari ratione deducere eum oportet quod alteri debetur, quae sententia recepta est.

Iul. Quia et cum eo agi potest penes quem peculium non est.

Ulp. Sed et hic in emptore et venditore unum nomen est. Idem est in fructuario et proprietario. Et in domino et in bonae fidei emptore. Nam et Iul. l. xii. scribit neutrum eorum deducere ad quod

Paul. l. r. Item cum testamento praesenti die servus [illegible] alii debetur, liber esse iussus est, cum omnibus heredibus de peculio agendum est, nec quisquam eorum amplius deducet quam quod ipsi debetur. Idem et cum servus vivo domino mortuus est. Deinde dominus intra annum plures heredes reliquit, et de peculio actio et deductionis ius scinditur.

[illegible] Sed et si duo sint bonae fidei possessores, adhuc dicendum erit neutrum plus deducturum quam quod sibi debetur. Idemque et

si duo sint fructuarii. quamvis inter se nihil societatis contraxerint. Item dicendum in duobus fructuariis. si forte separata apud se peculia habeant. ut alter alterius peculii nomine conveniatur. Ceterum si commune sit peculium. et in solidum conveniuntur. et deducetur quod utrisque debetur.

Ulp. Quis ergo casus est quo peculium servi communis ad alterum ex dominis solum pertinet. In primis si quis servi partem dimidiam vendiderit. nec peculium ei concesserit. Denique si quis servo communi vel peculiari vel res aliquas eam mercedem dederit. ut proprietatem earum retineret administrationem. aut servo concederet. Marcellus notat. et in ille casus stat ad eum. Et si omnium quaedam modo concessissent domini. sed et in nominibus erit concessio.

Ulp. Si servus meus ordinarius vicarios habeat. id quod vicarii mihi debent an deducam ex peculio servi ordinarii. Et prima inspectio est an haec peculia in peculio servi ordinarii computentur. Et Proculus et Atilicinus existimant sicut ipsi vicarii sunt in peculio. et ita etiam peculia eorum. Et ideo quod mihi dominus eorum. id est ordinarius servus debet. etiam ex peculio eorum detrahetur. Item quod ipsi vicarii debent dumtaxat ex ipsorum peculio deducitur. Sed et si quid domino sed ordinario servo debetur de peculio eorum quasi cum servo debitum. Item quod ipsis debet ordinarius servus non deducetur de peculio ordinarii servi. quia peculium eorum in peculio ipsius est. et ita servus respondit. Sed peculium eorum augetur ut opinor. quemadmodum si domino servus debeat suo.

Paulus. Consequens est ut Sticho peculium suum legatum sit. is quoque ex testamento agit. non aliter cogitur id quod vicarii eius testatori debent relinquere. nisi inter vicarii peculium habeat.

Ulp. Hinc quaeritur si ordinarii servi nomine actum sit de peculio. an agi possit et nomine vicariorum. et puto non posse. Sed si actum sit de peculio vicarii agi potest et de peculio ordinarii. Potest autem et apud me duplicis iuris peculium. ut puta si servus sit dotalis. potest habere peculium quod ad me respiciat. et potest quod ad mulierem. Nam quod ex re mariti sui quaesivit vel ex operibus suis id ad maritum pertinet. et ideo si respectu mariti heres sit institutus. Iulianus ei legatum datum id eum non debere restituere. Pomp. scribit. Igitur si mecum agatur ex eo contractu qui ad me respicit. utrum omne deducam quod debetur mihi sive ex mea causa sive ex ea quae ad uxorem respicit. an vero separamus eis quasi in duobus peculiis. ut ex causa debiti quod petitur spectetur. ut si quidem ex eo peculio agatur quod ad mulierem spectat. id deducam quod ex eo contractu debetur. Si ex eo contractu debeatur qui ad me respicit. in eum deducam. Quae quaestio dilucidius est in fructuario tractata. utrum ex eo demum contractu possit de peculio conveniri qui ad se pertinet. an ex omni. Marcellus etiam fructuarium teneri scribit ex omni contractu. cum eum qui contrahit totum servi de peculium velut patrimonium intueri. Certe illud admittendum omnimodo dicit. ut priore convento ad quem res respicit in superfluum is cum quo contractum non est conveniatur. Quae sententia probabilior est. et a Papiniano probatur.

Quod etiam in duobus bonae fidei emptoribus erit dicendum. Sed in marito melius est dicere simpliciter cum de peculio teneri. Si maritus huiusmodi servi nomine aliquid praestiterit. an adversus mulierem eius agentem dotis nomine deducere id possit. Marcellus. Si uno quod creditori praestitum est ad utrumque genus peculium pertinebit. pro rata utrumque de peculio deducere debere. Ex quo intelligi potest si ad alterum peculium contractus pertinebit. modo soli uxori detrahi. modo non detrahi. Si ad id peculium pertinuit contractus quod apud maritum resedit. Contrario ipsi fructuario adversus dominum datur actio de peculio. Ut puta si apud eum habet peculium. apud vero ipsum autem nihil aut minus quam fructuario debetur. Idem etiam est e converso. Quamvis in duobus dominis sufficit vel pro socio vel communi dividundo actio.

Paulus. Nam inter se certum de peculio agere non possunt.

Ulp. Summa cum ratione etiam hoc peculium praetor imputavit quod dolo malo domini factum est quo minus in peculio esset. Sed dolum malum accipere debemus si ei ademit peculium. Sed et si eum intricare peculium in necem creditorum passus est. Mela scribit dolo malo eius factum. Sed et si quis cum suspicaretur provalum servum acturum. ut alio peculium averteret. dolo non caret. Sed si alii solvit. non dubito de hoc quin non teneatur. quoniam creditori solvit. et licet creditori vigilavit ad suum consequendum.

Si dolo tutoris vel curatoris furiosi vel procuratoris factum sit. an pupillus vel furiosus vel dominus de peculio conveniatur. videndum est. Et puto si solvendo tutor sit. praestare pupillum ex dolo eius. maxime si quid ad eum pervenit. Et ita Pomp. libro viii. epistolarum scribit. Idem in curatore et procuratore erit dicendum. Emptor autem ex dolo venditoris non tenebitur. nec heres eius vel alius successor nisi id quod ad se pervenit. Sive autem post iudicium acceptum sive ante dolo factum sit. continetur officio iudicis. Si dominus vel pater recuset de peculio actione non est audiendus. sed cogendus est quasi alium quemvis personalem actionem suscipere.

Pomp. Si damni infecti aedium peculiarium nomine promiserit dominus. ratio eius haberi debet. et ideo ab eo qui de peculio agit domino ‖ cavendum est.

Ulp. Aedium autem peculiarium nomine iusso damni infecti promitti debet. sicut vicarii nomine noxale iudicium in solidum pati. quia pro pignore eas servo defendatur. actor abducit vel possidet.

Ulp. Curator furiosi administrationem peculii et concedere et adimere potest tam furiosi servo quam filio.

Pomp. Id vestimentum peculii esse incipit quod ita dederit dominus ut eo vestimento servus perpetuo uteretur. eoque nomine ei traderet. ne quis alius eo uteretur. idque ab eo ei usus gratia custodiretur. Sed quod vestimentum servo dominus ita dederit utendum ut non semper. sed ad certum usum certisque temporibus eo uteretur. veluti cum sequeretur eum vel cum sibi cenanti ministraret. id vestimentum non esse peculii.

Paul. Si praemium ex ea causa id est quod dolo fecerit ‖ culum. dominus praestiterit de peculio conventus. aestimationem ex ea causa ei nihil praestabit. Sed si tamen dominus servus ei debeat quantum dolo minuit. non erit condemnandus. His consequens erit ut manumisso quoque vel alienato servo ex ea causa in dolum intra annum teneatur.

Paulus. Et ancillarum nomine et filiarum sed ipse ‖ atur. peculio actio datur. maxime si quae sarcinatrix aut textrix erit. aut aliquod artificium vulgare exerceat. Datur perfecta actio depositi quoque et commodati. Actio ne danda et eorum nomine vel aut. Sed et tributoria actio in his peculiaribus mercibus erit patri domino. ut negotietur danda est. longe magis non dubitatur. et si in rem versum est. vel quod iussu patris domini contractum sit.

Constat heredem domini id quoque deducere debere quod servus eius nomine cum eo de peculio agetur. ante aditam hereditatem ex bonis hereditariis amoverit. consumpserit. corruperit.

Si servus alienatus sit. quaesitum quod alienavit intra annum praetor de peculio actionem pollicetur. Tamen nihilominus in novum dominum actio datur. et nihil interest an aliud apud eum acquisierit peculium. an quod penes eum erat. vel ex traditione accepit eidem concesserit. Illud quoque placuit quod Paulus probat. omnimodo permittendum creditoribus vel in priorem cum singulis agere vel cum uno in solidum. Sed ipsi qui vendiderit servi non putat Iulianus. ideo quod ante venditionem creditorem cum emptore de peculio agere permittendum est. Sed et si alieno creditore cum quo redemerit ... de alieno equum putat. nam in emptorem debere dari iudicium. In venditorem autem dumtaxat intra annum post redemptionem variandum. Et eo quod adhuc alieno creditori danda iam actio est existimat deducto eo quod apud me peculii servus habebit. Sicut autem de eo qui ipse creditor servo meo. non putat Iulianus in emptorem alienato eo actionem dari debere. Ita et de eo quod servus meus servo meo credidit. sive cum creditum fuit alienatus sit. negat permitti mihi debere cum emptore experiri. Sed si quis cum servo duorum pluriumve contraxerit. permittendum est ei cum quo dominorum velit in solidum experiri. Est enim iniquum in plures adversarios distringi eum qui cum uno contraxit. nec huius dumtaxat peculii ratio haberi debet quod apud eum cum quo agitur servus habet. sed etiam eius quod apud alterum est. Nec tamen res damnosa futura est ei qui condemnatur. cum possit ipse rursus iudicio societatis vel communi dividundo quod amplius sua portione solverit a socio sociis consequi. Quod ita Iulianus locum habet si apud alterum quoque fuit peculium. quia eo casu solvendo quisque et socium ex aere alieno liberare videtur. Quod si nullum sit apud alterum peculium contra est. quia nec liberare ullo modo aere alieno eum intelligitur.

Ulp. Quare et si socio neque habet in totum ‖ ligit. possessor ex constitutione eatenus damnari debet in eam quo actum fuit quatenus peculium apud eum erit. actum ex bonis consequi potest.

Paulus. Si quis servum testamento liberum esse iusserit. et heredibus hisque cum servo contraxerit. possunt inter se coheredes vel de peculio agere. quia de eo quisque peculio quod apud eum est quolibet alio agente tenetur. Etiam si prohibuit coheredi cum servo dominus. erit in eum de peculio actio.

Ulp. Quaesitum est an teneat actio de peculio etiam si nihil sit in peculio cum ageretur. si modo sit rei iudicatae tempore. Proculus et Pegasus nihilominus teneri aiunt. Intendit enim recte etiam si nihil sit in peculio. Idem et circa eum ad exhibendum et in rem actionem placuit. quae sententia a nobis probanda est. Si cum herede ex persona domini vel patris agitur. dumtaxat de peculio condemnandum quod apud heredem eius sit. quod convenit. Idem et in rem intenso pro parte. nisi si quid in pluris heredis verit. Nec est unum contractum esse huic heredem conveniendum.

Sed pro parte domini taxetur. Sed si ipse servus sit heres, exceptio ei instituitur, ne quis cum eo agendum esset. Quid si filius sit qui heres ex parte institutus? nichilominus in solidum actione patietur. Sed si vel ex parte nomine coheredis eodem nomine audiendus est. Quamdiu enim sui iuris patris visum sit, cur non consequatur filius a coherede quod interest patris est. Idem est et si peculium locuples sit. Et si semel de peculio egit, rursus aucto peculio de residuo debiti agere potest. Si annua exceptione sit repulsus a venditore creditor, subvenire ei adversus emptorem debet. Sed si alia exceptione actionis submoveri, ut deducti ea quanta teneretur quam a venditore consequi potuisset, ab emptore residuum consequatur. In dolo obiciendo temporis ratio habetur. Fortissime enim post tempus de dolo actionis non patietur dolum malum obici praetor, quoniam nec de dolo actio post statutum tempus datur. In heredem autem doli clausula in id quod ad eum pervenit fieri debet, ultra non.

Paul. Et si ipse heres dolo fecit, solidum prestat.

Ulp. Si ex duobus vel pluribus eius heredibus, qui manumisso statu libero esse iusso, et mortuo vel alienato intra annum conveniri potuerunt, fuit conventus, omnes heredes liberabuntur, quamvis non in maiore quantitate eius peculii quam penes se habuit qui conventus est condempnetur. Idque ita Iulianus scribit. Idque est et Cassio(?) fuit visum. Sed si plures sint fructuarii vel bone fidei possessores, unus conventus ceteros liberat, quamvis non maioris peculii quam penes se esset condempnari debeat. Sed licet hoc iure contingat, tamen equitas dictat iudicium in eos dari, qui occasione iuris liberantur, ut magis eos perceptio quam intentio liberet. Nam qui cum servo contrahit universum peculium eius quod ubicumque est veluti patrimonium intuetur. In hac autem iudicio licet restauretur, recedens tamen et augmenti et decessionis rationem haberi oportet. Et ideo sive hodie nichil sit in peculio, sive accesserit aliquid, presens status peculii spectandus est. Quare circa venditionem quoque et emptorem hoc nobis videtur verius, quod accessit peculium posse nos ab emptore consequi, nec retrorsum vel ut in uno iudicio ad id tempus conventionem reducendam quo venditor conventus sit. Venditor fugitivi. Si cum peculio fugitivum vendiderit et tradiderit peculium, nec intra annum quidem de peculio conveniretur, neque enim hoc pretium fugitivi peculium est, ut Nerva.

Iavol. Sed si quis servum ita vendiderit ut [...] reciperet pretium, pro peculio acciperet, penes eum videtur esse peculium ad quem pretium peculii pervenerit.

Pomp. Non penes quem res peculiaris sit.

Iavol. At cum heres iussus est peculium dare accepta certa summa, non videtur penes heredem esse peculium.

Ulp. In bone fidei contractibus questionis est, an de peculio an in solidum pater vel dominus teneretur, ut est in actionibus de dote agitandum, si filio dos data sit, an pater dumtaxat de peculio conveniretur. Ego autem arbitror non solum de peculio conveniri, sed et si quid preterea dolo malo patris capta fraudataque est mulier, competere actionem. Nam si habeat res nec restituere sit paratus, equum est eum quanti ea res est condempnari. Nam quod in servo eius pignori data sit expressimus, hoc et in ceteris bone fidei iudiciis accipiendum esse Pomponius scribit. Namque et si servi res pignori data sit, non solum de peculio actio, verum hanc quoque habet adiectionem: et si quid dolo malo domini captus fraudatusque actor est. Videtur autem dolo facere dominus qui habet restituendi facultatem, nec [...]

Paul. Si creditor filii tui heredem [...] vult restituere, pro institutam tamen hereditatem ei vendideris, illa parte stipulationis, quanta pecunia ex hereditate ad te pervenerit, teneberis de peculio. Si servo tuo promiseris vicarium emere aureis viii et ille x emerit et tibi scripserit se viii emisse, tuque ei promiseris eos viii, extra pecuniam solverit. Aut si x solverit hoc nomine duos aureos tamen recte vindicabis. Si hunc venditori praestabitur dumtaxat de peculio filii. Servum communem quem cum Titio aut cum Sempronio habebam Titio vendidi antequam eius nomine ageretur mecum de peculio. Quesitum est, si de peculio cum Titio aut cum Sempronio agetur, an eius peculii quod apud me esset ratio haberi debet. Dixi, si cum Sempronio agetur, numquam rationem eius peculii quod apud me esset debere haberi, quia adversus me actionem nullam habet, per quam id quod praestitisset consequi possit. Et si cum Titio postea quam vendidisse ageretur, similiter non esse computandum peculium quod apud me est, quia iam mecum de peculio agi non posset. Si autem intra annum ageretur, tunc quoque habendam huius peculii rationem, postquam placuit alienato homine permitti domino et creditori et cum venditore et cum emptore agere. Si actum sit de peculio cum eo qui usumfructum in servo habet minusque consecutus sit creditor, non est iniquum ut ex eius eodem peculio sibi apud eum fructuarium sive apud proprietarium erit consequatur. Nichil interest, an o parsimonia conduxerit fuerit a fructuario.

an pecuniam mutuam ab eo acceperit. Dari itaque debebit actio ei adversus dominum proprietatis, deducto eo quod filius peculii nomine [...].

Afric. Deposuit apud filium familias x [...] apud fructuarium habet. Ago depositi de peculio quamvis patri nichil filius debeat et haec x teneat; nichilominus magis tamen patrem damnandum existimavit, sicuti si praeterea peculium sit. Haec enim pecuniam cum mea maneat non esse peculii. Denique quo vel alio agente de peculio minime dubitandum ait eo computari non oportere. Itaque ad exhibendum ei agere me exhibitam vindicari debere. Si nupturae filio familias dotis nomine certam pecuniam promiserit, et divortio facto agat de dote cum patre, utrum ne et a tota promissione an deducto eo quod patris filius debeat liberari eum oporteat; respondi tota promissione eum liberandum esse. Cum certe et si ex promissione cum eo agetur, exceptione doli mali tueri se posset. Stichus in peculio habet Pamphilum, qui est x. Item Pamphilus domino debet v. Si agatur de peculio Stichi nomine, placebat estimari debere pretium Pamphili, et quod eo totum non deducto eo quod domino Pamphilus debet, neminem enim posse intelligi ipsum in suo peculio esse. Hoc ergo eum damnum dominum passurum quod patietur si vicarius alicuius ex creditoribus suorum peculium non haberet creditoribus. Idque ita se habere evidentius apparituram ait, si Sticho peculium legatum esse proponatur; quo certe si ex testamento agat, negandus non esse eius quod vicarius suus debet aliter quam de peculio ipsi deductionem pati; alioquin futurum est ut statuendum sit vicarium domino debere ipsi in peculio x, hoc intelligatur, quod certe absurdum est. Servo quem vendideram tibi pecuniam credidi. Quesitum est an etiam in te actio de peculio dari debeat, ut deducatur id quod apud me ex eo remanserit, quod quidem minime verum est, nec intererit intra annum quam vendiderim an postea experiar. Nam deinde qui tunc cum eo contraxerint, in me actio datur. In contrarium quoque agentibus mecum his qui tamen cum eo fuero contraxisset non deduci id quod postea mihi debere cepit. Et quo nomine eius peculii apparet, quod apud me remanserit, ad posterioris temporis creditores pertinere non debere.

Flor. Peculium et id quod continet quod parsimonia sua quis paravit vel officio meruerit a quolibet sibi donari, idque velut proprium patrimonium servum suum habere quis voluerit.

Marc. Peculium nascitur, crescit, decrescit, moritur, et ideo eleganter Papirius Fronto dicebat peculium simile esse homini. Quomodo autem peculium nascitur quesitum est. Et ita veteres distinguunt: si id adquisierit servus quod dominus necessitate non praestat, id esse peculium; si vero tunicas aut aliquid simile, quod ei dominus necesse habet praestare, non esse peculium. Ita igitur nascitur peculium. Crescit cum auctum fuerit. Decrescit cum servi vicarii moriuntur, cum res intercidunt. Moritur autem cum ademptum sit.

Ulp. Usque servus quem iure debere potest, nec servo potest deberi. Sed cum eo verbo abutimur, factum magis demonstramus quam ad ius civile referimus obligationem. Itaque quod servo debetur ab extraneis dominus recte petet. Quod servus ipse debet, eo nomine in peculium et si quid inde in rem domini versum est, in dominum actio datur.

Iul. In adrogatorem de peculio actionem dandam quidam recte putant, quamvis Sabinus et Cassius ex ante gesto de peculio actionem non esse dandam existimant.

Paul. Si postea quam tecum de peculio egi, antequam res iudicaretur, servum vendideris, Labeo ait etiam eius peculii nomine quod apud emptorem quesierit damnari te debere, nec succurrendum tibi; culpa enim tua id accidisse quod servum vendidisses.

Ulp. Si quis cum filio familias contraxerit, duos habet debitores, filium in solidum et patrem dumtaxat de peculio.

Paul. Qui peculii administrationem concedit, videtur permittere generaliter quod et specialiter permissurus est.

Paul. Et ideo si pater filio peculium ademisset, nichilominus creditores cum filio agere possunt.

Iul. Quotiens in tabulis ita scriptum fuisset: cum Ianuario servo meo geri negotium veto, hoc solum consecutum esse dominum constat, ne institoria teneatur, non etiam de peculio.

Sab. Non aliter esse dandam de peculio actionem in dominum cum servus fideiussisset, nisi in rem domini aut ob rem peculiarem fideiussisset. Si semel actum sit de peculio, quamvis minus inveniatur rei iudicande tempore in peculio quam debet, tamen cautionibus locum non esse placuit de futuro incremento peculii. Hoc enim in pro socio actione locum habet, quia socius universum debet. Si creditor filii ab emptore esset partem consecutus, permittere in reliquum in venditorem utile iudicium Proculus ait. Sed re integra non esse permittendum actori dividere actionem, ut simul cum emptore et cum venditore experiatur. Satis enim esse hoc solum ei tribui, ut residuum superiore iudicio in alterum ei detur actio, cum electo reo minus esset consecutus. Et hoc iure utimur.

Non tamen autem quamvis creditor cum venditore exacto gesto agere potest. Sed etiam ipse emptor adquirere videtur quamvis actionem, et ipse post adversus illum exigere diu tamen id quod apud se habet computet. Si servus deducto peculio venditus sit, proderit venditori deductione uti posse. et si post venditionem cepit aliquid venditori servus debere non minuit peculium, quia non domino debet. Quae diximus in emptore et venditore eadem sunt et si alio quovis genere dominium mutatum sit, ut legato, donatione, quia quasi patrimonium liberi hominis peculium servi intelligitur.

Ulp. Libera peculii administratio non ubique erit. permanet neque in fugitivo neque in surrepto neque in eo de quo nesciat quis vivat an mortuus sit. Cum peculii administratio data est, delegare debitorem suum potest.

Pomp. Non solum id peculium est quod dominus servo concessit, verum id quoque quod ignoraverit quidem eo adquisitum est, tamen si rescisset passurus etiam erat esse in peculio. Sed si ignorante me servus meus negotia mea administravit, tamen esse debitor nichil intelligitur quanti tenebatur, si ultro negotia mea administraverit. Tam debitor vel servus domini vel dominus servo intelligitur ex causa civili computandum est. Itemque si dominus in rationes suas referat se debere servo suo, cum omnino neque mutuum acceperit neque ulla causa praecesserat, debendi nuda ratio non facit eum debitorem.

Paul. Eo tempore quo in peculio nichil est, pater latitet, in bonorum possessionem eius rei servi causa mitti non possum, qui de peculio acturus sum cum eo, quia non fraudationis causa latitat. Cum iudicium accipere absolvi debet. nec ad rem pertinet quod fieri potest ut damnatio sequatur. Nam et si dies vel sub conditione debeatur, fraudationis causa non videtur latitare. tamen si post iudicium in curia contestatum, si fideiussorem datum eo tempore quo nichil in peculio est, teneri putat Iulianus, quoniam fideiussor futurae quoque actionis accipi possit, si tamen sic acceptus est. Si creditor patris qui de peculio tenebatur heredem instituit, quia mortis tempore in falcidie ratione spectatur, illius temporis peculium considerabitur. Etiam postquam dominus de peculio conventus est, fideiussor pro servo accipi potest, et ideo quaeritur est si post actionem dictatam pro servo fideiussor pecuniam solverit, non magis repetere potest quam si iudicium dictatum non fuisset. eadem ratione fideiussor quoque utiliter acceptus videbatur, quia naturalis obligatio quam etiam servus suscipere videbatur in litem translata non est. Servum autem cum bona fide serviret in nummos accepto mutuatus mihi credidit, ut eum manumitterem, et manumisi. creditor quaerebat quemadmodum de peculio conveniret dominum. Quamquam creditor clientem alias habeat, tamen in proposito dominum esse conveniendum, et eum ad exhibendum mecum acturum pecuniae nomine quasi per eum esset acquisita, nec ei eum alienatam quasi per precipitem servi sui proponitur, neque enim admittendam esse distinctionem existimantium sive manumittam eum pecuniam esse. Manumissione vero secuta videri pecuniam ex re mea quaesitam mihi, quam magis propter rem meam quia erat mea pecunia michi daretur.

Scev. Quod debetur servo ab extraneis agenti de peculio non omnimodo dominus ad quantitatem debiti condemnandus est, cum stipulatus in petendo et veniet exsecutionis possit esse incertus et cogitanda sit mora temporis quae datur iudicatis aut conditionis bonorum suorum magis faciendum erit. ergo si paratus sit actiones mandare absolvetur. Quod enim dicitur si cum uno ex sociis agatur universum peculium computandum, quia sit cum socio actio in eodem redibit, si actiones patris sit praestare et nominibus quos id certo tenemus dicimus quia habet actionem delegatio pro ita praestatione est.

Paul. Ex facto quaeritur, quod tutelam quasi liber administravit servus, pronuntiatus est an si conveniatur eius dominus a pupillo, cuius quidem potiorem causam quia ceterorum creditorum servi habendam esse rescriptum est, an vel id deducatur ex peculio quod domino debetur et si putaverint posse domino deduci, an interest utrum cum adhuc in libertate agere domini debitor factus est an postea et ante de peculio pupillus conveniret. Respondi. Nullum privilegium propono patri vel domino potest cum ex persona filii vel servi de peculio conveniuntur. Plane in ceteris creditoribus habenda est ratio privilegiorum. Quid enim si filius dotem accepit, tutelam administravit. Merito igitur et in servo qui pro tutore egit id rescriptum est, quia et causa pupilli melior sola est conditio, quia ceterorum et ideo dabitur actio. Plane si certe pupilli nomina fecerit, vel pecuniam in archa deposuit, dabitur ei vindicatio nummorum et adversus debitores utilis actio sicut in nominibus quae stipulatus erit. hic enim alienare eos non potuit. quod et in quovis tutore dicendum est. nec interest puto tamen, quando domino debere cepit, utrum cum in libertatis possessione esset an postea. Nam et si tutor servo crediderit, cuiusque domino esse ex eo deduci quod prius erit debitum. si convenimus de peculio ex eo. Quid ergo est, quia de peculio actio deficit, utilis actio in dominum quasi tutelae erit, ut quod ille ex pa-

trimonio habuit peculium esse intelligatur. Si idem filio familias sit data vel tutelam administravit, habenda est ratio privilegiorum in actione de peculio. Dilata vero ceterorum creditorum actione vel interposita cautione si postea agat qui privilegium non habent, restituant id quod acceperunt. sic feratur postea cum patre actio pu-

Ulp. Si Stichus peculium cum manumitteretur non legatum ademptum non est, videtur concessum debitores autem convenire nisi mandatis sibi actionibus non potest.

Scev. Filios familias duos heredibus praedia prelegavit, ut instructa erant cum servis, huius servi domino debitores fuerunt. quaesitum est an ceteris heredibus adversus eum actio de peculio competit. respondit non

Gaius. In eum quo de peculio agetur actio in exceptione competit tamen quae est cum in exceptione in eo peculio fuerit spectari oportet.

Paul. Quod servus meus pro debitore meo michi expromisit, ex peculio deduci debet et a debitore nichilominus debetur. Sed videamus ne credendum sit peculiare fieri nomen eius pro quo expromissum est. Paul. respondit. Utique si de peculio agitur aliquo deducere velit, illud nomen peculiare faciat.

Triph. Si filius vel servus cuius nomine dominus taxat de peculio actum est, ante finitum iudicium decesserit, id peculium respicietur quod aliquis eorum cum moreretur habuit. Sed et cum quis servum testamento liberum esse iubet et ei peculium legat, cuius temporis peculium legari intelligi scribit Iulianus. Quo libertas competit. Itemque omnia incrementa peculii quoque modo ante aditam hereditatem acquisita ad manumissum pertinent. At si quis extraneo peculium servi legaverit, in coniectura voluntatis testatoris quaestionem esse. verisimilius esse id legatum quod mortis tempore in peculio fuit ita ut quae ex rebus peculiaribus ante aditam hereditatem accesserit debeatur, veluti partus ancillarum et fetus pecorum. Quae autem servo data fuerunt si ve quod ex operis suis acquisierit, ad legatarium non pertinent.

Scev. Unum ex heredibus praedia legavit, ut instructa erant cum servis et ceteris rebus quaeque ibi essent. huius servi domino debitores fuerint tam ex calculis eius quam ex ratione kalendarii. Quaesitum est an ceteris heredibus adversus eum peculiare ab his debita actio de peculio competat. respondit non competere.

Quando de peculio actio est annalis. rubrica.

Ulp. Praetor ait: Post mortem eius qui in alterius potestate fuerit, posteaque quam is emancipatus vel manumissus alienatusve fuerit, dumtaxat de peculio et si quid dolo malo eius in cuius potestate est factum fuerit, quominus peculii esset, in anno quo primum de ea re experiundi potestas erit iudicium dabo. Quamdiu servus vel filius in potestate est, de peculio actio perpetua est. Post mortem autem eius et postquam emancipatus alienatus manumissus ve fuerit, temporaria esse incipit, id est annalis. Annus autem utilis computabitur. Et ideo si conditionalis sit obligatio, Iul. scripsit ex eo computandum annum, non ex quo emancipatus est, sed ex quo peti potuit conditione existente. Merito autem temporariam in hoc casu fecit praetor actionem. Nam cum morte vel alienatione extinguitur peculium, sufficiebat usque ad anni porrigi obligationem. Alienatio autem et manumissio ad servos pertinet non ad filios. Mors autem tam ad servos quam ad filios refertur. Emancipatio vero ad solum filium. Sed et si alio modo sine emancipatione desierit esse in potestate, annalis erit actio. Sed et si morte patris vel deportatione sui iuris fuit effectus filius, de peculio intra annum heres patris vel fiscus tenebitur. In alienatione accipit utique venditorem actione de peculio intra annum teneri. Sed et si donavit servum vel permutavit vel in dotem dedit, in eadem causa est. Item heres eius qui servum legavit non cum peculio. Nam si etiam peculio vel legavit vel liberum esse iussit, quaestionis sunt. Et magis videtur non dandam neque in manumissum neque in eum cui legatum sit peculium, de peculio actionem. An ergo teneatur heres. et ait Celsus teneri, quia peculium penes eum sit, qui tradendo id legatario se exoneravit. Pegasus autem cum eo heredi debere ait, a quo cum peculium legatum sit, quia ad eum veniunt creditores. Ergo si tradiderit sine cautione erit conveniendus. Si praecepto servo cum peculio rogatus sit heres restituere hereditatem, si de peculio conveniatur, exceptionem trebellianam non videri, ut Marcellus tractatis admittit. Et sicut hereditas non tenetur ut Scev. ait, cum peculium non habeat, nec dolo fecerit quominus haberet. Usufructu quoque extincto intra annum actionem dandam in usufructuarium. Pomp. libro .xii. scripsit. Quaesitum est apud Labeonem. Si cum filius in vita tua creditores eum mortuum annali actione egerint, et quia annus praeterierat, exceptione si sit repulsus, an rursus competit errore expiri permittendum esse. et ait permitti debere dumtaxat de peculio. non etiam de in rem verso. et in priori iudicio de in rem verso retractum est quia annua exceptio ad peculium.

non ad in rem versum pertinet.

Paul. l. Cum post mortem filii familias annua adversus patrem de peculio actio est, quemadmodum adversus eum esset praetoria in uno filio, ideo si heres tantum libertis omnibus erit de peculio actio. vel intra annum erit post mortem filii. ¶ Idemque dicendum in omnibus temporalibus actionibus. ¶ Si servus cum creditum est apud hostes sit, de peculio actio non videtur anno finienda esse, quamdiu post liminio reditum potest.

Pomp. l. Definitionem peculii intellectum utendum est etiam si servus in rerum natura esse desiit: actionem praetor de peculio intra annum dat. nam et post ademptionem et decessionem quam peculii recipiendam quam desiit morte vel servi manumissione esse peculium, ut possit ei ac tione in peculii fructibus vel pretorum fetu ancillarum quae partu deteriorem veluti si mortuum sit animal vel alio quodam modo perierit. De

Ulp. l. Si hi qui in aliena potestate sunt. in rem verso.

Et si nichil in peculio habeant in solidum tamen tenentur. quod habet eos si potentes fuerunt. cumque quae accepta est conversum sit. quam eius ipsius potius conceptum videatur. ¶ Si certe videtur de in rem verso frustra actio promissa quam sufficeret de peculio. rectissime enim Labeo dicit fieri posse. Sed ut in rem versum sit et cesset de peculio actio. Quid enim si dominus peculium ademit sine dolo malo. ¶ Quid si morte servi extinctum est peculium. annus utilis praeteriit. de in rem verso namque actio perpetua est et locum habet. sive ademit sine dolo malo. sive actio de peculio anno finita est. ¶ Item si pluribus agit de peculio persistere. hec ei cuius pecunia in rem versa est debet ut ipse meliore actionem habeat. ¶ Certe si preventum sit ab aliquo et actum sit de eo qui est de peculio de in rem verso actio antecessit. Videndum est an eleger ... posse vel estimare de peculio actionem pertinere de in rem verso actionem quae peculium conversum est. quod in rem domini versum erat et pro eo solutum est ¶ vel eadem si ipsi servo a domino fuerit solutum. ¶ Sed ita demum si possit ex actione de peculio dominus quod servus in rem eius verterat. Ceterum si non potest manet actio de in rem verso.

Iulia. l. Qui nummis acceptis servum manumisit agi cum eo de in rem verso non potest. quia dando libertatem locupletior ex nummis non sit.

Ulp. Quod si servus domino quantitatem dederit ut manumittatur. quam a me mutuam accepit. in peculium hanc quantitatem quaeritur. non computari. In rem autem versum videtur. sive ad ipsum quod servus accepit in rem domini convertit. veluti si triticum accepit et id ipsum in familia domini cibariorum nomine consumpserit. aut si pecuniam a creditore acceptam domino creditori solvit. ¶ Sed et si erravit in solvendo et putavit creditorem eum qui non erat eque in rem versum esse. ¶ Pomp. l. vi. ait. Quatenus debiti repetitionem dominus habet. ¶ Si vero tamen servus domini negotia gerendi administrandi vertat. quod gessit veluti si mutuatus sit pecuniam ut frumentum compararet ad familiam alendam vel si ad vestiendam. ¶ Sive peculiarem mutuatus postea in rem domini vertit hec enim videmus. Ne etiam si prius in peculium vertit pecuniam. mox in rem domini de in rem verso esse actio possit. ¶ Et regulariter dominus tenetur de in rem verso esse actionem in quibus casibus procurator mandati vel qui negotium gessit negotiorum gestorum habet actionem. ¶ Quotiens cumque aliquid consumpsit servus ut aut cum meliore re dominus habuit. aut non deteriore. ¶ Proinde si servus sumpsit pecuniam ut se aleret et vestiret secundum consuetudinem domini. usque ad eum modum quem dominus ei prestare consueverat in rem domini videri vertisse. Labeo scribit. ¶ Ergo idem erit et in filio. ¶ Sed et si mutua pecunia accepta domum domini exornavit tectoriis et quibusdam aliis quae magis ad voluptatem pertinet quam ad utilitatem. non videtur in rem versum. Quia nec procurator hec imputaret. nisi forte domini mandatum aut voluntatem habuit. nec debet ex eo honerari dominus quod ipse facturus non erat. Quid ergo est. pati debet dominus creditorem hec auferre sine domus iniuria videlicet nec cogendus sit dominus vendere domum illam ut quanti pretiosior facta est id prestet. ¶ Idem Labeo ait. ¶ Si servus mutuatus nummos a me alii eos crediderit. de in rem verso dominum teneri eo quod nomen ei adquisitum est. quam sententiam Pomp. ita probat. Si non peculiare nomen fecit. sed quasi dominicam rationem ex qua ei actione sit dominus obligatus. ut si non putent sibi expedire nomen debitoris habere. cedat creditori actiones procuratorem eum faciat. ¶ Hec non illud quoque in rem versum Labeo ait. quod mutuatus servus emit domino volenti ad luxuriem materiam unguentorum forte vel si quid ad delicias. vel si quid ad turpes sumptus subministravit. Neque enim exspectamus an bono domini accesserit. quod consumptum est. sed an in negotium domini. ¶ Unde recte dicitur et si frumentum comparavit servus ad alendam domini familiam et in horreo dominico reposuit et hoc perit vel corruptum est vel arsit videri in rem versum domini. ¶ Sed si servum domino necessarium emisset. isque decessisset. vel insula fulsisset. eaque ruisset dicendum esse actionem de in rem verso. ¶ Sed et si sic accepit quasi in rem domini verteret. nec vertit et decepit. creditorem non videtur versum. nec tenetur dominus. ne credulitas creditoris domino obesset. vel calliditas servi noceret. ¶ Quid tamen si is fuit servus qui solitus erat accipiens vertere. adhuc non puto nocere domino si alia mente servus accepit aut si eum hac mente accepisset. postea alio vertit curiosus igitur debet esse creditor quo vertatur. ¶ Si mutuatus sit pecuniam servus

ut vestem compararet et nummum perierit. quid de in rem verso agere possit utrum creditor an venditor? ¶ Puto autem si quidem pretium non sit venditori. creditorem de in rem verso actione ... et si vestis non perierit. ¶ Si vero non fuerit pretium solutum. adhuc tamen data pecunia est ut vestis emeretur et pecunia perierit. vestis tamen familie divisa est. utique creditorem de in rem verso habere actionem. nam venditor habet actionem. quam eius pervenerit in rem domini. ratio hec facit ut teneatur dominus. ¶ Unde incipiet dominus teneri ex causa eius duobus. ¶ Plane si tantum pecunia quam vestis perierit. dicendum erit utrisque dominum teneri. quamvis alio in rem domini vertere voluit.

Paul. l. Sed dicendum est meliorem accipientis conditionem esse.

... iuxta dictum esse debet. nam utrique contemplatione domini de in rem verso minime ...

Paul. l. Si procuratio non necessarias emit servus quasi ... est domino necessarias veluti servus. actionem vendi tenere ei in solidum. Pomp. scribit. quatenus servorum ... pretium fuerit. ¶ Cum sine necessarias emit sed in solidum quanti venierit tenetur. ¶ Idem ait. sive tantum habeat servi creditum dominus sive non. de in rem verso esse actionem. ¶ Quod servus domino emit. si quidem voluntate eius emit potest quod iussu agi. ¶ Si vero non ex voluntate. Et si quidem dominus ratum habuerit. vel alioquin rem necessariam vel utilem domino emerit de in rem verso actio erit. ¶ Si vero nichil eorum est. de peculio erit actio. ¶ Placet non solum eam pecuniam in rem verti. quam statim a creditore ad dominum pervenerit. Sed et eam quae prius fuit in peculio. hactenus tamen versum est quatenus servus rem domini gerens locupletiorem eum facit. nummis peculiaribus. Alioquin si servus peculium domini adimat. vel succedat cum eo peculio. vel rem eius peculiarem et pretium exigat non videtur in rem versum.

Triphon. Nam si hec verum esset etiam ante quam venderet rem peculiarem de in rem verso teneretur. quia hoc ipso quod servus rem in peculio habet locupletior fieret. quod aperte falsum est.

Ulp. l. Et ideo si donavit servus domino rem peculiarem actio de in rem verso cessabit et sic ista vera. ¶ Plane si mutuum servus acceperit et donandi animo solvit. dum non vult eum debitorem facere peculiarem. de in rem verso actio est. ¶ Illud verum non est. quod Mela scribit. Si servus meo argentum dederis. ut pocula tibi faceret. ex quo ollam ... argento mox servus peculiaris servus decessit esse tibi adversus me de in rem verso actionem. quam possum pocula vendicare. ¶ Illud plane verum est quod Labeo scribit. ¶ Si doctores servus vinguenta servus emit et ad funus contraxit. quod ad dominum suum pertinebit videri in rem domini versum. ¶ Idem ait. et si hereditatem a servo tuo emero quam ad te pertinebat et creditoribus pecuniam solvero deinde hanc hereditatem abstulerim ex empto actione mecum ipsum consecuturum videri enim in rem tuam versum. Nam si hereditatem a servo emero ut eque in abusso fuo decretum ... prestare. licet nichil solutum tamen consequenter exempto ad dominum pervenit. ¶ Ego autem non puto de in rem verso esse actionem etiam in hac actione gessit servus ut in rem domini vertere. ¶ Si filius familias pecuniam mutuatam pro filia sua dotem dederit. in rem versum patris videtur. quatenus avus pro nepte daturus fuit. quam sententiam ita demum veram videtur. Si hec animo dedit. ut patris negotium gereret.

Paul. l. Et nichil interest esse Pomp. ait. si filius suo nomine an soror ... vel neptis ex alio filio nate dederit. ¶ Idem ergo dicendum est et si servus mutuatus fuerit et domini sui filie nomine in dotem dederit.

Iulia. l. Si in do pater dotem daturus non fuit in rem patris versum esse non ...

Ulp. Si filius pro patre filius fideiussit et hec creditori ... videbitur solutum. in rem patris videtur versum esse. quia patrem liberavit. Cui simile est quod Pomp. l. viiii. questionum scribit. Si filius cum defensor patris iudicium suscepit et sic condempnatus de in rem verso teneri. patrem namque filius eius cum iudicio suscepto liberavit. ¶ Idem enim tenetur Pap. ¶ Et si quidem patrem dare oportet et a filio sint stipulatus et ita convenerit filium. nam hic de in rem verso fore actionem. nisi donare patri filius voluit dum se obligat. Quare potest dici et si de peculio actionem quasi defensor patris suscepit. teneri patrem de in rem verso usque ad peculii quantitatem. cuius sine eo erit emolumentum. ut si finita sit actio de peculio. et de in rem verso pater conveniatur. Ego et aut condempnationem post iudicium patris nomine acceptum de in rem verso patrem teneri puto. ¶ In rem autem versum videtur. et ut aliquid versum est ex parte si pars versa est. de parte erit actio. Sed utrum in sortem dumtaxat tenebitur dominus an et in usuris eius quae promisit usuris. ¶ Marcell. l. v. decretorum dominum prestaturum. Sed si non sunt promisse. utique non debebuntur. quia stipulatio ... versum sunt. ¶ Plane si ex contemplatione domini pecuniam dedi. non gerenti servum negotium domini. sed ipse gerens negotiorum gestorum actionem potero et de usuris experiri. ¶ Versum autem sic accipimus ut duret versum. et ita demum de in rem verso competit actio. sin sit a domino servo solutum vel filio. Si tamen in necem creditoris. id est domino servo vel filio solutum sit. quamvis solutum sit desinit. quia ... ¶ Equissimum autem est de dolo malo adversus patrem vel dominum competere actionem. ¶ Nam et si pro libertatis debitor si fraudulenter servo solvit. hoc quod ei debebat. non liberabitur. ¶ Si domini debitor sit servus. et ab alio mutuatus ei solvit. actio

nus nō uertit. quatenꝰ dnō debet. Cqd ex credit unt. p'te sui dno debet. xxx. mutuatꝰ sit. xl. creditori ei soluit. ut ī familia ē exhibuit dicendū ē de in rē u'so. an ex eo pecꝰ actiōe. aut si tātū ē debeat. nichil uidetur in rē u'sū. Nā ut p'p'. r. a. scrib. ad hūc uersū dni uidet subuētū. Et sub sūe debitor fuit dni tū in rē u'terem. nichil uideri u'sū. sūe postea dn̄ debitor ē cepit esse u'sū. Cpeq; si soluit ei. plus dicit. et si tñ de eo dn̄ dis. quātū creditori soluit. p'r sigt' retinue radi. ad. uideri u'sum. sūo abat donauit durauit u'sū. sequent. Si. x. in rē dni uertit. q postea tātūdē in summā adnō mutuasset. haberet p'terea ī peculiū. x. uideo aut. ipso desit eē u'sum. an nō qm̄ ē peculiū. uide detrahatur quod de in rē u'so nō tollimus actionē. an prius ex utroq; pruti detrahimus. Ego aut tunc ut sublati tolleda dē re u'so actioē cū debitor dnō constitutus. Ceq; ē si seruū uertit. q postea de eis tuus filius sit. mox creditō ei rem sūme quā tibi donauit. an etiā scā de in rē u'so actio. an uero expost ad nō ualesceat qd u'sū ē. Et tractat an ex euentu possit in rē patris filii uerti uelut si donō rei pat̄ eis filiis fuit. q filius mutuatus suo noīe soluat. ut si filio iussu patris creditori q filius creditū sibi soluisse m uiretur. sigt' pecuniā ad patrē puenat' uideri in rē u'sū. qd sū dno fuisset. q si sūu negotiū gerēs filii soluit nō ē de in rē u'so

Paul. l. r. Quod seruus in rē mutuatus fuisset ‖ actiōem. ut creditori suo soluet. nō erit in rem u'sum. qui aius actione de peculio liberatus sit dominus.

Paul. l. r. Si fundū patri dnō ne emerit. fuisset ul' filii fa. u'sū quē eē uidetur. ita tū ut sūe in non mīsit quā ē eptu sit uideat in rē u'sū quāti dignus sit. sūe plures sit. non plus uideatur in rem u'sū quā emptus est.

Ulp. l. r. Si unū alium ex domū u'sū sit. utrū si solus iciu' rem u'sum ē. an si possit conueniri. ego aut scrib. cū solus conuenit ī eius rē u'sum ē. Sicuti cū solus iussit q̄ similiter pu

Ulp. l. r. Marcell. notat in donū appt hec q̄ to uert. iunt alius seru u'sum ē de in rē u'so cū alio agi p'ot. q cōūe tus actio petē p'ot ad ī quo dāpnatus fuit. Quid eni dicet ī peculiū. s uo ab alio adeptū fuit paul. ergo hec q'stio ita procedet si de peculio agi nō potest.

Ulp. Si filius fa. constituit qd pat' debuit uidendū. an de i rē u'so actio debeat dari. At qm̄ nō liberauit patrē. nā qd constituit. s qui obligat patrē ud nō libat. planē si soluit post constitutū tpis licet p'se uideatur soluisse. hec ē obiō qd constituit. in rē tū u'sisse patris merito dicetur.

Ulp. l. r. Quidam fundum colendū seruo suo locauit. et boue ei dederat. cū hi boues nō eent idonei. iussisset eos ueniri et his nūmis q recepti eent. alios reparari. Seruus boues ue diderat. alios redemerat. nūmos uēditori nō soluit. p' stea conturbauit. Qui boues uendidit debet. nūmos ad nō pe bat actione de peculio aut qd in rē dni u'sū eet. cū boues pq bi pecuā peterer penes dnm eent. r. nō uideri peculiū qe quā eet. nisi q de ducto eo q fuit dno debuisset. reliquiū fiet. Cillud si bi uideri boues qd in rē dni u'sos ee. s p'ea re soluisse tm̄ q'ti p'priores boues ueniissent. s quo ā p'liori pecuē posteriores boues eent. ei op̄ē dñm condēpnari.

Africā. l. r. Seruus in rē dni pecuniā mutuatus. sine culpa ei potent nichilominꝰ posse cū dno de i rē u'so agi exi stimauit. Cnā si procurator meus i negocia mea i p'sesitus peccuniam mutuatus. sine culpa eā potent. recte eū p'prio noie mādati ul' negotiorū gestorū acturū. Ceū stichꝰ uicario fuit u'su pāphili cōtraxit. actio de peculio de in rē u'so ita dan debet. ut qd i rē ua i p'nise u'l peculiū pāphili u'sū sit cōp' hendat. scilicet si mortuo ul' alienato i stichō agat. Cqd si pā phylo mortuo agi. magis ē. ut quāuis stichꝰ uiuat tñ de eo qd i peculio pāphyli u'sū ē. nō nisi intra anū q'ri debe sit. actio dari debeat. Et eni quodāmo de peculio pāphyli tn̄ expiri uidetur. Sicuti si q'de iussu ei' credidisse expiar. Nec nos moueē debet q stichꝰ de cui' peclio agit uiuat. q̄ eo si aut eā si peculio eius eē p'ot. quia si pāphyli peculiū maneat. Ceade ratio efficit ut id qd i peculio pāphyli u'sū sit. ita p' stari debe. diximus. ut plures ex qd tibi pāphilus debuisse de ductio fiat. Cqd sū mutuū in rem u'sum fuit p'starretur etiā si nō deducto eo quod pāphylus tibi debet.

Nerat. l. r. Quamuis in ei rem p'fuso meo frumentis. q' ita do tractū ē. ut in rē mea u'saretur. ueluti si eū fuisset frumentū emisset quo familia aleretur. uēditori frumenti satisfecisset p'priū ē tñ ut de peculio eo noie ū de in rē u'so agē possit. ut uni dū eptu eū quo p'ctum ē de i rem u'so sit actio. qd

ipm creditor quod in rem dni uersum est.

Paul. l. r. Filius fa. togam emit mortuo de eo pat̄ q̄ uarius putans suā eē credicerunt eā sumus ei. neutri. l. r. p. au. quē patris u'sum uideri. Cin hac actoē aut de peculio q'uerum natura nō eēt. uno mō existimari debe. ridio lo. ep. ei cū quo agat scēn eē. Cat qm̄ si filio pat̄ togā emit debitū ī rē patris res u'sta ē. nō quo sumabatur. s quo tpe emit. sum eū filii esa alienū patris ē. x habuerit quocq; q'ti in rem u'su putuit. Ostendit negotiū hec ad sepulturā et funus filii pat̄ eē es alienū nō filii feis ē ergo debitor pm lu. quāuis res nō exiter uerta de peclio possit cōueniri. i quā actiōem ueit qd in rē u'sum ē q'ti adiectio tē necessariā. eū annus p'ot mortem filii excessit.

Scev. Mater p' filia dote p'misit. eō ueit ea ip' filii ale rē nō p'stitere patre filia aūto mutuā pecuniā accepit et mortua ē in matrimonio. r'ndi. Si ab eo id qd creditū ē ī ea tū eē. sine qbi aut sci neri aut fi uos patrōs exhibit ī p's s danda de i rē u'so utile actiōem. Cseruus ab ses rei p. eā pupilli fuit pecuniā credidit substitit de tutore et alsp' actē i p'soam tutoris translata. Quesitū ē an ad u'sus pupi llū cōpetit actio. r'ndit. Sicut i rem pupilli dari ē id rē ei' u'sum ē. et quo magis actus fuerit eo firmaretur tutor. responderit posse nichilominꝰ dici de i rē u'so cū pupillo for

Ulp. l. r. Filiam famil'. duxi i uxorē patre ‖ actiōem. dote p'mittente. et doueniat inter omnes p'sonas uti ei pater aut ipā se tueretur. Maritus aut mutuos nūmos cre dit. eū iuste putaret patrē ei mīstraturū tm̄ salariū. quātū patrē ei doare sibi i sue fecerat. Cos nūmos mai usui necessarios sibi. et uos ēē sētū habebat. aliqui sufficit eā ei res familiaris credita eēt. et pecuā mariti i casse eis puetit. debe p'riusquā pat salariū expleret. mortis filia p'teri pensā retulat. maritus rem aliens retim. Queiro an de i rē u'so ad u'sus patris actio cōpetat. r'. Si ab ea id q creditū ē. cēgratū eē sine qbi aut sciri. aut fi uos patrōs exhibit ē possi. dādam de i rē u'so utile actiōem. Quod iussu. r.

Ulp. l. r. Merito ex iussu dni in solidū ad u'sus eū iudiciū datur. Nā quodāmo cū eo cōtrahit qui iubet. Ciussum aut accipiēdū ē. sine testato q's. sine p' eplam sine u'bis aut p' nuntiū sine speciali i uno cōtū iusserit sine g̃nalit' et ideo si sic contestatus sit. q̄ uolet cū sticho fuo meo negiu g're rei meo piclo uidetur ad omīa iussisse. nisi certa lex aliud p'hibit. Cs ego q̄o. an renocare hec iussū āte q̄ credat possit. et puto posse quemadm si mādasset. et postea āte e'stum uoluntate mea dati reuocassem. et me certiorassem. Csi ratū dāuit pat̄ dn̄s ue uidet' iussisse. Csz et si fuus cyrographū subscripsit dn̄s tenetur. qd iussu. Cquid ergo si fideiussit p' fuo dat. Marcell. nō tenetur q̄ iussu q'si extraneus eū inueniet neq; ei heredet. ido q̄ tenet' etiā fideiussū oīs. s qa aliud ubi aliud fideiubere. Cdeniq; ide scrib. Si uti fidei sent. tm̄ cū nō obliganꝰ q' iussit. q'si nūa uel uendat. Csta tū habuit q qd fuus ei gessit ut filii q' iussu actio incof datur. Csi pupillꝰ dn̄s iusserit uti q'ri tenet' si tutor auctore iussit. Csi u's si fructuarii eit eū fuo cōtum. tū eius cū bōa fide fuit. Marcell. putat q̄ iussu dādam in eos actiō quā si itē. ego plo. Csi curatore adolescens ul' furiosi ul' p'digi iubet eū fuo cōtu sit. putat labeo dādam q̄ iussu actiōem i eos quorū fuus fuit. Cide e' i uero procuratore. Csz si procurator uerus nō sit. in ipm potius dādā actiōem. Citem labo ait.

Paul. l. r. Si tutoris iussu fuo pupilli creditū sit. puto si ex utilitate pupilli fuit creditū i pupillū dādam eē actiōem q̄ iussit tutor. Csi iussu dni ācille ul' iussu patris filie creditū sit. danda ē i eos q' iussu actio. Csi iussu meo eū alio fuo cōtum fuit. eū q; postea redemero. qd iussu nō tenebe actione neacto q abīnitio i utilis fuit. cētum

Ulp. l. r. Omnium quesisset semissibꝰ usuris. ‖ firmentur fuo suo mutuā p'e. credi actiōem ē q'tenus iussit. nec pig nus obligate dē lecitū hic i his pōnit q seruus nō eruolutionē

Ulp. l. r. Si iussu ei q administrati ‖ dni obligauit seruū ciuitatis p'stitute. eū seruo ciuitatis negin eētum sit. p'pōn. scrib. q' iussu eū eo agi posse.

Paul. l. r. Si pat' ut dn̄s mutuā pecuniā acceptā sit ius serit seruo filio ue mīari. nulla q'stio ē q' in ipi dici posse i mō hic eāu. qd iussu actio nō cōpetit. Csi unus ex pluribꝰ dnis iusserit ut cū illo eū eo i solidū tenebit. Si sūo iusserit cū quo uis i solidū agi p'ot. qa similes sūt duobꝰ mādatibꝰ.

Velleiano senatus consulto plenissime comprehensum est, ne pro ullis feminae intercederent.

Nam sicut moribus civilia officia adempta sunt feminis et pleraque ipso iure non valent, ita multo magis adimendum eis fuit id officium, in quo non sola opera nudumque ministerium earum versaretur, sed etiam periculum rei familiaris. Aequum autem visum est ita mulieri succurri, ut in veterem debitorem aut in eum qui pro se constituit mulierem intercedere actio daretur: magis enim ille quam creditor mulierem decepit.

Ulp. l. x. Et primo quidem temporibus divi Augusti, mox deinde Claudii edictis eorum erat interdictum, ne feminae pro viris suis intercederent. Postea factum est senatus consultum, quo plenissime feminis omnibus subventum est. Cuius senatus consulti verba haec sunt: Quod Marcus Silanus et Velleius Tutor consules verba fecerunt de obligationibus feminarum, quae pro aliis reae fierent, quid de ea re fieri oporteret, de ea re ita consuluerunt: Quod ad fideiussiones et mutui dationes pro aliis, quibus intercesserint feminae, pertinet, tametsi ante videtur ita ius dictum esse, ne eo nomine ab his petitio neve in eas actio detur, cum eas virilibus officiis fungi et eius generis obligationibus obstringi non sit aequum, arbitrari senatum recte atque ordine facturos eos ad quos de ea re in iure aditum erit, si dederint operam, ut in ea re senatus voluntas servetur. Verba itaque senatus consulti excutiamus, prius providentia amplissimi ordinis laudata, quia opem tulit mulieribus propter sexus inbecillitatem multis huiusmodi casibus suppositis atque subiectis. Sed ita demum eis subvenit, si non callide sint versatae. Hoc enim divus Pius et Severus rescripserunt. Nam deceptis, non decipientibus opitulatur, et est egregium. Sic et Augusti tale rescriptum: decipientibus mulieribus dogma senatus consulti non opitulatur. Infirmitas enim feminarum, non calliditas auxilium meruit. Totius omnis obligatio senatus consulto Velleiano comprehenditur, sive verbis sive re sive quocumque alio contractu intercesserint. Sed et si mulier defensor alicuius extitit, procul dubio intercedit: suscipit enim alienam obligationem, cum ex hac re subeat condemnationem. Proinde neque maritum neque filium neque patrem prohibetur mulier defendere.

Paul. l. x. Sed et si eum defendat, quo damnato regressum adversus eum habet, veluti cum venditorem hereditatis sibi venditae vel fideiussorem suum defendat, non videtur intercedere.

Ulp. l. x. Sed si ego cum muliere ab initio contraxi, cum ignorarem eam hoc facere velle, non dubito senatus consultum cessare. Et ita divus Pius et imperator noster rescripserunt. Proinde et si Titio donatura accepit a me mutuam pecuniam et eam Titio donavit, senatus consultum cessare. Sed et si tibi donatura creditori tuo nummos numeravit, non intercedit. Senatus enim obligatae mulieri succurrere voluit, non donanti. Hoc ideo, quia facilius se mulier obligat quam alicui donet.

Paul. l. x. Nec interest, an pecuniam solvendi causa numeret, an quod liberet suam rem in solutum det. Nam et si vendiderit rem suam sive accepto pretio pro alio solverit sive emptorem delegaverit creditori alieno, non puto senatus consulto locum esse.

Ulp. l. x. Si fideiussores defensore absentis filii ex mandato matris intercesserint, quaeritur, an etiam his senatus consultum subveniat. Et ait Papinianus l. viiii. quaestionum, exceptione eos usuros, nec multum facere, quod defensorem fideiusserint cum contemplatione mandati matris intervenerint. Plane in quod si hic qui accepit eos fideiussores mandasse eis matrem ignoravit, exceptionem senatus consulti replicatione doli repellendam esse.

Pap. l. x. Quamquam igitur fideiussor doli replicatione opposita defensionem exceptionis amittat, nullam tamen replicationem adversus mulierem habebit, quia facti non potuit ignorantiam praetendere. Sed non erit iniquum dari negotiorum gestorum actionem in defensorem, quia mandatum per senatus consultum constituitur irritum et pecunia fideiussoris liberatur.

Ulp. l. x. Quamvis pignoris datio intercessionem [illegible] abire faciat, tamen Iul. l. xii. dig. scribit redditionem pignoris. Si creditor mulieris, quia pignora acceperat a debitore, liberavit, non esse intercessionem. Si mulier intervenit apud tutores filii sui, ne praedia eius distraherentur, et ei temporis dilationem repromisit.

Pap. l. viiii. quaestionum non putat eam intercessisse. Nullam enim obligationem alienam recepisse, neque veterem neque novam, sed ipsam fecisse hanc obligationem. Si mulier apud primum pro Seio intervenit, mox pro primo apud creditorem eius, duas intercessiones fecisse.

Iul. l. xii. dig. scribit: Unam pro Seio apud primum, aliam pro primo apud creditorem eius. Et ideo in primo restitui obligationem et adversus eum. Marcell. autem notat esse aliquam differentiam utrum hoc agatur ut ab initio mulier in alterius locum subdatur, an priusquam debitoris a quo obligationem transferre creditor voluit suscipiat. An vero quae debitrix delegetur: aliud ut si quae debitrix delegata est, una sit intercessio. Proinde secundum haec eius dicendum in prima fideiussione, ubi quae debitrix delegata est, exceptionem ei senatus consulti Marcell. non dari. Sed condemnatam utique condemnationem condicere utique ab eo a quo delegata est potuit, vel quod ei abest vel summam quod abest liberationem. Fundum interim mulieri condictio competit, ut puta si contra senatus consultum obligata debitorem suum delegaverit. Nam hic ipsi competit condictio, quemadmodum si solvisset, posset condicere. Solvit enim et quae delegat reum. Sed et si is quem mulier delegaverit debitor eius fuit, exceptione senatus consulti poterit uti, quemadmodum mulieris fideiussor. Plane si mulier intercessura debitorem suum delegaverit, senatus consultum cessat, quia et si pecuniam numerasset, cessaret senatus consulti relevatio. Non in his quae diminuere tentant. Sed si eum delegaverit qui debitor ei non fuit, senatus consulto locus erit, et ideo exceptio datur. Quotiens pro debitore intercesserit mulier, datur in eum pristina actio, etsi ille prius acceptilatione liberatus sit, quam mulier intercesserit.

Si convenerit cum debitore ut ex promissore daret, et acceptum ei latum sit, deinde si dederit mulierem, quae auxilio senatus consulti munita est, potest ei condictio quasi non dedisset. Quid enim interest, non dederit an talem dederit? Non ergo erit actio utilis necessaria, cum condictio competat.

Marcell. quoque scribit: Si mulieri post intercessionem accepto tulerit creditor, nihilominus restitutoriam actionem ei dandam, quia inanem ei obligationem dimisit. Si mulier post intercessionem sic solvit ut repetere possit, iuste prior debitor actionem recusat. Sed cum relevat reus, si mulier sic solvit, ut repetere non possit, [illegible] ei mulieri quae repetere non potest, si solvisset, accepto tulit creditor, similiter relevat reus. Quamquam in omnes quibus fuit restituitur actio, non tamen omnibus restituitur, ut puta duo rei stipulandi fuerint, apud alterum mulier intercessit: ei soli restituitur obligatio apud quem intercessit. Si mulier heres extitit creditori, videndum est an restitutoria uti non possit. Et ait Iul. l. xii. restitutoriam eum nihilominus usurum, non immerito, cum non obligatae mulieri cum effectu successerit. Et utique in falcidia hoc aes alienum non imputabitur. Plane si mulier ipsa veteri debitori successisse, dicendum est restitutoriam ei convenire posse. Sed directa actione nihil enim eius interest, qua actione conveniatur. Sicut contra si tertius creditoris mulier intervenit ut cum ipsa potius contraham, videtur intercessisse. Quo casu datur in eum actio quae instituit magis quam restituit obligationem, ut perinde obligetur eodem genere obligationis quo obligata est. Verbi gratia si per stipulationem mulier et tu quoque ex stipulatu conveniendus. Illud videndum est, si mulier pro eo intervenit, qui cum ipso contractum esset, non obligaretur, an haec actione ille debeat teneri, ut puta si pro pupillo intercesserit, qui sine tutoris auctoritate non obligatur, et puto non obligari pupillum nisi locupletior factus est ex hoc contractu. Item si minor xxv. annis sit pro quo mulier intercessit, in integrum restitutionem poterit implorare. Vel filii familias contra senatus consultum contrahentis est.

Paul. l. x. Sed et si pro alieno servo intercedat, quemadmodum in patrem familias prior restituitur ei actio, ita in dominum quoque restituenda est.

Ulp. l. x. Haec actio quae in eos pro quibus mulier intercessit datur, heredibus et in heredes perpetuo competit. Habet enim rei persecutionem, ceterisque honorariis successoribus dabitur et adversus eos.

Paul. l. x. Si mulier tamquam in usus suos pecuniam acceperit, alii credituram, non est locus senatus consulto, alioquin nemo cum feminis contrahet, quia ignorari potest quid acturae sint.

Iul. l. x. Immo tunc locus est senatus consulto cum scit creditor eam intercedere.

Gai. l. x. Aliquando licet alienam obligationem suscipiat mulier, non adiuvatur hoc senatus consulto. Quod tunc accidit, cum prima facie quidem alienam, re vera autem suam obligationem suscipiat. Ut ecce si ancilla ob pactionem libertatis expromissore dato post manumissionem idipsum suscipiat quod expromissor debeat. Aut si hereditatem emerit et aes alienum hereditarium in se transferat. Aut si pro fideiussore suo intercedat. De pignoribus prioris debitoris non est creditori nova actione opus, cum quasi Serviana quae hypothecaria vocatur in his utilis sit, quia verum est de pignoribus convenisse, nec solutam esse pecuniam. Si sub condicione mulier pro alio intercesserit, etiam pendente condicione non licere creditori cum priore debitore experiri. Actio danda est restitutoria. Quod enim bonum est expectare condicionem, ut deficiente ea sit iste prior debitor, ut omnimodo ipse debeat actionem suscipere.

Iul. l. x. Si mulier contra senatus consultum intercesserit, aequum est.

non solum in veterem debitorem, sed et in fideiussorem eius actionem ei actorem restitui. nam cum mulieris persona subtrahatur creditori propter senatus consultum, pristina integra ei restituenda est.

Iul. l. Si mulieri cum solvendo quod tibi debebam, ab ea rem ratam esse te habiturum stipulatus fuero, et forte te ratum non habente agere ex stipulatu instituero, exceptio senatus consulti quod de intercessionibus feminarum factum est non proderit mulieri. non enim videtur periculum alienae obligationis recusare cum manifeste ipso debito obligata sua pecunia de lucro agat, ac potius reddere cogatur quod non debitum acceperit, quam pro alio solverit.

Iul. l. Si mulier contra senatus consultum velleianum pro me intercesserit, tibi egoque mulieri id solvissem, ab ea tamen tu ei pecuniam petere, exceptio huius senatus consulti non est profutura mulieri, nec quem profuit ei praedicitur, nec ei proderit, potest enim iam ea habere. Si ab ea mulier quae contra senatus consultum intercessisset a fideiussore accepisset, quaerebatur. respondit: ita demum exceptionem fideiussori dandam, si ingratus futurus sit a muliere. Ego autem puto fideiussori exceptionem dandam esse etiam si mandati actionem adversus mulierem non habeat, quia totam obligationem senatus improbat, et a praetore restituitur prior debitor creditori.

Afric. l. Vir uxori donationis causa rem vili pretio addixerit, et eo pretium creditori suo delegaverit. respondit venditionem nullius momenti esse, et si creditor pecuniam a muliere petet, exceptionem utilem fore. quamvis creditor existimaverit mulierem debitricem mariti fuisse, nec id certum iudicem. deberi ei quod placuit. Si quando in hoc mulier mutuata est ut marito crederet, non obstaturam exceptionem. Si creditor ignoraverit in quam causam mulier mutuaretur. quoniam quamquam plerumque intelligitur cum muliere quasi ab initio contrahat, an alienam obligationem in se transferat, tunc enim diligentiorem esse debere. Si mulier dixisset sibi dotis nomine rem obligatam, et creditor curasset ei pecuniam dotis solvi, qui eam pignus acceperat, cum mulieri etiam pecunia credita deberetur. Si postea creditor adversus eam Serviana agentem excipiet, sine voluntate eius pignus datum esse, replicationem mulieri senatus consulti non profuturam, nisi creditor scisset etiam aliam pecuniam sibi deberi. Item mulier tunc cum intercedendum mutuaretur eidem pecuniam ferri (?) sunt. non omnimodo mulierem pro parte sua videri intercessisse dicebat. nam si ab ea tunc mutuati fuerint, et si creditor pecuniam non dedisset, maximum damnum mulier passura fuerat, veluti quod cum insula fulta non esset, vel quod fundus communis in publicum committeretur, potius esse ut senatus consulto locus non sit. At si aliqua ex parte eam mutua pecunia sit accepta, tunc pro parte intercessionem fecisse videri, ideo creditorem pro ea dumtaxat pecunia a muliere petere posse, quod si totum petierit exceptione pro parte summovebitur.

Afr. l. Idem est et si pro debitore meo Titius et mulier duo rei intervenerint.

Afr. l. Cum tutor pupilli decessisset herede instituto Titio, cum de adeunda hereditate dubitaret, quoniam male gestam tutelam existimaret, persuadente matre pupilli ut suo periculo adiret, adiit, stipulatusque ei est interponere se eo nomine periculum. Si ex ea causa Titius pupillo aliquid praestitisset, et matrem conveniret, negavit exceptionem senatus consulti locum fore, quoniam non sit ut aliquid apud eum pro eo intercessisse intelligi posset. nec dissimilem esse huic propositioni ex facto agitatam quaestionem. Cum quidam vir priore decessisset duobus filiis superstitibus, quorum alter in potestate, alter legitimus tutor fratri esset, et cum paterna hereditate abstinere se vellet, mandato uxoris defuncti, quae mater pupilli esset, abstento pupillo solum se hereditati immiscuisset, ubi similiter respondisse, vel autem. Si ex ea causa agere pupillo damnum eo nomine passurus esset, non impediri eum senatus consulto quominus a muliere rem servaret. Cum propositum sit ex illo tractandum est, an is qui mandato mulieris adierit, si damnum ob id passus sit, quod debitores hereditarii solvendo non sint, senatus consulto locus sit, quasi quodammodo eorum obligationem mulier susceperit. Magis autem est ut ne ob hanc quidem causam senatus consultum habeat locum, quoniam non ea mente fuit ut pro his intercederet, sed ut tutoris heres adversus pupillum et ceteros forte creditores indemnem hereditatem praestaret. Denique si proponamus mulierem in exceptionem hereditatis eo nomine damnum pati, quod debitores hereditarii solvendo non sint, nulla puto dubitatio erit quin senatus consulto locus non sit, etiam si maxime creditoribus aliquantum praestiterit. Quid ergo si propterea de adeunda hereditate dubitaverit Titius, quod paupera nomina debitorum videntur, et mulier hoc ipsum repromisit, ut quanto minus a quoque eorum servari posset, ipsa praestaret? prope est ut sit intercessio. Cum his Titium debitorem, et pro eo mulier intercedere vellet nec tu mulieris nomine propter senatus consultum sequeris, petit a me mulier mutuam pecuniam soluturam tibi, et stipulanti mihi promisit ignoranti in quam rem mutuaretur, atque ita iussit me tibi [illegible]. deinde ego quia ad manum nummos non habebam stipulanti tibi promisi. Quaesitum est cum pecuniam a muliere peterem, an exceptio senatus consulti mihi obstet. respondit: videndum est ne non sine ratione dicatur eo loco me haberi quo pro muliere fideiusserit, ut quemadmodum quamvis ignoravit mulierem intercedere, exceptio adversus creditorem datur, ne mulieri mandati actio competat, ita in quoque adversus te utilis exceptio detur, quia mulieri actio denegetur, quamvis haec obligatio periculo mulieris futura sit. Et haec paulo expeditius dicenda sit, si priusquam ego tibi pecuniam solvam, conveniri coeperim. Ceterum si statim solverim, videndum est utrum nihilominus mulieri quaedam exceptio adversus me dari debeat, an ego tibi condicere pecuniam possim, an non perinde habendum sit, ac si ab initio ego pecuniam mulieri credidissem, ac rursus tu mihi in creditum isses. quod quidem magis dicendum existimavi, ut sic senatus consulto locus non sit. Sicuti cum debitorem suum mulier delegaret intercessionis locus non sit. Quae posita non recte comparari, at quando delegatione debitoris sui mulier non obligetur, at in proposito alienam obligationem in se transtulit quod decernit.

Iul. l. Si pro uno reo intercesserint mulieres fieri noluerint, adversus utrumque restituetur actio creditori.

Cels. l. Si pro aliquo mulier intercesserit, sed res eius quae accepta est versa est, exceptio senatus consulti locum non habet, quia non sit pauperior. Item si quis liberaliter fecerit, veluti ne iudicetur pater propter solutionem ... non erit tuta senatus consulto velleiano, oneribus enim earum succurrit senatus.

Paul. l. Si mulieri dederim pecuniam ut eam creditori meo solvat, vel expromittat, si et expromisit, locum non esse senatus consulto Pomponius scribit, propterea quia mandati actione obligata in rem suam intercedit.

Iul. l. Si mulier in iure interrogata respondit se obligari heredem esse, si sciret se heredem non esse, respondit minime intercessisse videri, quia decepit. quod si existimavit se heredem esse et eo nomine decepta, respondit actionem quidem dari plerique existimaverunt, sed exceptione senatus consulti adiuvari.

Iul. l. Debitrix mulier a creditore delegata iuvari, pro eo cui delegata est promisit, non utetur exceptione. Sed et si pecuniam promisit ne delegetur, intercessisse videbitur. Si senatus consulti beneficium invenerit, utrum cum reo cum mulier intercessit, actio in priorem debitorem competit, an si mulier solutum condicat. puto sententiam non expectandam solutionem. Si pro eo qui temporali actione tenetur mulier intercesserit, temporalis actio restituetur. mulier intercesserit, temporalis actio restituetur, sic etiam ut ex praecedenti causa continua tempora numerarentur post restitutionem quamvis statim atque intercessit mulier.

Modest. l. Si sponsa pro sponso suo credi iusserit competeret, actione hereditaria tenebitur. Quod si pro eo fideiusserit, exceptione senatus consulti velleiani iudicio convicta adversus creditorem tueri se poterit, nisi pro suo negotio hoc fecerit.

Ulp. l. Si mulier intercedendi animo servum alienum suum esse ... qui intercesserint, auxilio senatus consulti utetur. Plane si pro bona fide servientes, non videtur intercessisse.

Ulp. l. Bona fide personam mulieris in contrahendo secutus, cum uxore accepta pecunia gesta sit, exceptione senatus consulti non summovetur. Cum suis ad negotiationem propositum eum alio contrahere persona mulieris, utique tenetur; exceptio senatus consulti eum summovet, nec videtur decepto eo domini proprium fieri, sed nihil eo minus quaesitum non magis quam si litigiosum postea suum aut libium emerit. Uxor debitricem suam viro delegavit ut viri creditori pecuniam solveret, et si fecit suam pecuniam quia delegavit apud virum obligavit, locum exceptio senatus consulti non habebit, quia mulier suum negotium gessit.

Scev. l. Scia mancipia emit et mutuam pecuniam accepit, subsidio iussit marito eam, eaque solvit venditori. postea maritus decessit non solvendo, inter creditores eius ... eam pecuniam universi deberi. Quaeritur an intercessisse mulier videtur. respondit secundum ea quae proponerentur non intercessisse. Fundum uxoris suae maritus obligavit Sempronio ob certam conductionem; mox mulier a Numerio sua fide mutuam pecuniam accepit, sub obligatione eiusdem fundi solvit statim Sempronio pro marito suo. Quaesitum est an adversus senatus consultum obligata sit. respondit: si Numerius scisset in rem debitori eam fore, senatus consulto de quo quaeritur locum.

Paul. l. Quidam voluit heredibus Lucii Titii mutuam pecuniam dare et cum eis contrahere, sed quoniam facultates eorum suspectas habebat, magis voluit uxori testatoris dare pecuniam et ab ea pignora accipere. Mulier eandem pecuniam dedit heredibus et ab his pignus accepit. quaero an intercessisse videatur, an pignora quae ipsa accepit tenetur creditori. Paul. respondit: si creditor cum contrahere vellet cum heredibus Lucii Titii, evitatis his magis mulierem reum elegit, in ipsius persona senatus consulto quod de intercessionibus feminarum factum est locum esse, et pignora ab ea data non teneri. Eas autem res quas mulier ab his pro quibus intercedebat pignori accepit creditori mulieri obligatas non esse, sed non sine ratione praetorem facturum, si non tantum in personam subducta muliere in principalem debitorem dederit actionem, sed etiam in res

quem mulier obligare sui. ¶ Paul. li. ea que in fraudem senatus consulti · quod de intercessionibus feminarum factum est excogitata probari possunt · rata haberi non oportere.

Ulp. l. r. Sciendum est · cum sciret servo tenere mulier · pro aliquo intercesserit · exceptio ei senatus consulti non datur. actionem enim quam in dolum mulieris competit · a plerisque ... excludit ... Si mandato mulieris pro alio intercessit exceptione senatus consulti velleiani adiuvatur · nec alias actio intenditur.

Ulp. l. r. Si mulier quod ex intercessione solvit · nolit repetere · sed mandati agere velit · dicendum est ... audienda est.

Pomp. l. r. Si mulier hereditatem alienam · ad eam ut eo aes alienum eius suscipiat · iure est · ut ei succurri debeat non fraude creditorum in decepta sit · nec enim laeso minoris · xxv · annis circumscripti potior habenda est mulier. ¶ Si mulier rem suam pignori datam pro intercessione recipere velit · fructus etiam ... recipit. Et si res deteriorem facta fuerit eo nomine magis estimatur. ¶ Sed si creditor qui pignus pro intercessione accepit · heredi alii vendiderit · vera est eorum opinio qui petitionem ei dandam putant · et adversus hunc fieri emptorem nec meliores conditionis emptor sit quia fuit venditor. ¶ Item si mulier creditori suo fundum vendiderit et tradiderit ea conditione ut emptor acceptam pecuniam viro referret · et hunc fundum vendiderit exceptio que opponitur ei de re empta et tradita · replicabitur a muliere · aut si ea venditio ex senatus consulti facta sit. et hoc prodit sive ipse creditor emerit · sive interposuit alium · qui mulier ... caret re sua. ¶ Idem est · si non pro viro sed pro alio debitore rem suam tradidit. ¶ Si mulier neque pro intercederet · alii mandaret ut id faceret · an in huiusmodi persona huic senatus consulto locus sit quia ... tamen mulier non id facere. Totus enim senatus consulti sermo ad petitionem non dandam · adversus ipsam mulierem spectat · et puto ita esse distinguendam · ut si quidem creditor cum me obligaret · mandante muliere · hec in fraudem senatus consulti egisse · necessaria intervenire contra senatus consultum · dari debeat alium · ad excludendum cum exceptione fraudis senatus consulti facta. Si vero ignorasse · ego autem scisse · tunc mandati me agentem cum muliere · excludendum esse · me autem creditori teneri. ¶ Similiter pro eo pro quo intercessent iudicium paratam sit accipere · ut non inveniret debitor actio detur · quia senatus consulti exceptionem opponere potest · cavere debebit exceptionem ... ¶ Intercedere autem mulier intelligendum est · etiam pro eo qui obligari non possit veluti ... intercedit. Sed rescissa intercessione indiuin ... restituenda est actio. · De compensationibus. R.

Modest. l. r. Compensatio est debiti et crediti inter se contributio.

Modest. l. r. Unusquisque creditorem suum eundemque debitorem petentem summovet · si paratus est compensare.

Pomp. l. r. Ideo compensatio necessaria est · quia interest nostra potius non solvere quam solutum repetere.

Paul. l. r. Verum est quod et Neratio placebat · et Pomp. ait · ipso iure eo minus fideiussorem ex omni contractu debere · quod ex eo pecunia reus retinere potest. sicut enim cum totum peto a reo · male peto · ita fideiussor non tenetur ipso iure in maiorem quantitatem quam reus.

Gai. l. r. Si quid a fideiussore petetur ... compensari potest. equissimum est eligere fideiussorem · quod ipsi an quod reo debetur compensare malit. sed et si utrumque velit compensare audiendum est.

Ulp. l. r. Quod in diem debetur non compensabitur · antequam dies venit · quamquam dari oporteat. ¶ Si rationem compensationis iudex non habuerit · salva manet petitio. nec enim rei iudicatae exceptio obici potest. aliud dicam · si reprobavit compensationem · quasi non existente debito · tunc enim rei iudicatae michi nocebit exceptio.

Ulp. l. r. Etiam quod naturaliter debetur venit in compensationem.

Gai. l. r. In compensationem etiam id deducitur quo nomine cum actore lis contestata est · ne diligentior quisque deterioris conditionis habeatur si compensatio ei denegetur. id est si ex alia causa agetur ...

Paul. l. r. Si cum filio familias autem cum suo contracta sit societas · et agat dominus vel pater in solidum pro compensatione suam · quamvis si agerent dumtaxat de peculio prestaret. ¶ Sed si filius familias agat · an que patri debentur · filius compensare possit · queritur · et magis est admittendum · quia unus contractus est. ¶ Sed cum condictione ... patris sui ratum habiturum · id est non exacturum quod is compensavit.

Ulp. l. r. Si ambo socii parem negligentiam societati adhibuimus dicendum est · desinere nos invicem esse obligatos ipso iure compensatione negligentie facta. ¶ Similiter probat · Si alter ex rebus aliquid percepit · alter tantam negligentiam exhibuit · que eadem quantitate estimatur · compensationem factam invicem · et ipso iure ... invicem invice. ¶ Si quis igitur compensare potens solverit · condicere poterit · quasi indebito soluto. ¶ Quotiens ex maleficio oritur actio · ut puta ex causa furtiva ceterorumque maleficiorum · si de ea pecuniaria agitur compensatio locum habet. idem est et si condicatur ex causa furtiva. Sed

¶ Sed et qui noxali iudicio convenitur compensationem opponere potest.

¶ In his petitionibus quoque que instar actionum habent · id est persecutionis compensatio locum habet · et si mihi · cum in ... simplum agatur · quam in ... simplum actione potuit obici compensatio.

Ulp. l. r. Cum alter alteri pecuniam sine usuris · alter usurariam debet constitutum est · a divo Severo concurrentis apud utrumque quantitatis usuras non esse prestandas.

Ulp. l. r. Idem iuris est · non solum in privatis · verum etiam in causa fisci constitutum. ¶ Sed et si invicem sit usuraria pecunia · diverse tamen sint usure · compensatio locum habebit nichilominus eius quod invicem debetur.

Ulp. l. r. Quod Labeo ait · non est sine ratione · ut si cui petitioni specialiter destinata est compensatio in ceteris non obiciatur.

Iavol. l. r. Quaecumque per exceptionem perimi possunt in compensationem non ...

Ulp. l. r. Pecuniam certo loco Titio dari stipulatus ... vel iure suo · et petat a me quam ei debeo pecuniam · quero an hec quoque compensationi sit · quanti mea interfuit certo loco dari. ¶ Si Titius petat eam quoque pecuniam · quam certo loco promisit in compensationem deduci oportet. Sed cum sua causa · id est ut ratio habeatur · quanti Titii interfuit · eo loco quo convenit pecuniam dari.

Paul. l. r. Si cum milite castrensium bonorum ... pecunia dari. alius creditorum · alius heres extiterit · et debitor alii heredum obligatus vult compensare quod ab alio debetur non audietur. ¶ Cum inter dies adiudicati exsecutionem datum iudicatus Titio · agere cum eo Titio qui eius petit illi iudicatus est · compensatio admittetur. aliud est enim diem obligationis non venisse · aliud humanitatis gratia tempus

Ulp. l. r. Idem ... compensatur quod arti ... indulgetur solutionem. ... tempore annone edilitatis tempore prebuit frumentum sive pecunie debitor non in debitur ... compensationem habebit.

Ulp. l. r. In rem suam procurator datus post litis contestationem · si vice mutua conveniatur · equitate compensationis utetur. ¶ Creditor compensare non cogitur · quod alii quam debitori suo debuit. quamvis creditor eius pro quo convenitur ob debitum recte proprium velit compensare.

Ulp. l. r. Debitor pecuniam publicam suo publico ... volunt ... solvit · quibus debitum recte solvi potuit obligatio pristina manebit. sed dabitur ei compensatio peculii sui in eo quod suis ...

Ulp. l. r. Ob negotium copiarum expeditionis ... vicibus habebit. onis tempore ... datum curatore compensatione pecunie iure compensationis retinere non placuit · quoniam ea non compensatur.

Paul. l. r. Post ea quam placuit inter omnes id quod invicem debetur ipso iure compensari · si procurator absentis conveniatur · non debebit de rato cavere · quia nichil compensat · sed ab initio minus ab eo petitur.

Scev. l. r. Si petieris · x · aut hominem utrum adversarius volet · et compensatio huius debiti admittitur · si adversarius palam dixisset utrum ...

Paul. l. r. Id quod pupillorum nomine debetur ... voluisset · tutor petat · non posse compensationem obici eius pecunie · quam ipse tutor suo nomine adversario debet.

Id. l. r. Iussit imperator audiri approbantem sibi a fisco deberi · qui ipse conveniatur. De posit. et cetera. R.

Ulp. l. r. Depositum est · quod custodiendum alicui datum est. dictum ex eo quod ponitur. prepositio enim · de · auget positum · ut ostendat totum fidei eius commissum quod ad custodiam rei pertinet. ¶ Pretor ait · quod neque tumultus neque incendii · neque ruine · neque naufragii causa depositum sit · in simplum · earum autem rerum que supra comprehense sunt · in ipsum in duplum · in heredem vero eius quod dolo malo eius factum dicitur · qui mortuus sit · in simplum quod ipsius in duplum iudicium dabo. ¶ Merito has causas deponendi separavit pretor · que continent fortuitam causam depositionis ex necessitate descendentem · non ex voluntate proficiscentem. cum tamen deponere tumultus · vel incendii · vel ceterarum causarum intelligendum est · quamvis alia causa deponendi hec quam imminens ex causis supra scriptis periculum. ¶ Hec autem separatio causarum iustam rationem habet. quippe cum quis fidem elegit · nec depositum redditur contentus debet esse simplo. Cum vero extante necessitate deponat crescit perfidie crimen · et publica utilitas coercendum est · vindicande rei publice causa. Est enim inutile in causis huiusmodi fidem frangere. Que in depositis rebus accedunt non sunt deposita. ¶ Ut puta si homo vestitus deponatur · vestis enim non est deposita · nec si equus cum capistro · nam solus equus depositus est. ¶ Si convenit ut in deposito dolus et culpa prestaretur · rata est conventio. contractus enim legem ex conventione accipiunt. ¶ Illud non probandum est · dolum non esse prestandum si convenerit. ¶ Nam hec conventio contra bonam fidem contraque bonos mores est · et ideo nec sequenda est. ¶ Si vestimenta servanda balneatori data perierint · si quidem nullam mercedem servandorum vestimentorum acceperit · depositi eum teneri · et dolum dumtaxat prestare debere · puto quod si accepit ex conducto. ¶ Si quis servum custodiendum coniecerit forte in pistrinum · si quidem merces intervenit custodie · puto esse actionem adversus pistrinarium ex conducto. ¶ Si vero mercedem accipiebam ego · pro hoc servo quem in pistrinum accipiebat · ex locato me agere posse. Quod si opera

cuius fuit cu custodia pensabatur qui genus lecti re codum
intuleunt. Sed quia pecunia non datur pro scriptis ubi sedatur
actio. Si uero nichil aliud quam cibaria prestabat. nec de operis
consequia conuenit depositi est actio. In eodem uero dicto et locato et in negotio
quo diximus prescriptis uerbis dandam actionem et dolum et culpam
prestabit qui [illegible] recepit. At si cibaria tantum dabit dolum dumtaxat
[illegible] pomponius. Aliter quod habuerit prescriptis aut
quod conuenit [illegible] -- si quid fuit prescriptum dolum
[illegible] quod recepit quasi solum depositum uenit. Item
[illegible] ut rem mei prestaret adiectum utrisque fuerit quod
[illegible] pomponius. quod et putat mandati. Cum
eo uero [illegible] receperat depositi. Si uero tuo nomine recepit
[illegible] mandati in tenens ille tibi depositi quam acti
[illegible] mandati iudicio conuenitur est. Quod si aut
[illegible] titius non recepisset. tu custodires nec eum
[illegible]. Videndum est utrum depositi tantum an et mandati actio sit
et pomponius dubitat. Puto tamen mandati esse actionem. quia plenius
fuit mandatum habens et custodie legem. Idem etiam pomponius querit.
Si tibi mandauero ut ab aliquo rem meo nomine receptam custo
dias id quod feceris mandati an depositi tenearis et magis probat
mandati esse actionem quia hic est primus contractus. Idem pomponius
querit. Si aperte uolente me deponere iusseris. apud libertum tuum
deponere. an possim tecum depositi experiri. et ait. si tuo nomine hoc esset
quod te custoditurum deposuisse michi tecum depositi esse actionem.
Si uero suaseris michi ut magis apud eum deponam tecum nul
lam esse actionem. cum illo depositi est actio. nec mandati actionem
competere. quia mei rem gessi. sed si mandasti michi ut periculo tuo
apud eum deponam. cur non sit mandati actio non uideo. plane
si fideiussisti pro. labeo omnino fideiussore tecum ait. nam
tamen si dolo fecit is qui depositum suscepit. sed etsi fecit est tamen res
quod eum si fuit recte is apud quem depositum sit. uel pu
pillus sit uel neque heres neque bonorum possessor neque successor
exstiterit. tenebitur ergo ut id prestet quod depositi actione
prestari solet. An in pupillum apud quem sine tutoris
auctoritate depositum est actio depositi detur. quesitum. sed probari oportet
si apud doli mali iam capacem deposuit agi posse. si dolum com
misit. nam et in quantum locupletior factus est datur actio in eum.
et si dolus non interueniat. Si res depositi deterior reddatur
quasi non reddita agi depositi potest. Cum enim deterior redditur
potest dici dolo malo redditam non esse. Si seruus meus depo
suerit nichilominus depositi habebo actionem. Si apud ser
uum deposuero et eum manumisso agam. quarellius ait. nec teneri
actione. quamuis solemus dicere de uel etiam in furti et commis
si teneri quem deteret. quia ex delicti noxa caput sequitur. Est
igitur ad alias actiones competentes decurrendum. Hec actio
[illegible] possessoribus ceterisque successoribus cum ex trebellianio
[illegible] restituta est hereditatis competit. nam tamen potest
[illegible] [illegible] uenit. sed etiam futurus. i. post h
[illegible] [illegible]. Si res depositi sine do
lo malo amissa sit. [illegible] acceptum recuperatur
nichilominus recte [illegible] reum compelli. nec deberi ab
solui nisi restituat. Idem uerit ait. Quamuis tunc tecum
depositi actum sit. cum restituendi facultatem non habeas. horreis
forte clausis. tamen si interea depreciatio rem restituendi faculta
tem habebis condempnandum te nisi restituas. quia res aperte est. tunc
enim querendum. an dolo malo feceris cum rem non haberes. Est autem
apud iulianum libro xiii. digestorum scriptum eum qui rem deposuit statim posse
depositi actione agere. hoc enim ipso dolo malo facere eum qui suscepit
quod reposcenti rem non reddat. Marcellus autem ait. semper non uideri
posse dolo agere eum qui reposcenti rem non reddat. Quid enim si in p
uincia res sit. uel in horreis quorum aperiendorum condempnatio
nis tempore non sit facultas uel conditio depositionis non extitit.
Hanc actionem bone fidei esse dubitari non oportet. Et ideo fructus
in hanc actionem uenire et omnem causam et partum dicendum est. ne nuda
res ueniat. Si rem depositam uendidisti. eamque postea re
demisti. in causa depositi etiam si sine dolo malo postea perierit te
nens te depositi quia semel dolum fecisti cum uenderes. Idem depositi
quoque actionem in liberi iuratur. Non solum si seruus meus. sed
etiam si is qui bona fide michi seruiebat rem deposuit equissimum est mi
dari actionem. sicut ad me pertinentem deposuit. Similiter non ex
se usus fructus in suo habere si id quod deposuit ex peculio fuit
quod ad me pertinebat. uel res mea sit. eadem actione agere potero.
Item si seruus hereditarius deposuit heredi postea adeunti competit actio.
Si seruus deposuit siue uiuat siue decesserit utiliter dominus hac
actione experietur. Item ait seruus manumissus non potest agere.
Sed si fuit alienatus. et adhuc ei competit et actio depositi cuius
fuit seruus cum deponeret. Initium enim actus spectandum est.

si dominorum seruus sit qui deposuit tamen uterque dominorum competit ip
sum depositi actio. Si rem a seruo depositam titio quem dominum
eius putasti cum non esset restitueris depositi actione teneri teneri celsus
ait. quia nullus dolus interuenit. Cum tamen autem eam res restituta
est dominus seruis agere. Sed si exhibuit in dicebit. Si uero cum sciret
rem esse alienam condempserit condempnatur. quia dolo fecit quo minus
possideret. Eleganter apud iulianum querit si peculiam seruus deposuit
apud me. ita ut domino prolibitate eidem ego quoque dederim an tenear de
positi et iulianus libro xvi. digestorum scribit. Si quidem sic dederim qui ad hec pertines
me deposita teneri certior uero non competere tibi depositi actionem.
Quia scilicet recepisti cauto dolo ego. Si uero qui mei prolibitate ei
numerauero teneri ex stipulatione in uera uidetur. hic enim non tantum sine
dolo malo non reddidit. sed nec reddidit. aliud est enim reddere. ali
ud quasi desinendo dare. Si pecunia apud te ab initio hac
lege deposita sit. ut si tu uoluisses uteteris potius quam utamus
depositi teneteris. Depositum euenit ut res deposita uel nu
mi periculo eius sit apud quem deponuntur. ut puta si hoc nomina
tim conuenit. Sed et si se quis deposito obtulit. Idem iulianus scribit
periculo se depositi illigasse ita tamen ut non solum dolum. sed etiam culpam
et custodiam prestet. non tamen casus fortuitos. Si pecunia in sac
culo signata sit deposita. unus ex heredibus eius qui deposuit ueniat
repetens quemadmodum ei satisfiat. uidendum est pecunia
pecunia est. uel coram pretore. uel intuenientibus honestis personis. sed
exciat. et exsoluenda pro parte hereditaria. Sed et si resignet non
contra legem depositi fiet. Vel cum pretore auctore uel honestis
personis intuenientibus hoc eueniet residuo uel apud eum rem
manente si hoc uoluerit sigillis uidelicet prius ei impressis. uel apud
te. uel ab his coram quibus signacula remota sunt. uel si hoc recusa
uerit in ede deponendo. Sed si res sit que diuidi non possit omnis debebit
tenere satisdatione ydonea ei prestanda a petitore in hoc quod super parte cri
est. Satisdatione autem non intuenientie rem in edem deposi nomi
actione depositarium liberari. Apud iulianum libro xiii. digestorum scribit. talis
species relata est. autem si depositor decesserit. et duo exstiterint. qui
inter se contendant uniusquisque solum se heredem dicere ei traderetur rem
quod paratus est aduersus alterum reum defendere hoc est eum qui depositum
suscepit quod sineret. hoc homines suscipere commodissime dici
ait non esse cogendum a pretore iudicium suscipere oporteret igitur rem
deponi in ede aliqua. donec de hereditate iudicetur. Si quis tabu
las testamenti apud se depositas. pluribus presentibus legit. ait labeo de
positi actione recte de tabulis agi posse. ego arbitror etiam iniuria
rum agi posse si hoc animo recitatum testamentum est quibusdam presentibus
ut iudicia secreta eius qui testatus est diuulgaretur. Si apud
uel fur deposuerint. Et hoc marcellus libro vi. digestorum putat recte
depositi acturos. Nam interest eorum eo quod teneantur. Si quis
argentum uel aurum depositum petat utrum speciem an et pondus com
plecti debeat. et magis est ut utrumque complectatur si phiala forte
uel lance uel patera. Dicendo et materiam et pondus addito.
Sed si purpura sit infecta uel lana pondus similiter adiciendum.
Saluo eo ut si de quantitate ponderis incertum est uarietati succu
ratur. Si cista signata deposita sit. utrum cista tantum pe
tatur. an et species comprehendere sit. et ait trebatius. cistam repetendam
non singularum rerum depositi agendum. Quod et si res ostense sunt
et species uestis et si deposite additiende sit et species uestes. labeo
autem ait eum qui cistam deponit singulas quasque res uideri deponere
ergo et de rebus agere eum oportere. Quid ergo si ignorauit is
qui depositum suscipiebat res sibi esse non multum facere cum suscepit
depositum. Ego et rerum depositi agi posse existimo quamuis ci
sta signata deposita sit. Filius familias teneri depositi constat
quasi ceteris actionibus tenetur. Sed et cum patre ei agi potest dum
taxat de peculio. Idem et in seruo natum domino agere. Plane iulia
nus scripsit. a nobis uidetur. ut si eorum nomine qui in potestate
sunt agatur. ueniet in iudicium. sed et si quod penum meum uir sit cap
tum. fraudatum uere. ut eorum corpus ueniat non tantum ipsorum cum
quibus contractum est. Si apud duos deposita sit res aduersus u
numquemque eorum agi poterit. nec liberabitur alter si cum altero agatur
non enim electione. sed solutione liberantur. Proinde si ambo dolo fe
cerint et alter quod interest prestiterit. alter non conuenietur exemplo duo
rum tutorum quod si alter uel nichilominus facere possit. ad alium pre
mereretur. Idemque et si alter dolo non fecerit et idcirco sit absolutus nam
ad alium peruenietur. Sed si duo deposuerint et alter agit siquidem
sic deposuerint. ut uel unus tollat totum potest in solidum agere.
Sin uero pro parte pro qua eorum interest. tunc dicendum est in parte condemp
nationem faciendam. Si deposuero apud te ut post mortem
tuam reddas. et tecum et cum herede tuo possum depositi agere. Possum
enim mutare uoluntatem. et ante mortem tuam depositum repetere. Proinde
et si sic deposuero ut post mortem meam reddat potero et ego et heres
meus agere depositi mutata uoluntate. Qui autem dolus di

tarit i hãc actiõem uenit. q̃situ ẽ si hr̃s rẽ apud testatorẽ de
positã ul' cõmodatã distraxit ignarus depositam ul' cõmo
datã. an teneat̃. & q̃a dolo n̄ fecit nõ tenebitur de re. an tñ
ul' de p̃tio teneat̃ qd̃ ad eũ puenit. & uerius ẽ teneri eũ. hr̃em ẽni
ĩpo dolo facit. qd̃ id q̃d ad se puenit nõ reddit.

Paul. r. Quid ergo si p̃tiũ nõ dum exegit aut minoris
quã debuit uendidit. actiões suas tantũmodo p̃stabit.

Ulp. r. Plane si rẽ possit redimere & p̃stare. nec uelit nõ
caret culpa. quẽadmodũ si rẽceptã. ul' alia ratione suam
fc̃ã noluit p̃stare. cũ satius ẽ qd̃ semel ignarus uendiderit.

Iul. r. Secus si nõ sit hr̃s. s; putauit se hr̃dem. & uendidit
simili modo lucrum ei extorquebitur.

Ulp. r. Ei apud quẽ depositum ẽẽ dicetur contrariũ iudi
ciũ depositi datur i quo iuditio merito i lit̃e nõ iurat̃.
nõ ẽni de fide rupta agit̃. s; de idẽpnitate ei q depositũ su
scepit. Cum seq̃stru depositi actio cõpetit. si tñ cũ seq̃stro
conuenit ut certo loco rẽ depositam exhibeat̃. nec ibi exhibeat
teneri eum palã ẽ. Qd̃ si de pl'ib; locis cõuenit in arbitrio ei
ẽ quo loco exhibeat. s; si nichil cõuenit deniũtiandũ ei est.
ut apud pretorem exhibeat. Si uelit seq̃str offitium
deponẽ qd̃ ei faciendũ sit. orat p̃p adire eũ p̃torem op
tete. & ẽt ei auctoritate deniũtiatie facta. his qeũ elege
rat. ei rem restituendã q p̃sens fuit. S; hec nõ semp̃ ue
niũ p̃ito. nã plerũq; nõ ẽ p̃mittendũ; offitiũ qd̃ semel su
scepit c̃a legem depositionis deponẽ nisi iustissima ei in
teruenerit. & cũ p̃mittitur raro ei res restituẽda ẽ q uelit
sed potius ẽ rẽ arbitrio iudicis apud edẽ aliquã deponi.

Paul. r. Proprie aut in seq̃stro ẽ depositum qd̃ a plurib;
i solidũ certa cõditione custodiendũ reddendũq; traditur.

Ulp. r. Si hõiem ap̃ te depositum. aut q̃stio de eo habẽt
accepteria uictũ ul' ad mala mãsiõem extẽsum sequent̃
soluit. misericordia ductus dolo p̃ximũ eẽ qd̃ fc̃m ẽ. arbi
tror. q̃a cũ sciret cuius rei pateretur i tẽpestiue miam extu
leri posset magis nõ suscipere talem eim quã decipere. Datur
actio depositi in hr̃dem ex dolo defuncti i solidũ. quãq̃ enim
alias ex dolo defuncti nõ solemus teneri. nisi p ea p̃te q ad nos
puenit tñ hic dolus ex c̃tu. rei q; p̃secuti eẽm descendit.
ideoq; i solidũ unus hr̃s tenet̃ plures uõ p ea p̃te q̃ quisq;
hr̃s institutus ẽ. Quotiens foro cedũt nummularii so
let p̃mo loco r̃o haberi depositorũ. hoc ẽ q depositas pecu
nias habuerint nõ q̃s fenori apud nummularios ul' cũ
nummulariis ul' p ipsos exercebant. & ãte priuilegia g̃ si
bona uenierĩt depositariorũ ratio habebit̃. dũ uõ eorũ qui
ul' postea usuras acceperint r̃o nõ habeatur. q̃si renũtiaue
rint deposito. Et q̃ritur utrũ ordo spectet̃ eorũ q deposu
erit. an uõ simul oĩum depositorũ r̃o habeatur. & cõstat
simul admittendos. hoc ẽni rescripto p̃ncipali significat̃.

Idẽ r. Quod priuilegiũ exercet̃ nõ in ea tñ quãtita
te q in bonis argẽtarii ex pecunia deposita reperta ẽ. s; i oib;
fraudatoris facultatib;. idq; propter necc̃um usũ argẽta
riorũ ex utilitate publica receptũ ẽ. plane sũptus ei qui
necc̃io fc̃us ẽ semp̃ p̃cedit. nã deducto eo bonorũ calculus

Paul. r. In depositi actẽ si ex p̃sona   subici solet.
defuncti agitur adũsus unũ ex plurib; hr̃dib;. p parte hr̃dita
ria agẽ debeo. Si uõ ex suo delicto p parte n ago. merito q̃a
estimatio refertur ad dolũ q̃ i solidũ ip̃e hr̃s admisit.

Idẽ r. Neq; aduersus cohr̃des ei q dolo caret depositi actio cõ

Idẽ r. Quod deposuit seruus is apud quẽ   petit.
depositum ẽ seruo rectissime reddet ex bona fide. nec ẽni cõ
uenit bone fidei abnegare id qd̃ quisq; accepit. s; debebit red
dere ei a quo accepit. sic tñ si sine dolo malo omnia red
dat hoc ẽ ut nec culpe q̃dẽ suspitio sit. Deniq; Sab. hec expli
cuit addendo. nec ulla ei iuxerit. q̃r putari possit dño
reddi nolle hoc it̃ ei potuit suspicari iusta. s. r̃one motus
certum sufficit bonam fidẽ adẽẽ. S; & si ãte ei rei furtũ fecerat
seruus si tñ ignorauit is apud quẽ deposuit. ul' credidit do
mini. uõ iussu fore ei solutioĩs libãri pot̃. Bona ẽnĩ fi
des exigit̃ nõ tantũ aut sciẽnt ei i serui tunc fuit solutio
s; et si manumisso ul' alienato exceptis cãis liberatio cõti
git. s. si q̃s ignorãs manumissũ. ul' alienatũ soluit. Idẽq;
in omnib; debitorib; s; uando. p̃p. scrib.

Pomp. Si in asia depositũ fuerit ut rome reddat̃ uidetur
id actũ ut nõ i pensa ei id fiat. apud quẽ depositũ sit. s; ei
q deposuit. Depositum eo loco restitui debet i quo sine
dolo malo ei ẽ. apud quẽ depositũ ẽ. ubi uõ depositũ ẽ ni
chil interẽ. Eadem dicẽda s; cõteris nominib; bone fidei iudi
tiis. s; dicendũ ẽ si uelit actor suis i pẽsis suoq; p̃iculo p̃stari

rẽ romã ut audiendus sit q̃m tunc ad exhibendũ actiõem id
seruatur. Cũ seq̃stro rectẽ agẽt̃ depositi seq̃straria ac
tione. quã tñ hr̃dem aut ei reddi oportere. Quẽadm
qd̃ ex testi pl'ium ul' ex testo dari oportet post iudiciũ accep
tũ cũ; detrimento rei p̃stet. sic depositũ quoq; eo die quo depo
siti actũ sit p̃iculo eĩ ẽ apud quẽ depositũ fuit si iudicium ac
cipiendi tp̃r potuit id reddẽ reus nec reddidit.

Paul. r. Si quis in seruitute sit nõ aduersus dñm. s; aduersus eũ q rem depositi petebat. uim p̃turationẽ nõ putaret
aut ei q deposuit hr̃dem. nichil dolo malo fecit. potest
aut si cognouit cũ cogi posse. q̃m tunc incipit dolo ma
facẽ si reddẽ ei nõ uult. Cõpetit etiã obligatio depõne rei
noĩe. s; nõ ãte quã in dolo admissũ sit. [illegible] quemq̃
hac ip̃o qd̃ depositum accipiat cõditione [illegible] uim
quod dolum malum admiserit.

Gal. r. Si plures hr̃des extiterit ei q deposuerit. dĩ si ma
ior pars adierit restituẽdã rẽ p̃sentib;. maiorẽ aut partem
n̄ ex numero utiq; p̃sonarũ. s; ex magnitudine portionũ hr̃di
tariarũ intelligendã cautela p idonea reddẽda. Si autẽ
agit cũ ip̃o apud quẽ depositum ẽ actũ fuit. siue cũ hr̃de
ei & sua natura res ãte rẽ iudicatã interciderit. ueluti si
hõ mortuus fuit. Sab. & Cassi. absolui debẽ eũ. cũ quo ac
tum ẽ dixerunt q̃a equũ eẽt naturalẽ interitũ ad actorẽ p̃ti
nẽ utiq; cũ interitura eẽt ea res & si restituta eẽt actori.

Iul. r. Qui rem suã depõi apud se patit̃. ul' utẽdã rogat
nec depositi nec comodati actõe tenet̃. sicuti q rẽ suã cõdu
xit aut p̃cario rogat. nec p̃cario tenetur nec ex locato.

Afric. Si is ap̃ quẽ rem deposueris ap̃ aliũ eã deposuit.
& ille dolo q̃dẽ amiserit. ob dolũ ei apud quẽ postea depositũ
sit eatenus eũ teneri apud quẽ tu deposuisti ut actiões suas

Florent. r. Licet depõnẽ tã plures q̃   tibi p̃sta
re unus possit. at tñ apud seq̃strũ nõ nisi plures deposuisse di
cuntur. nã tum id fit cũ aliqua res i controuersiã deducitur.
Itaq; hec cũ i solidũ unusq̃sq; uidetur deposuisse. qd̃
aliter ẽ cũ rẽ eãdem plures deponũt. Rei depositẽ proprie
tas apud depõnẽtẽ manet. s; & possessio nisi ap̃ seq̃strũ depo
sita ẽ. nã tũ demũ seq̃str possidet. Id ẽni agit̃ ea depõne
ut neutrius possessionis id tp̃s procedat.

Neratr. r. Quod tumultus incendii & ruine naufragii
cã depositum ẽ in hr̃dem de dolo mortui actio p̃ hr̃dita
ria portiõe & i si plurium cõuenit. in uniuersum quẽq; in p̃m. & i solidũ & i
duplum & i perpetuum datur.

Ulp. r. Iul. & Marcell. putãt filiũ familias depositi
recte agere posse.

Paul. r. Si sine dolo malo rẽ depositam tibi amiseris
nec depositi teneris. nec cauẽ debes si dep̃henderis eã reddi.
sitã m ad te rem peruenerit depositi teneris.

Idẽ r. Si apud filiũ fa. res [illegible]
teneat pat̃ nec nisi ãnua [illegible]
plus extitiat tenebatur etiã [illegible] depositi sit. & i aliis
mutuis rẽ teneat in p̃m [illegible] actio. nõ in dimi lit; ex
ceptis causis i mãnumissum actio nõ datur.

Marcell. r. Si duo hr̃des ap̃d defunctũ rem depositam do
lo interuenerit. quodã utiq; cãu i partes tenebitur. nã si
diuiserit decẽ milia q apud defunctũ deposita fuerant & v.
milia abstulerit & utiq; solutio ẽ & i partes obstringi eum
si nec eni a plurius actionis uite ẽ. Qd̃ si lancẽ cõflauint aut
cõflari ab aliquo passi fuerint alia ue que sp̃es dolo eorũ
interẽpta fuit. in solidũ cõuenire poterit. ac si ip̃i p uadi
suscepisset. nã certe uim ẽ i solidũ unũquẽq; fecisse do
lo & nisi p solido res nõ pot̃ restitui. nec tñ absurde senset
q hec putauit plane nisi i tegre rei restitutiõe eũ cũ q̃
actũ fuit liberari nõ posse. cõdẽpnandum tñ si res non
restituetur pro qua parte hr̃s extitit.

Modest. r. Actione depositi cõuentus p uo cõstituto ei
uariorũ noĩe ap̃ eundẽ iudicẽ utilit̃ expietur.

Paul. r. Lucius Titius Seprio Sabino Centũ nũ
mos quos hac die cõmodasti m anumerante p uo sticho
actore eẽ apud me ut notũ habẽs hac ep̃la manu mea scri
pta tibi notũ facio quos qñ uoles & ubi uoles cõfestĩ tibi
numerabo. q̃r propter usurarum incrementũ. & depositi actio
locũ hr̃e. Quid ẽni aliud ẽ cõmodare quã depõne. q̃r ita
uim ẽ sicuti actũ ẽ. ut corpa nummorũ eadẽ redderentur. Nã
sicut tantũdem solueretur. cõuenit egredi eẽt ea res depõsi
ti tñ nummos notissimos i qua q̃stiõe depositi actio nõ teneat
cũ cõuenit tantũdem nõ idẽ reddi rẽm usurarũ hr̃i n̄ faci
le dicendũ ẽ. Et est qd̃ cõstitutũ i bone fidei iuditiis qd̃ ad

usuras attinet ut ... possit officium arbitri quatinus supplatio. Sed et tota ... deposita natura e usuras ab eo desiderare ... ubi ... sustinuit ...

Ap. l. x. Dolo ... autem posita res oblata ... uadis. ... puelle ... deposuit ... ibi ... Cum pecunia apud ... semo obsignatam ... teste ... deposita adiuisus propriis conuertit ... in usuras quoque iudicio depositi contemptu ... est.

Paul. l. x. Publia meuia cum proficisceretur ad maritum suum ... cum uestem ... commendauit ... si aliquid in humanitus ... filio meo quem ex ... marito ... filio an marito. paul. ... Lucius titius ... cauit. Gy ... accepi ... habeo ... denaria x. milia ... adnumerem ... ut scriptum est ... usuras ... quo ad reddatur totum aurum. ... Quero an ... peti possit. paul. ... cum certum de quo quaeritur depositi sumeremus ... conuentionem usuras quas ... depositi peti posse. Titius sempronio ... hec me a uobis aurum pondo plus minus ... signatum ... x. quos apud titium deposuisti ... ex quod exitat. Quero an ... huiusmodi scriptura aliqua obligatio nata sit ... qui ad solam pecuniam ... attinet ... excepta de qua quaeritur obligationem quam nullam nata ... depositi actionem ... petere posse ... sibi cauit ... iudicem extimaturum.

Ap. l. x. Lucius titius cum haberet filii ... potestate seia ... philo seruo ... matrimonio collocauit ... dedit ... depositi ... cautionem ... depositi actione de peculio ... reprehendam.

Scaeu. l. x. Quintus caecilius candidus ad paccium ... scripsit in uerba infra scripta. Caecilius candidus paccio ... salutem. xx. nummos quos ... notum tibi ita haec ... et eius ... prosperitate ... ideo ... Quesitum est an ... usura ... peti possit ... iudicio ... eius usus est.

Paul. l. x. Sacculum uel argentum signatum deposuit ... et is penes quem depositum fuit me inuito contrectauit. Et depositi ... furti actio ... uti ... depositi ... diligentiam ... nomine prestare michi cogitur.

Ext. l. x. Si ... potest apud quem depositum est in litis extimatione ... in rem suam fieri.

Tryph. ... Bona fides quae in contractibus exigitur equitatem summam desiderat ... depositi ... Si ... bona ... fisco ... publicum ... naturale ius ... restituenda sit. ... ciuile ius ... ordo ... magis ... publicum ... male ... incurrit ... Et ... reddere ... Deposita ... latro ... spolia ... apud te ... deponentem ... restitui debeat ... accipientis ... reddit ... quod ... latro ... tibi ... quem ... deposuit ... qui male ... deposuit.

Si tamen ignorante latrone cuius filio uel seruo rem abstulisset apud patrem dominum ... deposuit ... depositum ... Et si ... fur ... mecum ... deposuit ... depositum ... dicti ... depositum ... petit.

Cels. l. x. Quod nerua diceret latiorem culpam dolum esse proculo displicebat mihi uerissimum uidetur. Nam et si quis non ad eum modum quem hominum natura desiderat diligens est nisi tamen ad suum modum curam in deposito prestat fraude non caret. Nec enim salua fide minorem his quam suis rebus diligentiam prestabit.

Papin. l. x. Si conuenit ut pecunia cum titio in consessu deposita ... apud me fuit ... ut ea tibi redderetur ... Summus ut titio redderetur ... depositi ... exhibita ... potuisset.

Ap. l. x. Potest agere depositi cum eo tibi non aliter quam ... accepit depositum reddere noluit quam si sine mora ... reddiderit. Explicit liber xvi. Incipit xvii. Mandati l contra. Rubrica.

Obligatio mandati consensu contrahentium consistit. Ideo per nuntium quoque uel per epistulam mandatum suscipi potest. Item sine rogo siue uolo siue mando siue alio quocumque uerbo scripserit mandati actio est. Item mandatum et in diem differri et sub condicione contrahi potest. Mandatum nisi gratuitum nullum est. Nam originem ex officio atque amicitia trahit. contrarium ergo est officio merces. Interueniente enim pecunia res ad locationem et conductionem potius respicit.

Ap. l. x. Mandatum inter nos contrahitur siue mea gratia tantum mandem siue aliena tantum siue mea et aliena siue mea et tua siue tua et aliena. Quod si tua tantum gratia tibi mandem superuacuum est mandatum et ob id nulla obligatio nascitur. Mea tantum gratia interuenit mandatum ueluti si tibi mandem ut negotia mea geras uel ut fundum emeres uel ut pro me fideiubeas. Aliena tantum gratia interuenit mandatum ueluti si tibi mandem ut negotia titii gereres uel ut ei fundum emeres uel ut pro eo fideiubeas. Mea et aliena ueluti si tibi mandem ut mea et titii negotia gereres ... fundum emeres ... pro me et pro titio fideiubeas. Tua et mea ueluti si tibi mandem ... mutuam ... Tua et aliena ueluti si tibi mandem ut titio sub usuris crederes. Quod si ut sine usuris crederes aliena tantum gratia interuenit mandatum. Tua tantum gratia interuenit mandatum ueluti si mandem tibi ut pecunias tuas potius in emptiones praediorum colloces quam feneres uel ex diuerso ut feneres potius quam in emptiones praediorum colloces. Cuius generis mandatum magis consilium est quam mandatum et ob id non est obligatorium quia nemo ex consilio obligatur etsi non expediat ei cui dabatur, quia liberum est cuique apud se explorare an expediat sibi consilium.

Paul. l. x. Praeterea in causa mandati etiam illud uertitur ut interdum melior causa mandantis fieri possit interdum melior deterior uero nunquam. Et si quis mandauit tibi ut aliquam rem emeres nec de pretio quicquam statuit tuque emisti utrique actio nascitur. Quod si pretium statuit tuque pluris emisti quidam negauerunt te mandati habere actionem etiam si paratus esses id quod excedit remittere. namque iniquum est non esse michi cum illo actionem ... noluit ... illi uero si uelit mecum esse.

Gai. l. x. Sed proculus recte eum usque ad pretium statutum acturum existimat. quae sententia sane benignior est.

Paul. l. x. Diligenter igitur fines mandati custodiendi sunt. nam qui excessit aliud quid facere uidetur et si susceptum non impleuerit tenetur. Itaque si mandauero tibi ut domum seianam centum emeres tuque titianam emeris longe maioris pretii centum aut etiam minoris non uideris implesse mandatum. Item si mandauero tibi ut fundum centum uenderes tuque eum nonaginta uendideris et petam fundum non obstabit mihi exceptio nisi et reliquum mihi quod deest mandato meo praestes et indemnem me per omnia conserues. Seruo quoque dominus si praecepit certa summa rem uenire ille minoris uendidit similiter uindicanti ei domino potest ... exceptio ... submouit nisi et ... Melior autem causa mandantis fieri potest si cum tibi mandassem ut stichum x. emeres tu eum minoris x. emeris uel tantundem uel aliud ... quod ... autem ... ultra pretium feci ... aut ... pretium ...

tum finitum fenus.

Tit. I. Si remunerandi gratia honor intervenit. est mandati actio. Siquis fuit mandatum ut negotia administraret. hac actione erit conveniendus nec recte negotiorum gestorum eo agetur. nec enim tacite obligatur qui negotia gessit. verum idem qui mandatum suscepit demum tenetur etsi non gessisset. Si passus aliquis fuit me fideiubere ut alias intervenerit mandati tenebitur. et ameticis puto qui interesset auctoritas mandato autem negotiorum gestorum est mandati actio. Si turpis nulli mandati e. et ideo hac actione non agetur. Si tibi mandavero quod mea non interest velut ut pro tio intervenias. ut tu tuo credas est mandati actio. Ceterius. l. vii. dig. tit. uti ego sum obligatus. Plane si tibi mandavero quod tua interest. nulla erit mandati actio. nisi mea quoque interfuit. aut si non esset facturus nisi ego mandassem. etsi mea non interfuit tamen erit mandati actio. Eras. iul. l. xiii. dig. cum Si eius iusserit pro curatore suum etiam pecuniam sumere et fenerare pupillo suo. ita ut certas usuras dno penderet. dum tamen si plus fenerare potuisset ipse lucraretur. interdicta pecuniam videtur i qua accepisse plane si nomine negotiorum erat ei administratio. mandati quoque mandati cum teneri quemadmodum solet mandatum teneri debitor q creditoris sui negotia gessit. Cum paulus quam fideiussisset pro a pro temeritate pacti sui obsistat fideiussisse et sub nomine alius exercitum litis eius et sibi certa quantitate da. hic a claudio saturnino pretore mandati instructis i ferre iussit. tamen audientibus ei et saturnino moveret. Videbatur autem in iudicium solum fideiussisse. seque receptor litis extitisse. a velle ad agendum mandati in dno consequi quod erat condempnatus. Sed rectissime dum fuis inspicere nulla actionem eius ipsi sua calliditate hic. qui in pacti accessit ad talem receptionem. Quaeritur. aut sic se qua dixeritur pro eo qui pecunia accepta spopondit. ut siquid heredi e pro suo periculo spondere nulla actio agatur. Suo non hic amice utilius ei potius actio praestat si sua utilitati remisisse.

Paul. l. Salarium procuratori constitutum tamen eius. si fiat in non perceptis per pignora consentiatur et si aliorum dominis remittere noluisse. atque ideo fit ad habiti placitis oportet a cuius tam maioris pecunie pretio constitit bonos mores procurator.

Tit. Si procuratore dedero nec instrui. Verum cum esse redebat qua actione in tenetur. et labeo putat mandati teneri. nec est probabile suam existimationem exhaeredam apposuisse. Sed nimium cuique enim conventus iam sit specialis et. Sed si procuratoris absolutus sit ad tenetur mandati eum teneri. Sed si dolo non sit. tunc dolo autem adversus teneri qui per collusionem absolutus sit damnandi. ut si sed quam suscepit exequenda mandati cum teneri ostat.

Siquis mandaverit alii generali negotia ei q qui sibi mandaverit habebit mandati actionem qua ipse tenet. ut qua agere possit. quamquam enim vulgo dicatur procuratorem ante litem contestatam facere procuratorem non posse. tamen mandati actio est. ad agendum tamen dicerit hoc fieri non potest. Si tutores mandaverint tutori suo in aliquo nomine pupillo utilem enim ait sit mandati actio. et tutori tamen mandati an non tutele. i. iul. Distinguit. ut extere enim ait eius generis servum tutores non tutori mandaverint ut emeret. non si supplicavit tamen ubi heredi mandati actorem cum teneri tutele ei teneri. Si vero necessarium servum tunc ea tutele eum teneri et mandati non ipsum solum. Si actores mandasset tenentur tutele. Sed servum pupillo necessarium non comparaverint. non sit et certa eum qui constitui mandaverint. qua enim debuerit. Planemi philomum habebit actionem mandati. qua mandato non est obligatus. et quoque. iul. ait. Tutore gerunt mandati actionem adversus eum tutores suos. Si liber homo cum bona fide servi tuum mandante ut redimeret animos ex eo peculio teneri. qui ipsum seque non apud heredem fidei ipsius relinquere debuit teneri pro soluto liberum illum manumisit. mox ingenuus pronuntiatus est hic cum mandati actore. Iul. ait. adversus eum cui se redimendum mandavit. sed hoc tamen inferi mandati iudicio ut tibi actores mandatrat quas habet adversus eum a quo comparavit. Plane si ei pecuniam dederit quam erat expensio ad bonae fidei emptore pervenisse nulli ei iquis. iul. mandati actiones posse qui nullas habet aliquos suos nummos emptore dederit. Cum imo inquid eius indicio manebit obligatus. Sed hoc actio inutilis est. qua quanti fuit consecutus tamen empti iudicio necesse habebit praestare. Mandati actio tunc competit. cum cepit interesse eius qui mandavit. ceterum si nichil interest cessat mandati actio. et eatenus competit quatenus interest. ut puta mandavi tibi ut fundum emeres.

si mea interfuit eum teneri certum fundum hinc fundum ego [illegible] et vero non inte est aliquo gesserit mandati actio. Mandavi tibi ut negotia mei gereres. si nichil deinde [illegible] nemo gesserit nulla actio [illegible] mandati actio [illegible] tibi ut videtur petendum.

Si negotiorum [illegible] debitore solvitur. ut ad tibi mandatione [illegible] mandati debitoris solvit non nebitur mandati. qui adavari debitoris [illegible] [illegible] ab exceptio divorum fuisse intelligere veter. Cum ubi vero [illegible] tamen mandati. Sed [illegible] condempnari quam debitor [illegible]. Sciencer [illegible] auxilium appetitionis [illegible] [illegible] mandati [illegible] [illegible] Sigit si negotia [illegible] eius ignorantia [illegible] di. [illegible] solo [illegible] pervenerit [illegible] pauperis [illegible] [illegible] teneri debitoris [illegible] [illegible] mandati [illegible]. Dolo autem facit [illegible] [illegible]. Pone si tibi mandavi [illegible] emeris tunc et emisti. tenentis in ut tenitas. Si [illegible] dolo emere neglexisti. forte enim pecunia accepta aut [illegible] emeres. aut si lata culpa forte [illegible] ductus pretium [illegible] emere in teneberis. Si [illegible] quae emisti fugit. si quidem dolo tuo teneberis si dolus intervenit. nec culpa non teneberis. [illegible] adhuc ut vices sui potestatem [illegible] [illegible] [illegible]. Sed si [illegible] est [illegible] etiam traditus. Sed si [illegible] ut potes desiderare ut tibi caveat [illegible] sufficit [illegible] actionem cedas. ut procuratori [illegible] in mei fiat. nec amplius praestes quam consequitur sis.

Paul. l. v. Dolo eius [illegible] facto cavendum.

Tit. I. [illegible] procurator nichil eum amplius quam [illegible] praestare cum oportet quam [illegible]. Sed si [illegible] procurator [illegible] aut eum [illegible] aut [illegible] aut si culpa eius non [illegible] [illegible]. Si [illegible] quae nichil emit procurator fructus [illegible]. hoc quoque officio [illegible] praestare eum oportet. Si procuratoris pecuniam mei [illegible] ex mora [illegible] [illegible] usuras penderet. Si [illegible] pecuniam mei fenori dedit usurasque consecutus est. consequenter dicemus debere eum praestare quantumcumque emolumentum sensit. sive ei mandatum sive non qui bonae fidei congruit hoc ne de alieno lucrum sentiat. Quod si [illegible] [illegible] pecunia [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] q legitimo modo [illegible] frequentat. Denique [illegible] ait. usuras exegerit procurator [illegible] [illegible] eum praestare oportere. Siquis [illegible] mandaverit [illegible] ubi suas mutua pecuniam acciperet. mandati [illegible] [illegible] pap. l. iii. resp. [illegible] quia [illegible] pecunia [illegible] habet obligatum [illegible] usuras eum [illegible] [illegible] [illegible] placitum deducere non [illegible]. [illegible] pap. l. [illegible] fidei [illegible] [illegible] quod ideo fideiussisse [illegible] dominus procurator mandavit ut pecuniam mutuam [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] eum mutue [illegible] accipiendi videtur. Sicut mandavero ut [illegible] [illegible] pro eo cum eo cum mandavero agere mandati [illegible] accepto [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] noluerit. Pap. cod. l. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] dederit. ei qui mandavit filia [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] postea mandati eum teneri [illegible] [illegible] dedit. Si [illegible] procurator [illegible] [illegible] [illegible] rata esse mandavit [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] credita sit. [illegible] qui nichil dolo [illegible] non teneri [illegible] eum qui [illegible] procuratoris [illegible] [illegible] amicabilis [illegible]. Monendi procurator [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] mandati non teneri. Si [illegible] [illegible] mandati [illegible] teneri. Si mandavero procuratori meo ut tuo pecuniam mei credat. [illegible] [illegible] [illegible] usuras crediderit. an etiam usuras [illegible] debeat. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] mandati ut [illegible] pecuniam daret [illegible] [illegible] credidisset [illegible] [illegible] [illegible] mandati. Labeo [illegible] fuit [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] celsiano. Item ait. Siquis procurator eius [illegible] [illegible] noluntate fecit permittendum.

ei auferre quod sine dampno domini fiat. nisi ratione sumptus iudex admittit. ¶ Fideiussor et mandator et si sine iudicio soluerit habent mandati actionem. ¶ Generaliter. Iul. ait. Si fideiussor compendia (?) omiserit exceptionem qua reus uti potuit. Si quidem minus habuerit hic ei mandati actionem. ¶ Quod si ei quamuis uti potuit si tamen ignorauit non habebit in quem mandati actionem. si non habuit facultatem conueniendi desiderio ... uel suo uel proprio nomine. ¶ Si fideiussori donationis causa acceptum factum sit a creditore puto si fideiussorem remunerare uoluit creditor habere eum mandati actionem multo magis si mortis causa accepto tulisset creditor. uel si eum liberatione legauit.

Paul. l. r. Si ei cum dampnatus esset fideiussoria fuerat postea ei heres extitero. habeo mandati actionem.

Ulp. l. r. Si uero non remunerandi causa sed principaliter donandi fideiussori remisit actionem mandati eum non acturum. ¶ Marcellus autem fatetur. ¶ Si quis donaturus fideiussori pro eo soluerit creditori habet fideiussor mandati actionem. ¶ Placet mihi quod Marcellus ... uel filius fuit fideiussor et pater his soluerit donaturus eis mandati patrem uel dominum non acturos. hoc ideo quia non patri donare uoluit qui soluit. ¶ Plane si fideiussor filius soluit dominum mandati acturum. ¶ Idem Marcellus ibidem ait. Si filius familias non iussu patris fideiusserit. cessat mandati actio. si nichil sit in peculio. quod si iussu uel ex peculio solutum est multo magis habet pater mandati actionem. ¶ Si filio familias mandaui ut pro me solueret patri sui et ipse soluit sui filius ex peculio mandati actione uenire ut quod habet ratio nec nichil eum mea interest quod soluat. ¶ Si filio familias mandauero ut pro solueret et emancipatus soluat uerum est in factum actionem in filio dandam. Patrem autem post emancipationem soluente negociorum gestorum actionem habere. ¶ Contrario iudicio experitur qui mandatum suscepit ut puta qui rem uel rei unius procuratorem suscepit. ¶ Item Pap. scribit. Si patronus pro eo quod emerat pro quo pretium testem exsoluat iusserat liberto suo tradi ut ille residuum pretii redderet. ¶ Deinde reddito pretio uendenti fundum patrono libertus concesserit trientis pretium an libertus possit repetere. ¶ Et ait. Si mandatum suscepit in initio libertus non donationem accepit ex eo iudicio posse eum pretium repetere quod deductis mercedibus quas medio tempore percepit supererit. ¶ Quod si donationem patroni libertus consulere uideri et postea libertum patroni donasse. ¶ Si mandauero ut rem tibi aliquam emam. egoque emero meo pretio habeo mandati actionem de pretio recuperando. Sed et si tuo pretio impendero aliquid tamen bona fide ad emptionem rei. erit contraria actio mandati aut si rem emptam nolis recipere. ¶ Simili modo et si quid aliud mandauero et in hoc sumptum fecero. nec tantum id quod impendi uerum usuras quoque consequitur. ¶ Usuras autem non tantum ex mora esse admittendas uerum iudicem estimare debere. si exegerit arbitrio suo quis et soluit cum uel summas usuras consequitur. quamquam sumimus (?) certe rationem eius habendam aut si ipse mutuatus grauibus usuris soluit. ¶ Sed et si reum usuris non releuauit ipse autem usuris non abstinuit. uel si minoribus releuauit ipse autem maioribus fenus accepit ut fideiussorem liberaret non dubito debere eum mandati actione iudicio et usuras consequi et esse constitutum totum hoc ex equo et bono iudicem arbitrabitur. ¶ Dedi tibi pecuniam ut creditori meo exsoluas non fecisti pro tardis michi usuras quo casu tamen creditor pecuniam debitam cum usuris recepturus sit. uti imperator Seuerus Adriano (?) demonstrati rescripsit. Si adolescens luxuriosus mandat tibi. ut pro meretrice fideiuberes. idque sciens mandatum susceperis non habebis mandati actionem quia similiter quasi perditurus pecuniam sciens credideris. ¶ Sed et si ulterius directo mandauerit tibi ut meretrici pecuniam credas. non obligabit mandati quasi aduersus bonam fidem mandatum sit. ¶ Cum quidam tale epistulam scripsisset amico suo rogo te ut habeas commendatum Sextilium crescentem amicum meum non obligabitur mandati. quia commendandi magis gratia hominis quam mandandi ei scripta est. ¶ Si quis mandauerit filio familias credendam pecuniam non contra Senatus consultum accipienti. sed ex ea causa ex qua de peculio uel de in rem uerso. uel quod iussu tenetur pater. erit licitum mandatum. ¶ Hoc amplius dico si eum dubitaretur utrum contra Senatus consultum acciperet. anne nec eum daturus esset contra Senatus consultum accipienti accessit qui diceret non accipere contra Senatus consultum et periculo meo crede. dicere bene credis. arbitror locum esse mandato et mandati eum teneri. ¶ Si post creditam pecuniam mandauero creditori credenti nullum esse mandatum rectissime Pap. ait. Plane si ut expectares nec urgeres debitorem ad solutionem mandauero tibi. ut eis des intuitu periculo quod meo.

pecuniam fore dicit. Sed et puto omnem uirum (?) periculum ad mandatorem pertinere debere. ¶ Idem ait. Si tutor mater suscipi. uel datore pertinere debere. ... pupillo ... nomine quod fecerat teneri eum mandati. s. quod ad pupillo ... creditori ei. ¶ Si mandauero exigendam pecuniam deinde uoluntatem mutauero an sit mandati actio. uel mihi. uel heredi meo. Et ait Marcellus cessare mandati actionem. quia extinctum est mandatum finita uoluntate. ¶ Quod si mandauis exigendam deinde prohibuisti exegi quam recepisti debitor liberabitur. ¶ Idem Marcellus scribit. ¶ Si ut post mortem sibi monumentum fieret quis mandauit. heres eius poterit mandati agere. ¶ Illum uero qui mandatum suscepit si sua pecunia fecerit puto agere mandati. si ita ei mandatum est ut sua pecunia faceret monumentum. ¶ Potuit enim agere etiam cum eo qui mandauit ut sibi pecuniam daret ad faciendum maxime si iam quedam ad faciendum parauerit.

Gai. l. r. Idem est et si tibi mandaui ut post mortem meam heredibus meis emeres fundum.

Ulp. l. r. Heredem fideiussoris si soluerit habere mandati actionem dubium non est. ¶ Sed si uendiderit hereditatem et emptori soluerit an habeat mandati actionem queritur. Et uide l. xiij. dig. scribit ideo certo mandati actionem heredem habere quia tenetur iudicio ex empto ut prestet actiones suas. Ideo certo quod ei prestet excepto actione qua potest prestare. ¶ Si fideiussori duo heredes extiterint et alter eorum ab herede emerit hereditatem. deinde omne quod debet tur fideiussorem stipulatori soluerit. habebit aut ex stipulatu aut ex empto obligatum coheredem suum. ideo certo mandati

Paul. l. r. Si mandasse tibi ut fundum ... actionem habebis dum emeris. postea scripsisse ne emeres. tu antequam scias me uetuisse emisses mandati tibi obligatus ero. ne damno afficiatur is qui suscepit mandatum.

Ulp. l. r. Si quis michi mandauerit ut in meo aliquid faciam effecerim questium est an sit mandati actio. et ait Celsus. l. vij. di. hoc se respondisse cum Aurelius quidam ei hospiti suo medico mandasse dicetur ut mortis eius quos in auene habebat in quo amicis omnibus recedere solebat secretum. aut pretio (?) ... ipsius ualitudinis apta sua impensa faceret. deducto ergo quanto sua edificia pretiosiora fecisset quod amplius impendisset posse eum mandati iudicio persequi.

Paul. l. r. Si mandauero tibi ut a Titio .x. exigeres et ante exacta ei mandata teneri egero si ante rem iudicatam exigeris condempnandum te esse constat.

Ulp. l. r. Qui patitur ab alio mandari ut se credat mandare (?)

Id. l. r. Seruum meum si fideiussor emi rei ipso emendo ... intelligitur mandare. ut redimatur. Pomp. eleganter tractat. an is qui seruum redemerit ultro conuenire possit uenditorem ut seruum recipiat quin mandati actio ultro citroque est. sed est uerissimum Pomp. ait ex fide uim mei fideiussor cogi me seruum recipere quem ipse etiam alienari uoluerim. Nec magis in hunc casum debeo mandati teneri quam ut eum tibi uenderem.

Paul. l. r. Ex mandato apud eum qui mandatum suscepit nichil remanere oportet sicuti nec dampnum pati debere. si exigere fenerata pecunia non potuit. ¶ Fideiussori negotiorum gestorum est actio. si pro absente fideiussit. nam mandati actio non competit. cum non antecessit mandatum.

Ulp. l. r. Cum mandato alieno pro te fideiussero non possum aduersus te habere actionem mandati. quemadmodum qui alienum mandatum intuitus spopondit. Sed si in utrique uni. sed utriusque mandatum intuitus id fecerim. habeo mandati actionem et aduersus te. Quemadmodum si duo michi mandassent ut tibi crederem utrumque habere obligatum.

Paul. l. r. Si tibi mandauero ut pro me in diem fideiubeas tuque pure fideiusseris et soluas utilius respondebitur. interim non esse tibi mandati actionem sed cum dies uenerit. ¶ Item tractatum est. si cum in diem deberem mandato meo in diem fideiusseris et ante diem solueris an statim habeas mandati actionem. et quidam putant presentem quidem esse mandati actionem. sed tanto minore quanti mea interesset superueniente die solutum fuisse. sed melius est dici interim. nec huius summe mandati agi posse. quin nullum ad hoc commodum meum sit ut nec hoc ante diem soluam. ¶ Euidentem exegit ut meum negotium geram et tamen utiliter habeam mandati actionem. ueluti cum debitor meus periculo suo debitorem suum michi delegat. aut cum rogatu fideiussoris eum reo expromitteret (?). Nam quamuis debitum meum persequar nichilominus et illius negotium gero. ¶ Igitur communis fuit uero consequi mandati actionem. ¶ Si hi quorum res uenierit quasi pignori dederit suppositicii emptores ut eis emendas res mandaret. mandatum intelligitur. hec quatinus ad mercatorem mandatum non consistit. Nam cum res tua emitur nulla emptio intra personam tertiam. ¶ Iul. scribit. mandati obligationem consistere etiam

[illegible] eius qui mandatum suscepit [illegible] maxime probari. Quod si pro hiis heredibus uel uenditi [illegible] mandauero ut rem hereditariam emeret, [illegible] qua [illegible] obligatus mandati actione mecum obligatur. [illegible] si ille propter [illegible] addixit quod mandatum [illegible] exclusa fide esse praestare ei pretium quanti uendere poterit. ¶ Et si emptor adeptus rei sibi necessariam, ideo non accessit quod [illegible] dispiciendum, ei emptionem aequissimum esse mandati iudicio praestari quanti eius interfuit emptam rem esse. ¶ Si tamen bona publicata sint mandare alicui possum, ut ea emat, et si emerit utilis erit mandati actio, si non praestiterit quod ideo receptum est, quia publicationis bonorum quod postea acquiritur non sequitur fiscum. ¶ Qui aedem spoliandam hominem uulnerandum aut caedendum mandatum suscipiat, nichil mandati iudicio consequi potest propter turpitudinem mandati. ¶ Si tibi decem dedero ut ea Titio dares, tuque non dederis, sed consumpseris, et mandati et furti teneri te Proculus ait. ¶ Sed et si [illegible] dederim ut cum uelles dares tantummodo mandati. ¶ Si mandaueris filio tuo ut quod tibi debebam soluerem nomine meo, negat tibi mandati actionem, quamuis mutuatus filius pecuniam rationibus tuis quam accepisset intulerit. Tamen si nummos a creditore non ita accepit ut meo nomine daret nec liberari me, nec te mandati mecum acturum. ¶ Quod si sic mutuatus sit ut pecuniam meo nomine daret, utrique contra esse. Nec referre aliusque an tecum ipse filius nomine tuo, quod pro me soluebat accepit, et hoc uerius esse, quoniam quamuis suos nummos accepit creditor, non contingit liberatio debitori. ¶ Fugitiuus meus cum apud furem esset, pecuniam acquisiuit, et ea fugitiuos quos comparauit, eosque Titius per traditionem a uenditore accepit. Mela ait mandati actione me consecuturum ut restituat mihi Titius, quia fugitiuus meus mandasse Titio uidebatur ut per traditionem acciperet, summo rogatu fugitiui hoc fecerit. ¶ Quod si sine uoluntate eius uenditor Titio tradiderit, tunc posse me ex empto agere ut mihi eos uenditor traderet, uenditoremque per conditionem a Titio repetiturum. Si fugitiuos tradiderit Titio, quasi non debuit cum debere se existimaret. ¶ Si uero procurator bonorum uenditionem quidem fecerit, pecuniam autem creditoribus non soluerit, tenebitur. Ophilus [illegible] Labeo [illegible]. ¶ Hiis quoque praesentes fuerint competere aduersus eum mandati actionem, hiis autem qui absentes fuerint negotiorum gestorum actionem esse. ¶ At quin si praesentium mandatum exsecutus, id egit, negotiorum gestorum actio absentibus non est, nisi forte aduersus eos qui mandauerit curatori tamquam sine ego absentium gesserit. ¶ Quod si eum soli creditores fecere existimauerit, id mandauerit, in factum actio absentibus danda est in eos qui mandauerunt. ¶ Sicut autem liberum est mandatum non suscipere, ita susceptum consummari oportet, nisi renuntiatum sit. Renuntiari autem ita potest ut integrum ius mandatori reseruetur, uel per se uel per alium eandem rem commode explicandi, aut si redundet in eum captio qui suscepit mandatum. ¶ Et quidem si is cum mandatum est ut aliquid mercetur. ¶ Mercatus non sit neque renuntiauerit se non empturum, id quod sua non alterius culpa fecerit, mandati actione teneri eum conuenit. ¶ Hoc amplius tenetur sicut Mela quoque scripsit. ¶ Si eo tempore per fraudem renuntiauerit cum iam recte emere non possit.

Hermogenianus libro [illegible]. S anctissima ualitudinis aduersae uel capitalium inimicitiarum.

Paulus libro [illegible]. S eu ob inanes rei actiones. tiarum.

Hermogenianus libro [illegible]. S eu ob aliam iustam causam excusationis alleget audiendus est.

Paulus libro [illegible]. I nter causas omittendi mandati etiam mors mandatoris est. ¶ Nam mandatum soluitur morte, sed in pignoratitia exemplum est competere hanc actionem utilitatis causa dicitur. ¶ Julianus quoque scripsit mandatoris morte solui mandatum, sed obligationem aliquando durare. ¶ Si quis debitori suo mandauerit ut Titio solueret, et debitore mortuo eo cum ignorante id soluit, liberari eum oportet. ¶ Habere intellegitur pecuniam fideiussor etiam si debitor ab eo delegatus sit creditori, licet is soluendo non fuerit, quia bonum nomen facit creditor qui admittit debitorem delegatum. ¶ Si uero fideiussor donare uult creditorem eius, habeat debitorem suum eumque liberauerit, continuo aget fideiussor mandati, quamuis nichil intersit nummos soluerit creditori an eum liberauerit. Praeterea sciendum est non plus fideiussorem consequi debere mandati actione quam quod soluerit. ¶ Mandato tuo fideiussi in [illegible], eaque procuratori creditoris solui, si uerus procurator fuerit, recte mandati agam. Quod si procurator non est, repetam ab eo. ¶ Non omnia quae impensurus non fuit mandatori imputabit, ueluti si spoliatus sit a latronibus, aut naufragio res amiserit, uel languore suo suorumque apprehensus quaedam erogauerit. Nam haec magis casibus quam mandato imputari oportet. ¶ Seruum seruus quem mandato meo emeras furtum tibi fecisset, Neratius ait mandati actione te consecuturum ut seruus tibi noxae dedatur, si sine tamen culpa tua id acciderit. ¶ Quod si ego scissem talem esse seruum

et nec praedixisse tibi ut posses praecauere, tunc quanti tua interest tantum tibi praestari oportet. ¶ Ab mandato amici tui emit seruum [illegible] cui decuit [illegible] uendidit eum [illegible] quasi mandati iudicio coactus est soluere. Mox quia ipso non erat serui emptori damnatus est. Mela ait non praestaturum id ei mandatorem nisi postea quam emisset sine dolo malo eius hoc uitium habere cepit seruus. ¶ Sed si iussu mandatoris eum decuit esse forte, tunc enim [illegible] consecutus non ut [illegible] esset rogatus.

Gaius libro [illegible]. S i quis alicui scripserit ut debitorem suum liberet, seque ei pecuniam quam is debuerit soluturum, mandati actione tenebitur. ¶ Si seruum ea lege tibi tradidero ut eum post mortem meam manumitteres, constitit obligatio. Potest autem et in mea quoque persona agendi causa interuenire, ueluti si paenitentia acta seruum recuperare uelim. ¶ Qui mandatum suscepit, si potest id explere deserere promissum non debet officium. Alioquin quanti mandatoris intersit damnabitur. ¶ Si uero intelligit explere se id officium non posse, id ipsum cum primum poterit debet mandatori nuntiare, ut is si uelit alterius opera utatur. ¶ Quod si cum possit renuntiare cessauerit, quanti mandatoris intersit tenebitur. ¶ Si aliqua ex causa non poterit certiorem facere [illegible] securitus. ¶ Morte quoque eius cum quo mandatum est, si is integro adhuc mandato decesserit, soluitur mandatum, et ob id heres eius licet exsecutus fuerit mandatum, non habet mandati actionem. ¶ Impendia mandati exsequendi gratia facta, si bona fide facta sint, restitui omnimodo debent, nec ad rem pertinet quod is qui mandasset potuisset, si ipse negotium gereret, minus impendere. ¶ Si mandato meo Titio credideris, et mecum mandati egeris, non aliter debeo condemnari quam si actiones tuas quas aduersus Titium habes mihi praestiteris. Sed si cum Titio egeris, ego quidem non liberabor, sed in id dumtaxat tibi obligatus ero quod a Titio seruare non potueris.

Ulpianus libro [illegible]. P apinianus libro [illegible] quaestionum ait: M andatorem debitoris soluentem ipso iure reum non liberare, propter mandatum enim suum soluit et suo nomine, ideoque mandatori actiones putat aduersus

Idem libro [illegible]. S i fideiussor conuentus [illegible] reum reddi debere, cum ignoraret non fuisse debitori numeratam pecuniam, soluerit ex causa fideiussionis, an mandati iudicio persequi possit id quod soluit, quaeritur. Et si quidem sciens praetermisit exceptionem uel doli uel non numeratae pecuniae, uidetur dolo uersari, dissoluta enim neglegentia prope dolum est. ¶ Si uero ignorauit, nichil est quod ei imputetur. Pari ratione et si aliqua exceptio debitori competebat pacti forte conuenti, uel cuius alterius rei, et ignarus hanc exceptionem non exercebit, dici oportet mandati ei actionem competere. Potuit enim atque debuit reus promittendi certiorare fideiussorem suum, ne forte ignarus soluat indebitum. ¶ Non male tractabitur, si cum ignoraret fideiussor inutiliter se obligatum, soluerit, an mandati actionem habeat. Et si quidem factum ignorauit, recipi potest ignorantia eius potest. Si uero ius, aliud dici debet. ¶ Si cum debitor soluisset ignarus fideiussor soluerit, puto eum mandati habere actionem. ¶ Ignoscendum est enim ei si non diuinauit debitorem soluisse. Debitor enim debuit notum facere fideiussori iam se soluisse, ne forte creditor obrepat ignorantia eius et excutiat ei summam in quam fideiusserit. ¶ Hoc idem tractari et in fideiussore potest, si cum soluisset non certiorauit reum, sic deinde reus soluerit quod solui non eum oportebat. Et credo si cum posset eum certiorare non fecit, oportere mandati agentem fideiussorem repelli. Dolo enim proximum est si post solutionem non nuntiauit debitori. ¶ Cedere autem reus indebiti actionem fideiussori debet, ne duplum creditor consequatur. ¶ Quaedam tamen et si sciens omiserit fideiussor caret fraude, ut puta si exceptionem procuratoriam omisit, siue sciens siue ignarus. ¶ De hoc enim agitur cum non congruit de apicibus iuris disputare. Sed de hoc tamen si debitor fuit uerus. ¶ In omnibus autem diuisionibus quae proposite sunt, ubi creditor uel non numeratam pecuniam accepit, uel numeratam accepit, repetitio esse eum competit, nisi ex condemnatione fuit ei pecunia soluta; tunc enim propter auctoritatem rei iudicatae repetitio quidem cessat. ¶ Ipse autem stellionatus crimine propter suam calliditatem plectetur. ¶ Fideiussor si solutione [illegible] liberatus tamen soluerit creditori, recte mandati actionem habebit aduersus reum, quamquam enim iam liberatus soluit, tamen fidem implenit et debitorem liberauit. Si igitur paratus sit defendere reum aduersus creditorem, aequissimum est mandati iudicium eum qui soluit recuperet. Et ita Iulianus uidetur.

Idem libro [illegible]. S i hominem tibi dedero ut eum manumitteres, et postea procurator meus prohibuit ne manumitteres, an mandati agere possim, si tu eum manumiseris, tractari. Si procurator iustam causam habuit interpellandi manumissionem serui quem in hoc solum

acceptam ut manumitterem, ac deinde si cepit cum postea falsas rationes confecisse insidias ut ei priori domino struxisse, teneor ei denuntiatione procuratoris paruero. Quid nunc si iusta procuratori fuit denuntiatio ne servus manumitteretur, non posse mecum agi quamvis ad libertatem eum perduxerim.

Idem. Si negotia mea mandavero tibi gerenda, quamvis actione mandati in quadruplum tenebatur. Post annum vero in simplum etiam si post annum cum eo mandati agam, parte rei in quadruplum debebit. Nam qui alicuius negotia administranda suscepit, id praestare debet in sua persona quod maiorum.

Idem. Si heredi aliter adiuturus non esset, quia metuit ne sumptus et damnum praestaret, ac hoc mandatum iniustissime fore mandati actionem exercendo. Si quis autem mandaverit alicui ne legata adiret, repellatur, longe ei dissimilis est. Nam legatum acquisitum nunquam tibi ullum damnum esse potuit; hereditas interdum damnosa est. Et summa quidem ut quis commissi talis sit ut quilibet corpus nomine fideiussori obligentur, potest ex mandati obligationem consistere puto. Neque enim multum referre praesentem quis interrogatus fideiubeat an absens vel praesens mandaverit. Praeterea vulgo animadvertitur licere mandato creditorum hereditates suspectas adiri, quos mandati iudicio teneri procul dubio est.

Paulus. Reagitur si ut fideiuberet si in minore quantitate aut summa se obligaverit recte teneri. Si in maiore, Iulianus verum putat, quod plerisque responsum est, eum qui in maiore summa quam rogatus erat fideiussisset, actionem mandati accipere hactenus, quatenus rogatus esset, quia id fecisse quod mandatum ei est. Nam usque ad eam summam in quam rogatus erat fidem eius spectasse videtur, qui rogavit.

Africanus. Qui negotia Lucii Titii procurabat, is cum a debitoribus eius pecuniam exegisset, epistulam ad eum emisit, qua significaret certam summam ex administratione apud se esse, eamque creditam sibi se debiturum cum usuris semissibus. Quaesitum est an ex ea causa credita pecunia peti possit, an usurae peti possint. Respondit non esse creditam, alioquin dicendum ex omni contractu nuda pactione pecuniam creditam fieri posse. Nec huic simile esse quod si pecuniam apud te depositam convenerit ut creditam habeas, credita fiat, quia nummi qui mei erant tui fiunt. Item quod si a debitore meo iussero te accipere pecuniam credita fiat. Id enim benigne receptum est. His argumentum esse eum qui cum mutuam pecuniam dare vellet, argentum vendendum dedisset, nihilominus pecuniam creditam recte petiturum; et tamen pecuniam ex argento redactam periculo eius fore qui accepisset argentum. Et in proposito igitur dicendum actione mandati obligatum fore procuratorem, ut quamvis ipsius periculo nummi fuerint, tamen usuras quibus convenit praestare debeat.

Cum heres ex parte esses, mandavi tibi ut partem coheredis tui mihi emeres certo pretio emisti, pro quo hereditatem quam tenebis non dubie mandati actio est in te nos. Pro tua autem parte posse dubitari an tu utrum necne ex empto an mandati actione agi oporteat. Neque enim sine ratione quae quasi exstimaturum pro hac parte sub condicione contractam emptionem. Quod quam maxime quaeri pertinet, ut si forte priusquam emptio fieret decesseris et tu cum scires me decessisse per mandatum meum alii vendere volueris, an his meus eo nomine tibi sit obligatus, et recto si aliis venditionis an heredi meo tenearis. Nam si quidem sub condicione emptio facta videtur, potest agi quia adimi si quae vis alia condicio post mortem extitisset. Quid per mandati agendum sit, ac si alienum fundum emi mandasse morte insecuta, cum id sciens resoluto mandato nullam mandati actionem cum herede meo fore. Similis mandati agendum esset, eadem praestanda quae praestarentur si ex empto ageretur.

Neratius. Si fundum qui ex parte tibi esset, mandavero tibi ut emeres mihi, verum est mandatum posse ita consistere, ut mihi ceteris partibus receptis etiam tuam partem praestare debeas. Sed si quo certo pretio emendas eas mandavi, quanticumque aliorum partes redemeris, sic tua pars coartabitur, ut non habundet mandati quantitatem in qua tibi emendum totum mandavi. Sin autem nullo pretio certo constituto emere tibi mandaverim, tuque ex divisis pretiis partes ceterorum redemeris, et tuam partem viri boni arbitrio extimato pretio dari mihi oportet.

Idem. Ita ut omnes summas maiores et minores coaequet... veri potestatem ei qui mandatum suscepit praestare, quod et plerique probant. Si mulier in omnia spe ubi certo pretio tibi emere mandavi, tale negotium potius nomine tuo more negotium gessisti, ut illius emeres pretia pretium tamen tibi praestaretur, quanti interest tua, dummodo intra id pretium quod mandato continetur, quod enim si et si exiguo pretio hunc tibi communis fundus erat res abiecta vel necessitate rei familiaris vel alia causa cogeretur ut etiam tu adire dispendium deduceris. Sed nec lucrum tibi ex hac causa acquirere deberes, cum mandatum gratuitum esse debeat. Neque enim tibi concedendum est propter hoc venditum

omnes partes, quod si maiorem ei rei emptorem esse quam tibi mandati ex agnovisti. Quod si fundum quem perperam venit emendum tibi mandasti, et tenetur non aliter mandati teneri, quia si totum fundum emere si totum efficere non potuisti, in partibus emendis tibi negotium gessisti, sive habuisti in eo fundo partem sive non. Contineret hoc ut his cum tale mandatum datum est periculo suo partem partes emeret, et nisi totum emerit, ingratus eas retineret. Nam permissum est ut cum huius incommodis mandatum suscipi posset, pro eius consortium, et in partibus emendis partem atque in toto deberet. Ab eo qui talem mandatum sua sponte suscepit. Quod si mandasse tibi ut fundum mihi emeres non addito ut non aliter mandati tenear, quam si totum emeres, et tu partem, vel quasdam partes eius emeris, tunc habebimus sine dubio inter mandati actionem, quamvis reliquas partes eius emere non potuisses.

Africanus. Hominem certum pro te dare fideiussi et solvi. Cum mandati agatur, exstimatio eius ad id potius tempus quo solutus sit, non quo agatur referri debet. Ideo si mortuus fuerit, nihilominus hac utilis erit actio. Aliter in stipulatione servatur. Nam tunc id tempus spectatur quo agitur, nisi forte aut promissor steterit quominus sua die solveret, aut per creditorem quominus acciperet, et cum neutrum eorum frustratio sua prodesse debet.

Marcellus. Lucius Titius Publio Maevio filio naturali communi ... eum permisit nomine donationis eam creditori filii obligare. Postea Maevio defuncto relicta pupilla tutores ei iudice adversus Titium acceperunt, et Titius dimitutus petitionibus. Quaero an dominus pars quam Titius obligandam filio suo accommodavit arbitrio iudicis liberari debeat. Marcellus respondit: An qui debeat liberari ex persona debitoris. Item ex eo quod inter contrahentes actum est, actio quo res decepta quae obligata fuisset iudice exstimatur. Et certum est in iudicialis quaestio per quam res expediatur non absimilis illi quae frequentissime agitari solet, fideiussor an et priusquam solvat agere possit, ut liberetur. Nec tamen semper exspectandum est ut solvat aut iudicio accepto condempnetur. Si diu in solutione reus cessavit aut certe bona sua dissipavit, praesertim si domi pecuniam fideiussor non habebit, qua numerata creditori mandati actione conveniet.

Modestinus. Et Aristoni et Celso patri placuit ... rem posse rem hac condicione deponi mandatumque suscipi, ut res periculo eius sit qui depositum vel mandatum suscepit, quod verum et Papinianus. Verum est.

Paulus. Si pro te praesente et vetante fideiusserim, ... nec mandati actio nec negotiorum gestorum est. Sed quidam utilem putant dari oportere, quibus non consentio, secundum quod et Papinianus videtur.

Gaius. Potest et ab una duntaxat parte mandati iudicium dari. Nam si is qui mandatum suscepit egressus fuerit mandatum, ipsi quidem mandati iudicium non competit, at ei qui mandaverit adversus

Ulpianus. Si mandavero tibi ut exsequaris ... eum competit. Iure hereditatis tenetur quamvis minor sis. Eum autem emeris et mandati tenebis. Tandem et si tibi mandavero ut iure exsequaris ei cui eras ereditariis et tenuitatis eum idoneum esse.

Idem. Qui mandatum suscepit ut pecuniam in diem collocaret, usque hoc fecerit mandati conveniendus est, ut eam dilatio temporis

Idem. Dolus est si quis nolit persequi quod persequi ... actionis potest aut nolit solvere quod exigit.

Paulus. Si mandato meo fundum emeris, utrum cum dederis pretium agere mecum mandati, an ante quam des, necesse habeas rem meam ad venditorem dare, intercedit in hoc esse mandati actionem, ut suscipiam obligationem quae adversus te venditori competit. Nam et ego tecum agere possum, ut praestes mihi adversus venditorem empti actionem. Si mandato meo iudicium suscepisti, manet tecum iudicio sine iniuria eius non debes mecum agere ut transferatur iudicium in me, non praestitis mandatum. Item si dum negotia mea gesseris aliquem debitoribus meis promiseris antequam solvas dicendum est te agere posse ut eam obligationem suscipiam aut si non liberet creditor obligationem mutuam cavere tibi debeo defensurum te. Si iudicio te sistere promisero nec exhibuero, antequam praestem mandati agere possum ut me liberes. Vel si pro te reus promittendi factus sim. Sed si mandavero tibi ut creditori meo solvas, tuque expromiseris et ex ea causa damnatus sis, humanius est et in hoc casu mandati actionem tibi competere.

Quotiens autem ante solutam pecuniam mandati agi posse dicimus faciendi eam non dandi tenebitur reus, et est aequissimum sic mandati aliquo actione nacti cogimur eam praestare iudicio mandati. Ita extra decursa obligatos habere mandati actionem ut liberemur.

Si fideiussor multiplicaverit summam in qua fideiussit sumptibus ex iusta ratione factis, totam eam praestabit is pro quo fideiussit.

Quod mihi debeas a debitore tuo stipulatus sum periculo tuo posse me agere tecum mandati, in id quod minus ab illo servare potero. Neratius Aristo et Celsus aiunt, quamvis id mandatum ad tuam rem pertineat, et merito. Tunc enim liberatur is qui debitorem delegat si nomen eius creditor secutus est, non cum periculo debitoris ab eo

stipulatus. Idem iuris est si mandato fideiussoris cum reo egisset, quia sequenti mandato liberatur ex priore eum.

Idem l. Si quis, pro eo spoponderit qui promisit Stichum, non redemerit eum, mulctam dabit. Si Stichum redemerit vel solverit ne committeretur stipulatio, committerit, constat posse eum mandati agere. Igitur commodissime illa forma in mandatis servanda est, ut quotiens certum mandatum sit, recedi a forma non debeat. At quotiens incertum vel plurium causarum, tunc licet aliis praestationibus exsoluta sit causa mandati, quae tamen ipso mandato inerant, si tamen ad hoc mandatori expedierint, mandati erit actio.

Pomp. l. Iulianus ait si fideiussori uxor dotem promiserit, quae pro eo reo fideiussoria debebat, nuptiis secutis continuo mandati adversus debitorem agere eum posse, quia intellegitur abesse ei pecunia eo quod onera matrimonii sustinet. Eius quoque, pro homine dare fideiussit, alienum hominem stipulatori dederit, ipse liberabitur, nec reum liberat, ideo mandati actio ei non est. Sed si stipulator eum hominem usuceperit, dicendum est vel ut ait liberationem contingere. Eo quo casu mandati actio vel iudicium post usucapionem demum ei est.

Cels. l. Quintus Mucius Scaevola ait: Si quis sub usuris creditam pecuniam fideiussisset et reus in iudicio conventus cum recusare vellet sub usuris creditam esse pecuniam, fideiussor solvendo usuras potestatem recusandi eas reo substulisset, eam pecuniam a reo non petiturum. Sed si reus fideiussori denuntiasset ut recusaret sub usuris creditam esse pecuniam, vel necessitatem propter suam existimationem recusare noluisset, quod ita solvisset a reo repetiturum. Haec vera esse sunt Scaevola. Parum enim facit fideiussor fidelis in superiori casu, quod potestatem eximendi reo videtur suo iure uti. Ceterum in posteriori casu non oportet esse noxiae fideiussori suae perpetuum procuratori suo. Cum mandavero tibi ut credendo pecuniam negotium meum geras meoque id nomine praestes, et meum in eo periculum et meum emolumentum sit, puto mandatum posse consistere. Ceterum si ut tibi negotium geras tuo arbitrio sit nomine, id est ut cum usuras accipias, usuras periculum dumtaxat ad me pertineat, iam extra mandati formam est, quemadmodum si mandem ut tibi quicumque fundum emas.

Marcell. l. Servum Titii emi ab alio bona fide, et possedi eo mandato meo cum Titius vendidit cum ignoraret suum esse, vel ecce ego cum vendidi illius mandato cum fortius eum heres extitit cum emisset dominus evictionis. Et de mandato quaesitum est, et puto Titium quasi procuratorem vendidisse obstrictum emptori, nam sive tradidisset vendidisset, ei concedenda ex dicto mandati cum non teneri. Sed et mandati agere posse si quod ei interfuisset, quia forte venditurus non fuerit. Et mandatori si rem ab eo vindicare velit exceptione doli summoveri, et adversus venditorem testatoris sui habet exceptionem iure hereditario.

Cels. l. Si is qui negotia gerebat fideiussoris [illegible] reo acceptum iussit solum stipulatori ut reum fideiussoremque liberaret, idque utiliter fecit, negotiorum gestorum actione fideiussori est obligatus, nec refert utrum ratum habuit necne fideiussor. Sed fideiussor etiam ante quam solveret procuratori pecuniam si vel acceptum habuisset, habet tamen mandati actionem. Sive cum frumentum deberetur fideiussor Africanum dedit, sive quod ex necessitate solvendi plus impendit quam pretium est solventi, sive Stichum solvit isque decessit aut debilitatus flagitio vel ad nullum pretium sui redactus est, id mandati iudicio.

Iavol. l. Fideiussor quamvis per errorem ante [illegible] consecutus dominus solvit pecuniam, repetere tamen a reo non potest, nec mandati quidem actionem ante quam dies solvendi veniat cum reo habebit.

Idem l. Fideiussorem si sine adiectione bonitatis tritici pro alio triticum spoponderit, quodlibet triticum dando reum liberare posse existimo. Mandati autem non aliud triticum repetere potest quam quo pessimo tritico liberare se a stipulatore licuit. Itaque si paratus fuit reus quod dando ipse creditori liberare potuit fideiussori dare, et fideiussor id quod dederit, id est melius triticum, condicere, exceptione eum doli mali summoveri existimo.

Papin. l. Qui fide alterius pro alio fideiussit praesente et non recusante, utrosque obligatos habet iure mandati. Quod si pro invito vel ignorante alterius mandatum secutus fideiussit, eum solum convenire potest, qui mandavit, non etiam reum promittendi vel prohibendi. Nec me movet quod pecunia fideiussoris reus liberatur. Idem contingit et si meo mandato pro alio solvatur.

Idem l. Cum servus extero se mandavit emendum, nullum mandatum est. Sed si in hoc mandatum intercessit ut servus manumitteretur nec manumiserit, et pretium consequetur dominus ut venditor et ex affectus ratione mandati agetur. Finge enim filium naturalem vel fratrem esse. Placuit enim prudentioribus affectus rationem in bonae fidei iudiciis habendam. Quod si de suis nummis emptor pretium dederit, neque enim aliter iudicio venditi liberari potest, quam si solverit, de peculio autem utiliter agere poterit. Videri tamen iustius videtur praetorem de huiusmodi contractibus servorum non cogitasse, quando se ipsi mala

ratione dominis auferrent. Si liber homo bona fide serviens emi se mandavit, idque nummis emptoris fecit, sine contraria mandati actione agi posse constat, ut tamen actionem praestetur quas habet emptor adversus venditorem. Finge enim non manumisisse liberum, pro quo dam

Idem l. Procurator qui non res inclusas subtraxit [illegible] emptoris, si traditas non reddidit, iudicio mandati non furti tenetur.

Idem l. Qui mutuam pecuniam dari mandavit, omisso reo promittendi et pignoribus non distractis eligi potest. Quod utilius est si nullis expurgatis distractis pignoribus ad eum creditor redire potest. Verum quo dubitationis tollendae causa contractibus inseruntur, ius commune non laedunt. Fideiussor qui pecuniam in iure obtulit, et propter eius certitudinem quam petebat obsignavit ac publice deposuit, confestim agere mandati potest. Nonnumquam minus omnis temporis bonam fidem explorari oportet, quod dominus post annos quinque repudiavit. Verus mox rei publicae causa profecturus non acceptis rationibus mandatum instauravit. Cum igitur ad officium procuratoris pertinuit quaecumque ex prima negotiorum gestorum administratione debuit ad secundam rationem transferre sed in tempus eius pro iore lite suscipiet. Salarium incertae pollicitationis neque extra ordinem recte petitur neque iudicio mandati ut salarium tibi constituatur. Sumptus bona fide necessario factos, etsi negotio finem adhibere procurator non potuerit, iudicio mandati restitui necesse est.

Idem l. Mandatum distrahendorum servorum defuncto eo qui mandatum suscepit intercidisse constitit. Quoniam tamen heredes eius errore lapsi non animo fraudandi, sed existimantes quod defunctus suscepere fecerit, servos vendiderant eos ab emptoribus usucaptos videri placuit. Sed venaliciarium ex provincia reversum, Publiciana actione non utiliter acturum cum exceptio iusti dominii causa cognita detur. Neque oportet eum qui certi hominis fidem elegit ob errorem aut imperitiam heredum affici damno.

Paul. l. Si praesente mandato Titium defendebas quasi mortuo eo cum hoc ignorares, ego puto mandati actionem adversus Titii heredem competere, quia mandatum morte mandatoris, non etiam mandati actio solvitur. Quod si sine mandato defensionem suscepisti, negotium quoddam mortuo defuncto gerere institisti, atque quemadmodum si illum liberasses competit tibi negotiorum gestorum actio, ita post decessum heredem ei eandem actionem teneri. Lucius Titius creditori suo mandatorem dedit, deinde defuncto debitore maiore parte creditorum consentiente a praetore decretum est, ut portionem creditores ab heredibus ferant, absente eo creditore apud quem mandator exstitit. Quaero si mandator conveniatur an eandem habeat exceptionem quam heres debitoris. Respondit: Si praesens apud praetorem ipse quoque consensisset, pactus videtur, et ideo causa eaque exceptio et fideiussori danda esset et mandatori. Sed cum proponas eum absentem, iniquum est auferri ei actionem sicut pignus aut privilegium, qui potuit praesens id propter non appellare nec desiderare decretum praetoris. Nec enim in quo dicit summovendum creditorem heredi consulitur, sed mandatori vel fideiussori, quibus mandati iudicio eandem partem praestaturus esset. Plane si ab herede partem acceperit, an in reliquum promittendi cedere dominum creditori fideiussorem convenire dubitatum est. Sed videbitur consentire decreto conveniendo heredem.

Idem l. Si mandato Titii Calpurnius pecuniam quam Titius credebat stipulatus esset non donandi animo, mandati iudicio eum ab herede Titii posse conveniri ut actiones suas praestet. Idem est si Seia contra Calpurnio pecuniam. Paul. respondit fideiussorem qui rem pignoris iure obligatam a creditore emit mandati iudicio conventum ab herede debitoris oblato omni debito restituere cum fructibus cogendum, neque habendum simile extraneo emptori cum in omni contractu bonam fidem praestari debeat. Paul. respondit die adiecto in mandato intra quem praestaturum se Lucius Titius scripsit, non esse impedimento quo minus etiam post eum diem conveniri mandati iudicio possit. Paul. respondit unum ex mandatoribus in solidum eligi posse etiam si non sit concessum in mandato. Post condemnationem autem in duorum personam collatam necessario ex causa iudicati singulos pro parte dimidia conveniri posse et debere. Creditor pignus vendidit, quaeritur an si evicta sit possessio emptori, regressum creditori ad mandatorem habere possit, et an interesset creditoris iure vendiderit, an communi iure promissum vendiderit. Paul. respondit: Si creditor ex pretio pignorum debitum consecutus non sit, mandatorem liberatum non videri. Et ex hoc respondeo apparet, fideicommissionis nomine non teneri, praestitit eam rem ad liberationem. Ille illi salutem. Mando tibi ut Blaesio Severo affini meo centena credas sub pignore illo et illo in quam pecuniam et quod usurarum nomine accesserit in te periculi rationem tuam me esse ex causa mandati in eum diem quo adiuxit Blaesius Severus praestaturum postea se per eo ... et ius mandator non vendidit. Quaero an morte debitoris liberatus sit. Paul. respondit mandati obligationem perpetuam esse.

licet in mandato adiectum uideatur in tempnem ratic̄ez tuā me
ee exceī mādati meū die quoad iussent blesius seuerus
psoluatur. ¶ Paul. lib. xiiii. No(n) uiciati mādati cōditiōi paruū
cū in mandato adiectū sit ut ydonea cautio a debitore exige-
tur si neq(ue) fideiussor neq(ue) pignora accepta sunt.
Scev. l. ¶ Creditori mādato re(m) cōueit. & sō tēpnatur pro
uicerint q(uo)rendū ē an mandat(er) appellāde debitor a q(uo)rente
cōueiri pot. Respōdit posse ad eū qui noie o(ne)ncturus erat littε-
ras fecit tales. Titius seio suo. ¶ Sepmani adānimū
meū ptine cognouisti. ¶ Idcirco cū e(x)cuō meo nupti-
ra sit tibi ueli. certus sis scdm dignitate(m) tuā contrahere
te mi(ni)m. aq(ui)lius y(or) conce repmissurā tibi titiā matte(m)
puelle dote(m) scīā tam intē quo magis cōcilie ā(n)imū tuū
domui mee fide mei interpone nō dubito. Quarensias
qd aīq; ab ea eiecheca stipulatus fuis idemne mei fide ee uis
fisse saluū te habiturū atq; ita titia q(ui)neq; titio māda-
uerat. neq; ratū habuat qd stipserat dote(m) seio pmisit.
¶ Quero si heres titii ex ea mādati psit(er) an actice man-
dati hrēmitte cōueire pot. lib. xiiii. Scōd ea q(ue) pponēntur
nō posse. ¶ Item q(ue)situm ē. an nec negoc(iorum) gest(orum). lib. xiiii. si ec hr
noie uire agē posse. Pala(m) eni(m) ē facē titiū nō tan titie
noie quā qd consultū sibi uellet mādasse. ¶ Item sīma
ntius ad uisus mādatore(m) age(re)t an aliqua exceptice sūmo-
ueatur. lib. xiiii. nichil pponi cur summoueedus sit. ¶ Duobus
qs mādauit negoc(i)orū adminīstracem. Quesitū ē. an
q(ui)sq; mādati iudicio i(n) solidū teneatur. lib. xiiii. unū quemq;
psolido cōueiri debē dū modo ab utriq; nō āplius debi-
to exigatur. ¶ Sunt in maritū ac seruū ideactū ee. ul
tacito intellectu ut honus exibēdi uxoris ad maritū redi-
ret. p(re)ante patre dotis usuras nullam actioe(m) fore ad reci-
piendū qd negetur cōsumptum. ¶ Cōd si pat(er) puelle exhi-
bitice(m) mādasse secuteri actice(m) mādati cōpete. ¶ Lucius
titius fris filio cōmisit negoc(i)orū suoru administratice(m).
ita seio filio fris salut(em). Ego qcem scdm natura(m) ee cre-
dimo pp(ate)r patre(m) patris filius negotiari sine aliq(ua) accessio-
nis inq(ui)sitione. Siu aut necc(ess)itas alicuius sit talis. con-
cedo tibi de omib(us) bōis meis. ut uis negotiari sine uende-
ris. siue paciscī. siue emēre. siue quecūq; opari. ut dnō
e(ss)et. a. e(ss)et in meorū me omia firma ee a te fcā. e(ss)et im
māte. & nō in cō tenrui tibi dicente ad ulla opaticem.
Quesitū ē. Si qd n(on) administrandi aīo. sz fraudulenter
alienasset ul mādasset. an ualēt. lib. xiiii. eū deq(uo) q(ue)ritur
plene qdē sz q(ua)tenus res ex fide agenda ee(t) mandasse.
Item quero an cū seius magistratu fuctus debitor exti(tis)set.
lucius titius eo noie cōueiri possit. ul res ei obligate ee(n)t.
ppt ūba ep(isto)le sup(er) scripte. lib. xiiii. neq; cōueiri posse. neq; res eius
Paul. l. ¶ D filio fi. ut peter man || obligatas ee.
dari emācipatus exegit de peculio int(er) inni utiliter
agam. Paul. lib. xiiii. Sz et cū filio agendum est.
Scev. l. ¶ Cum cōtrouersia ee(t) de hēditate defuncte inter
scriptū hēdem & patruū meum. & amitas meum litteris
ad sorores suas fcis declarauit ee futurū q(ui)cqd ad eū &
exeuēti litis hēditate puenisset. neq; stipulatio litteris
secuta ē. Quesitū ē. cū transegerit. īdē meus cōscripto
hēde ita ut pōrn & alle q(ui)dam res exea(m) tm̄ facte ad eū pueī-
rent. an ex litteris suis possit a sororib(us) cōueiri. lib. xiiii. posse.
¶ Mandauit in hec ūba. lucius titius. gaio seio. salut(em). Peto
& mādo tibi ut fidei mee diceris pp(ro) publio meuio ap(u)d sepmū
que q(ue) a publio tibi soluta nō fuerit me repsentaturū
hac epl(ist)a manu mea scripta notū tibi facio. Quero si nō
fideiussisset. sz mādasset creditori ea(m) uas egisset quā qd mā-
datū ei ee(t) an actice mādati tenetur. lib. teneri. ¶ Pro socio.
Paul. l. ¶ Societas coiri pōt. ul i ppetuū. i. dū ui- lib. xvii.
uūt ul ad tēpus ul ex tēp(or)e ul sub condicice. ¶ In societa-
te omniū bōr(um) oēs res q(ue) coheūtiū sūt cōtinuo coicātur.
Gai. l. ¶ Quia licet spāliter traditio nō interueniat. ta-
cite tamen creditur interuenire.
Paul. l. ¶ Ra aucto q(ue) in nomib(us) erūt manēt in suo statu.
sz actiōes inuice(m) pstare. debēt. ¶ Cū spālit(er) omniū bōr(um)
societas coita ē. tūc et hēditas et legatū & qd donatum ē. aut
quacūq; ratione acquisitū comunione acquiritur. ¶ De
illo q(ue)ritur si illa societas coita sit. ut si q(ua) iusta hēditas
alterutri obuenit cōmunis sit. Quesit iusta hēditas utrū
q(ue) iure legitimō obuenit. an etiā ea q(ue) ex testo et pbabilis ē ad
legitimā hēditatē. tantū hoc ptine. ¶ Societas si dolo
malo aut fraudandi aīo coita sit. ipō iure nulli momenti
est. quia fides bōa contraria ē. fraudi et dolo.

Modest. ¶ Societate(m) coire et rebus & opa i(n)tuitū posse nō du-
biū nō ē. ¶ Dissociamur renūciatice. morte. capitis dimi-
Ulp. l. ¶ Societates cōtrahūtur siue || nutione & egestate.
uniuersor(um) bōr(um) siue negociationis alicuius. siue uectigal-
siue rei unī. ¶ Societas aut(em) coiri pōt. & ualet etiā inter eos
q(ui) nō sūt eq(ua)lis facultatib(us). cū plerūq; paupior opa suppleat
quātū ei p cōparatice(m) patrimōii deē donatiōis causa so-
cietas recta non contrahitur.
Pomp. l. ¶ Si in societate(m) tecū coieris ea cōditice ut ptes so-
cietatis cōstitueres ad bōi uiri arbitriū ea res redigēda ē. et
cōueniēs ē uiri bōi arbitrio. ut nō utiq; ex eq(ui)s ptib(us) soci
simus ueluti si alt(er) plus opis i(n)dustrie pecunie i(n) societate(m) col-
Ulp. l. ¶ Cum societatē re simpliciter || latur(us) sit.
nō fuit distinctū uidetur coita uniuersor(um) ee q(ue) ex q(uae)stu uei-
unt. hoc ē. si qd lucrū. exceptione uēditice. locatice. cōductice.
Gai. l. ¶ Questus enim intelligitur qd || descēdit.
ex opera cuiusq; descendit.
Ulp. l. ¶ Nec adiecit eīb. hēditatē ul legatū ul donationes
mortis ca. siue nō mortis ca. fortassis hec idō qa nō sine
causa obuenit. sz ob meritū aliqd accedunt.
Paul. l. ¶ Et quia plerūq; ul a parente ul a liberto q(ua)si
debita nobis hereditas obuenit.
Ulp. ¶ ... ita de hēditate legato donatice q(uo)ntus mutius
Paul. l. ¶ Sed nec es alienū nisi qd ex q(uae)stu || scrib.
pendebit. ueiet in rationem societatis.
Ulp. l. ¶ Sed et si adiciat(ur) ut et q(uae)stus & lucri socii sint uim ē.
n(on) ad aliud lucrū quā qd ex q(uae)stu uenit hāc quoq; adiectice(m).
Ulp. l. ¶ Si cōuenit int(er) socios ne int(ra) certū || ptinet.
tēps communis res diuidat(ur). nō uidet(ur) cōuenisse ne a socie-
tate abeatur. ¶ Quid tn̄ si hoc cōueit ne abeatur an ua-
leat elegant(er). Pōp. scrib. frustra hoc cōueire. nā et si nō cō-
uenit. si tn̄ intēpestiue renūcietur societati ee pstatio ac-
ticem. ¶ Sz et si cōuenit ne int(ra) certū tēps a societate a-
beatur & ante tēps renūcietur societati pōt hēre ratice(m) re-
nūtiatio nec tenebit(ur) pstatio q(ui) ideo renūtiauit. qa cōdicio
q(ui)dam q(ue) societas erat coita ei nō pstat(ur) aut qd sita iniu-
sus & dāpnosus soci sit ut n(on) expediat eū pati.
Pomp. l. ¶ Vel qd ea re frui n(on) liceat cuius grā negoc(i)atio su-
Ulp. l. ¶ Idemq; erit dicendū si socius re || scepta sit.
nūtiauit societati q(ui) rei. pu. cā diu & īuitus sit absuturus
quāuis nō nūquā ei obici possit qa potuit & p aliū socie-
tate(m) administrare. ul socio comittere. ¶ Sz hoc n(on) alias n(on)
ualdesit y(d)oneus soci aut facilius afficiet(ur) absuido etiā p aliū
societatis administratio. ¶ Qui igit(ur) paciscit(ur) ne diuidat
n(on) aliqua iusta ratio intueniat. nec uende(re) potit ne alia
ratice efficiat ut diuidat(ur). ¶ Sz sane pōt dici uenditione(m)
qdē nō i(m)pediri sz exceptice(m) aduersus emptore(m) locū hab(er)e
si ante diuidat quā diuiderit is q(ui) uendidit.
Paul. l. ¶ Sed socius q(ui) alienauit cont(ra) pactice(m) comit-
tet & tenetur societatis aut cōi diuidūdo iudicio. ¶ Si
absentis renūtiata sit societas. quo ad is scierit q(ui)c(quid) acq(ui)si-
uit q(ui) renūtiauit in cōe redigi. detrimetū aut soliuis eius
ee q(ui) renūtiauit. sz q(ui)d absēs acq(ui)siuit ad solū eū ptine(re) de-
trimetū ab eo fcm̄ cōe ee. ¶ In societate aut(em) coeūda nichil
attinet de renūtiatice causā dēe existe qa ipō iure societatis
i(n)tempestiua renūtiatio i(n) extimatice(m) uenit.
Pomp. l. ¶ Si seruus societate(m) coierit n(on) sufficiet simulat(ur)
a dnō seruus ab ea a societate sz socio renūtiandū ē.
Ulp. l. ¶ Qui admittit(ur) socii ei tātū socius ē q(ui) admisit. &
recte. cū eni(m) societas cōsensu cōtrahit(ur) socius mihi ee n(on) pōt.
quē ego sociū ee nolui. ¶ Quid ergo si socius meus eū admisit
Ulp. l. ¶ Nam socii mei socius meus || ei soli socius est.
socius non est.
Id. l. ¶ Et q(ui)cqd fuit de societate nr̄a cōsecutus cū illo q(ui)
eū assūpsit coicabit nos cū eo nō coicabimus. Sz fcm̄
ei pstabitur societati. id ē. aget socius & societati pstab. q(ui)d fu-
Gai. l. ¶ Ex contrario quoq; fcm̄ sociorum || erit cōsecut(us).
debebit ei pstare sicuti sui qa ipse. aduersus eos hēt actice(m).
Item certū ē nichil uetare prius int(er) eū q(ui) admiserit & eum
q(ui) admissus fuit societatis iudicio agi quā agi incipiat
int(er) ceteros q(ui)s eū q(ui) admiserit.
Ulp. l. ¶ De illo. pōp. dubitat utrū actice(m) cū mādare so-
ciis sufficiat ut si facere ille nō possit nichil ult(ra) socii pstet.
an uō int(er) cēperes eos pstare debeat & puto omnimodo eū
teneri eius noie quē ipse admisit solus qa difficile ē nega-
re culpa ipius admissū. ¶ Item q(ue)rit an comodū q(uo)d pp(ter)
admissū sociū accessit cōpensari cū dāpno qd culpa

prebuit debeat. et aut compensandum quod non est verum. nam et Marcellus l. vi. dig. scribit. Si servus unius ex sociis societati a domino prepositus negligenter versatus sit. dominum quidem societati prestaturum nec compensandum commodum quod per servum societati accessit cum dampno. et ita divum Marcum pronuntiasse. nec posse dici socium abstinere commodo quod per servum accessit

Ulp. l. r. Plane si ambo socii fuerint ‖ si dampnum petat. alius proposuerint non tenebitur domini sui nomine nisi dumtaxat de peculio. esse enim periculum eo oportet cum alio cum proponimus.

Paul. l. r. Non ob eam rem minus ad periculum socii pertinet quod negligentia eius perisset. quod in plerisque aliis industria eius societas aucta fuisset. et hoc ex appellatione imperator pronuntiavit.

Ulp. l. r. Et ideo si socius quedam negligenter in societate egisset. in plerisque autem societatem auxisset. non compensatur compendium cum negligentia. ut Marcellus l. v. describit.

Paul. l. r. Omne es alienum quod manente societate contractum est ex communi solvendum est. licet postea quam societas distracta est solutum sit. Igitur et si sub conditione promiserat. et distracta societate conditio extiterit ex communi solvendum est. Ideoque si interim societas dirimatur cautiones interponende sunt.

Ulp. l. r. Si socii sumus et unus ex die pecuniam debeat. et dividatur societas non debet hoc deducere socius quemadmodum presentem debet. sed omnes dividere. et cum dies venerit defensum iri socium.

Ulp. l. r. Si non fuerint partes societati adiecte equas eas esse constat. Si vero placuerit ut quis duas partes vel tres habeat alius unam. an valeat? placet valere. si modo aliquid plus contulit societati vel pecunie vel opere vel cuiuscumque rei alterius causa. Cassius [illegible] contrahi societatem posse ut nullam partem dampni alter sentiat. lucrum vero commune sit. Cassius putat. quod ita demum valebit ut et Sabinus scribit. si tanti sit opera quanti dampnum est. plerumque enim tanta est industria socii. ut plus societati conferat quam pecunia. Item si solus naviget. si solus peregrinetur pericula subeat solus.

Aristo refert Cassium respondisse societatem talem coiri non posse. ut alter lucrum tantum. alter dampnum sentiret. et hanc societatem leoninam solitum appellare. et nos consentimus talem societatem nullam esse ut alter lucrum sentiret. alter vero nullum lucrum sed dampnum sentiret. iniquissimum enim genus societatis est ex qua quis dampnum et non lucrum

Paul. l. r. Mucius l. xiiii. scribit non posse societatem ‖ spectet. coiri ut aliam dampni aliam lucri partem socius ferat.

Servius in notatis Mucii ait. nec etiam posse societatem ita contrahi. neque enim lucrum intelligitur nisi omni dampno deducto. neque dampnum nisi omni deducto lucro. Sed potest coiri societas ita ut eius lucri quod reliquum in societate sit omni dampno deducto pars alia feratur. et eius dampni quod similiter relinquatur pars alia capiatur.

Ulp. l. r. Ut sit pro socio actio societatem intercedere oportet. nec enim sufficit rem esse communem nisi societas intercedat. Communiter autem res agi potest etiam citra societatem. ut puta cum non affectione societatis incidimus in communionem ut evenit in re duobus legata. Item si a duobus simul res empta sit. aut si hereditas vel donatio communiter nobis obveniat. aut si a duobus separatim emimus partes eorum non socii futuri.

Ulp. l. r. Nam cum tractatu habito societas ‖ futuri. coita est. pro socio actio est. cum sine contractu vel tractatu res ipsa negotium communiter gestum videtur.

Ulp. l. r. Ut in conductionibus publicorum. item in emptionibus. nam qui nolunt inter se contendere. solent per nuntium rem emere in commune quod a societate longe remotum est. Et ideo societate sine tutoris auctoritate coita. pupillus non tenetur. attamen communi gesto negotio

Ulp. l. r. Quibus cum his si quid forte unus in ea re ‖ tenetur. impenderit sive fructus mercedes ve unus perceperit. vel deteriorem fecerit rem. non societatis iudicio locus est. sed inter coheredes quidem familie herciscunde iudicio agitur. inter ceteros communi dividundo. Inter eos quoque quibus hereditario iure communis res est posse et communi dividundo

Ulp. l. r. Nemo potest societatem heredi suo sic ‖ do agi. parere vel ei ipse ut ipse heres socius sit. In heredem autem socii proponitur actio. ut bonam fidem prestaret.

Paul. l. r. Et tenetur etiam culpam quia is prestare in eius locum successit licet socius non sit.

Pomp. l. r. Plane si hi qui socius heredes extiterit animum inierint societatis in ea hereditate novo consensu. quod postea gesserint efficietur ut in pro socio actione deducatur.

Paul. l. r. Pro socio arbiter prospicere debet cautionibus in futurum dampno. vel lucro pendente ex ea societate. quod Sabinus in omnibus bone fidei iudiciis existimavit sive generalia sint veluti pro socio negotiorum gestorum tutele sive specialia veluti mandati. commodati depositi. Si tecum societas mihi sit et res ex societate communes quas impensas in eas fecero. quosve fructus ex his rebus perceperis. vel pro socio. vel communi dividundo me consecuturum et altera actione alteram tolli Proculus ait.

Pomp. l. r. Si fundus michi tecum communis sit. et in eum mortuum inferas agam tecum pro socio.

Ulp. l. r. Heres socii quamvis socius non est tamen ea que per defunctum inchoata sunt per heredem explicari debent in quibus dolus eius admitti potest.

Ulp. l. r. Si quis a socio penam stipulatus sit ‖ ti potest pro socio non aget. si tantumdem in pena sit quantum eius interfuit.

Ulp. l. r. Quod si ex stipulatu eo consecutus sit. postea pro socio agendo hoc minus accipiet. pena ei in sortem imputata.

Ulp. l. r. Si actum sit communi dividundo. non tollitur pro socio actio quoniam pro socio nominum rationem habet. et adiudicationem non admittit. sed si postea pro socio agatur. hoc minus ex ea actione consequitur quam ex prima actione consecutus est.

Ulp. l. r. Si margaritam tibi vendendam dedero ut si ea x. vendideris redderes michi x. si pluris. quod excederet tu haberes. michi videtur si animo contrahende societatis id actum sit. pro socio esse actionem. si minus prescriptis verbis.

Ulp. l. r. Rei communis nomine cum socio furti agi potest. si per fallaciam dolove malo amovit. vel rem communem celandi animo contrectet. sed et pro socio actione obstrictus est. nec actio alteram tollet. Idemque in omnibus bone fidei iudiciis dicendum est.

Paul. l. r. Idem est in colono et eo qui negotia gerit. et qui mandatum nostrum exequitur et in tutore.

Ulp. l. r. Sed et si ex ea furti condictio cessabit pro socio actio. nisi pluris mea intersit. Si dampnum in re communi socius dederit aquilia teneri eum et Celsus et Julianus et Pomponius scribunt.

Paul. l. r. Sed nichilominus et pro socio actione tenetur.

Ulp. l. r. Si hoc facto societatem lesit. si verbi gratia negotiatorem servum vulneravit vel occidit.

Paul. l. r. Sed actionem pro socio consequitur ut alia actione contentus esse debeat. quia utraque actio ad rei persecutionem respicit. non ut furti ad penam dumtaxat.

Ulp. l. r. Merito autem adiectum est. ita demum furti actionem esse si per fallaciam et dolo malo amovit. quia cum sine dolo malo fecit. furti non tenetur. Sane plerumque credendum est eum qui partis dominus est iure potius suo re uti quam furti consilium inire. Et ideo videbimus an familia teneatur. et ratio que facit ne teneatur. vim si plagium fecit vel supposuit familia teneri.

Id. Cum duobus vicinis fundus coniunctus venalis esset alter ex his petiit ab altero ut eum fundum emeret. ita ut ea pars que suo fundo iuncta esset sibi cederetur. mox ipse eum fundum ignoranti vicino emit. queritur an aliquam actionem cum eo vicinus habeat. Julianus scribit. implicitam esse facti questionem. Nam si hoc solum actum est. ut fundum vicini Titii vicinus emeret et mecum communicaret. adversus me qui emi nullam actionem vicino competere. Si vero id actum est ut quasi communi negotium gereretur societatis iudicio teneri me. ut tibi deducta parte quam mandaveram reliquas partes prestem. Venit autem in hoc iudicium pro socio bona fides. Utrum ergo tantum dolum an etiam culpam prestare socium oporteat. queritur. Celsus l. vi. di. ita scripsit. Socios inter se dolum et culpam prestare oportet. Si in coeunda societate in qua artem operam ve pollicitus est alter veluti cum pecus in commune pascendum aut agrum politori damus in commune querendis fructibus nimirum etiam ibi culpa prestanda est. Pretium enim opere artis est velamentum. Quod si rei communi socius nocuit magis admittit culpam quoque venire. Dampna que imprudentibus accidunt hoc est dampna fatalia socii non coguntur prestare. Ideoque si pecus estimatum datum sit. et id latrocinio aut incendio perierit. commune dampnum est. si nichil dolo aut culpa acciderit eius qui estimatum pecus acceperit. Quod si a furibus surreptum sit. proprium eius detrimentum est. quia custodiam prestare debuit qui estimatum accepit. hec vera sunt et pro socio erit actio. si modo societatis contrahende causa pascenda data sunt. quamvis estimata. Quidam sagariam negotiationem coierunt. alter ex his ad merces comparandas profectus in latrones incidit. suamque pecuniam perdidit servi eius vulnerati sunt. resque proprias perdidit. dicit Julianus dampnum esse commune. ideoque pro socio actione dampni partem dimidiam agnoscere debere. tam pecunie quam ceterarum rerum quas secum non tulisset socius nisi ad merces communi nomine comparandas proficisceretur. Sed et si quid in medicos impensum est pro parte socium agnoscere debere rectissime Julianus probat. Proinde et si naufragio quid perierit cum non alias merces quam navi solent advehi dampnum ambo sentient. Nam sicut lucrum ita dampnum quoque commune esse oportet quod non culpa socii contingit. Cum duo erant argentarii socii. alter eorum aliquid separatim quesierat et lucri senserat. Querebatur an commune lucrum esse oporteret. Imperator Severus Flavio Felici in hec

ubi scripsit asinarie argentarie societatis mutuam esse. quod quesitum socius non exigenter ita ei quesitum iudicio ad collationem non potest exploratum iri. ¶ Pap. quoque lib. iii. responsorum ait: Si fratres parentum indivisas hereditates ideo retinuerunt ut emolumentum ac dampnum in his commune sentirent, quod aliunde quesierint in commune non redigetur. ¶ Item ex facto consultus respondit, lib. iii. responsorum. Inter Flavium Victorem et Vollium Asiaticum placuerat ut locis emptis pecunia Victoris monumenta fierent opera et peritia Asiatici, quibus distractis pecuniam Victor cum certa quantitate reciperet, superfluum Asiaticus reciperet qui operam in societatem contulit: erit pro socio actio. ¶ Item Pap. eodem libro ait: Si inter fratres voluntarium consortium initum fuerit, et stipendia ceteraque salaria in medium redigi iudicio societatis, quamvis filii emancipati pater hec non cogatur conferre filii in quod in potestate manenti, quia et si in potestate maneret, precipua ea haberet. ¶ Idem libro iiii. Societatem non posse ultra mortem porrigi, et ideo nec libertatem de summo premio iudicis constringere quis potest, vel cognatum ulteriorem proximo iuribus preferre. ¶ Idem iiii. Socius qui cessantibus ceteris refectione insule restituit, quia is aut sortem cum certis usuris intra quattuor menses postquam opus refectum erit recipere potest, ut exigere quoque privilegio utetur, aut dominium proprium habebit. Potest tamen pro socio ad hec agere ut consequatur quod sua interest: finge enim malle eum magis suum consequi quam dominium insule. Oratio enim divi Marci idcirco in quattuor mensibus finit certam usuris, quia post quattuor menses dominium dedit. ¶ Si quis societatem ad emendum coierit, deinde res alterius dolo vel culpa empta non sit, pro socio actionem esse constat. Plane si condicio sit adiecta, si intra illum diem veniret, et dies sine culpa socii preterierit, cessabit actio pro socio. ¶ Item si in communem rivum reficiendum impensa facta sit, pro socio esse actionem ad recuperandum sumptum Cassius scribit. ¶ Item Mela scripsit: Si vicini semipedes inter se contulerint, ut ibi gratuitum parietem inter se hedificarent ad onera utriusque sustinenda, deinde edificio facto pariete alter in eum immitti non patiatur, pro socio agendum. ¶ Itemque et si aream in commune emerint, ne luminibus suis officeretur, et alteri tradita sit, nec prestat alteri quod convenit, pro socio actionem esse. ¶ Si plures sint in eo contractu societates, contrahendo merces societates sufficit esse hec unum iudicium conferre. ¶ Si quis ex socius propter societatem profectus sit, veluti ad merces emendas, eos dumtaxat sumptus societati imputabit qui in eam rem impensi sunt. ¶ Viatica igitur et meritoriorum stabulorum iumentorum carrulorum vecturas, vel sui vel sarcinarum suarum gratia vel mercium, recte imputabit. ¶ Socius in nuptias societati conferre debet. Neratius ait: Si omnium bonorum socii sint, et quod sine obligatione sibi factum, vel ex lege Aquilia, si vel ipsius suo vel filii corpori nocitum sit, conferre debere, respondit. ¶ Item ait: Socium omnium bonorum non cogi conferre que ex prohibitis causis acquisierit. ¶ Percontatum quoque a Pomponio veteres tractatur an socius omnium bonorum, si quid ob iniuriam actionem dampnatus prestiterit, ex communi consequitur ut prestet. Et Atilicinus, Sabinus, Cassius responderunt: Si iniuria iudicis dampnatus sit, consecuturum. Si ob maleficium suum, ipsum tantum dampnum sentire debere. ¶ Cui congruit quod Servium respondisse Aufilius refert: Si societas bonorum omnium fuerit, et in te unus cum ad iudicium non adesset dampnatus sit, non debere eum de communi id consequi. ¶ Si vero presens iniuria iudicis passus sit, id de communi sarciendum est.

Pau. l. Quod autem ex furto vel ex alio maleficio quesitum est in societatem non oportere conferri, palam est, quia delictorum turpis atque feda communio est. ¶ Plane si in medium collata sint, commune erit lucrum.

Pomp. l. Quod enim ex maleficio contulerit socius, non aliter recipere debet quam si dampnatus sit.

Ulp. l. Si igitur ex hoc convictus fuit qui maleficium admisit, id quod contulit aut solum aut cum pena auferet. Solum auferet si mihi proponas in societate socio cum in societatis rationem hec contulisse, quod sit societate etiam penam socium agnoscere oportet: equum enim est ut cuius participavit lucrum participet et dampnum.

Paul. l. Nec quicquam interest utrum manente societate prestiterit, an dissoluta ea. ¶ Idemque est in omnibus turpibus actionibus, veluti iniuriarum, vi bonorum raptorum, furti, corrupti et similibus, et in omnibus penis pecuniariis que ex publicis iudiciis.

Ulp. l. Nec pretermittendum esse quod Pomponius ait. || Is actio dicit ita demum hoc esse verum, si honeste et licite rei societas coita sit. Ceterum si maleficii societas coita sit, constat nullam esse societatem. Generaliter enim traditur rerum inhonestarum nullam societatem esse.

Ulp. l. Si id quod quis in societatem contulit extinctum sit, videndum est an pro socio agere possit. Tractatum est itaque apud Celsum l. vi. dig. ad epistolam Cornelii Felicis, cum tres equos haberes, et ego unum, societatem coimus ut accepto equo meo quadrigam venderes, et ex pretio mihi quartam redderes. Si igitur ante venditionem equus meus mortuus sit, non putare se Celsus ait societatem manere, nec ex pretio equorum tuorum partem deberi: non enim habendae quadrigae, sed vendendae coitam societatem. ¶ Ceterum si id actum dicatur ut quadriga fieret eaque communicaretur, tuque in ea tres partes haberes, ego quartam, non dubie adhuc socii sumus.

¶ Item Celsus tractat si pecuniam contulissemus ad mercem emendam, et mea pecunia perisset, cui perierit ea? Et ait si post collationem evenit ut pecunia periret, quod non fieret nisi societas coita esset, utrique perire, ut puta si pecunia cum peregre portaretur ad mercem emendam periit. ¶ Si vero ante collationem posita, quam eam destinares, tunc perierit, nichil eo nomine consequeris, inquit, quia non societati periit. ¶ Si filius familias societatem coierit, deinde emancipatus a patre fuerit, apud Iulianum queritur an eadem societas duret an vero alia sit. Si forte post emancipationem in societate duratum est, Iulianus scripsit libro xiiii. digestorum eandem societatem durare, initium enim in his contractibus inspiciendum est: duabus autem actionibus agendum esse, una adversus patrem, altera adversus filium. Cum patre de eo cuius dies ante emancipationem cessit, nam eius temporis quo post emancipationem societas duravit, nichil prestare patrem oportet. Cum filio autem de utriusque temporis, id est de societate tota. ¶ Nam et si quid in quo socii filii post emancipationem filius dolo fecerit, eius non patri sed filio actio danda est. ¶ Si servus meus societatem cum Titio coierit, et alienatus in eadem permanserit, potest dici alienatione servi priorem societatem finiri, ex integro alteram inchoari, atque ideo et mihi et emptori actionem pro socio competere. ¶ Item tam adversus me quam adversus emptorem ex his causis que ante alienationem inciderint danda actio est, ex reliquis adversus emptorem solum.

Pomp. l. Adeo morte socii solvitur societas, ut nec ab initio pacisci possimus ut heres etiam succedat societati. ¶ Hec ita in privatis societatibus; at in societate vectigalium nichilominus manet societas et post mortem alicuius, sed ita demum si pars defuncti ad personam heredis eius ascripta sit, ut heredi quoque conferri oporteat: quod ex re pro (?) tempore extimandum est. ¶ Quid enim si is mortuus sit propter cuius operam maxime societas coita sit, aut sine quo societas administrari non possit? ¶ Quod in alea aut adulterio perdiderit socius ex medio non est laturus. ¶ Si quid vero dolo nostro socius dampni ceperit, a nobis repetet.

Ulp. l. Socium qui in eo quod ex societate lucri faceret reddendo moram adhibuit, cum ea pecunia ipse usus sit, usuras quoque eum prestare debere Labeo ait, sed non quasi usuras, sed quod socii intersit moram eum non adhibuisse. ¶ Sed si aut usus ea pecunia non sit, aut moram non fecerit, contra esse. ¶ Item post mortem socii nullam talem extimationem ex facto heredis faciendam, quia morte socii dirimitur societas. ¶ Socius cum resisteret communibus servis venalibus ad fugam erumpentibus vulneratus est: impensam quam in curando se fecerit non consecuturum pro socio actione Labeo ait, quia non in societatem quamvis propter societatem impensum sit, sicuti si propter societatem eum heredem quis instituere desisset, aut legatum pretermisisset, aut patrimonium suum negligentius administrasset. Nam nec compendium quod propter societatem ei contigisset veniret in medium, veluti si propter societatem heres fuisset institutus, aut quid ei donatum esset.

Ulp. l. Secundum Iulianum tamen quod medicis pro se || est datum est, recipere potest: quod et verum est.

Pomp. l. Si Titius cum quo mihi societas erat decesserit, et ego cum putarem Titii hereditatem ad Seium pertinere, communiter cum coherede eius ... et partem pecunie ex venditione redacte ego percepi, Seius abstulerit. Deinde quia erat Titio heres, ex parte ad me redacte pecunie societatis iudicio non constituitur. Neratio et Aristoni placebat, quia me eam dumtaxat partis partem percepisse, neque interest utrum per se partes meas vendidisse an communiter cum eo qui reliquas partes ad se pertinere diceret, alioquin eventurum ut etiam si duo socii rem vendiderint, unusquisque quod ad se pervenisset, partem alteri societatis iudicio prestare debeat. Sed nec tu ex parte quia hereditatis partem forte actio constituitur, sed quam mihi prestare debes, quia ad Seium pervenit tuarum partium pretium sit, nec ad me habentem meum quicquam ex eo redire debeat.

Ulp. l. Verum est quod et Sabino videtur, etiam si non universorum bonorum socii sunt sed unius rei, attamen in id quod facere possunt, quodve dolo malo fecerint quominus possint, condempnari oportere. Hoc enim summam rationem habet, cum societas ius quodammodo fraternitatis in se habeat. ¶ Videndum est an et fideiussori socii id prestari debeat. An vero personale beneficium sit, quod magis verum est. ¶ Sed si hic fideiussor qui defensor socii iudicium suscepit, proderit ei. Namque Iul. l. xiiii. di. scripsit defensorem socii in id quod facere socius potest condempnari oportere. ¶ Itemque in patroni defensore accipi debere ait. Quod utique idem est in universis qui in id quod facere

possit conveniatur. ¶ Patri autem vel domino socii, si iussu eorum societas contracta sit, non esse hanc exceptionem dandam, quia nec heredi socii ceterisque successoribus hoc praestabitur, quia nec ceterorum heredibus successoribusve. quo ergo id quod facere possit condemnetur, id praestat.

¶ Id quod facere socius potest quemadmodum aestimandum sit, et placuit non debere deduci aes alienum quod debetur a socio. ita Proculus libro vii. digestorum scripsit, nisi forte id quod ex ipsa societate debetur. ¶ Item videndum est an cautio veniat in hoc iudicium eius quod facere socius non possit, scilicet nudae promissionis. quod magis dicendum arbitror. ¶ Si cum tres socii essent, egerit cum uno ex sociis socius et partem suam integram consecutus sit, deinde alius socius cum eodem agat et partem consequi integram non possit, quia facere solidum non potest, an hic cum eo qui consecutus est agere possit, quod solidum accepit ad communicandas partes inter eos, id est exaequandas, quasi iniquum sit ex eadem societate alium plus, alium minus consequi. Sed magis est ut pro socio actione consequi possit, ut utriusque portio exaequetur. quae sententia habet aequitatem.

¶ Tempus autem spectamus quatenus facere socius possit rei iudicandae. hoc quoque facere quis posse videtur quod dolo fecit quo minus possit. nec enim aequum est dolum suum quemquam relevare. Quod et in ceteris qui in id quod facere possunt conveniuntur accipiendum est. ¶ Si tamen non dolo, sed culpa sua facere posse desiit, dicendum est condemnari eum non debere.

¶ In heredem quoque socii pro socio actio competit, quamvis heres socii socius non sit. licet enim socius non sit, attamen emolumenti successor est. Et circa societates vectigalium ceterorumque idem observamus, ut heres socius non sit nisi fuerit adscitus. verumtamen omne emolumentum societatis ad eum pertinet, simili modo et damnum agnoscat quod contingit, sive adhuc vivo socio vectigalis, sive postea. quod non similiter in voluntaria societate observatur. ¶ Si fundo communi legatum sine libertate unius ex dominis relictum, hoc ad solum pertinet socium, attamen pro socio iudicio communicare debeat. cum hic socius quaerit. Iulianus libro vi. ... rescripsit, Sabino respondente non communicari posse hereditatem defendi. ¶ Iulianus autem non enim propter communionem hoc adquisitum est, sed ob suam partem, nec propter id communicari. quod quis non propter societatem, sed propter suam partem adquisierit. ¶ Societas solvitur ex personis, ex rebus, ex voluntate, ex actione. ¶ Ideoque sive homines, sive res, sive voluntas, sive actio interierit, distrahi videtur societas.

¶ Intereunt autem homines quidem maxima aut media capitis deminutione, aut morte. Res vero cum aut nullae relinquantur, aut condicionem mutaverint. neque enim eius rei quae iam nulla sit quisquam socius est. neque eius quae consecrata sit publicatave. ¶ Voluntate distrahitur societas renuntiatione.

Callistratus. Itaque cum separatim socii agere coeperint, et unusquisque eorum sibi negotietur, sine dubio ius societatis dissolvitur.

Paulus. Actione distrahitur, cum aut stipulatione aut iudicio mutata sit causa societatis. Proculus enim ait hoc ipso quod iudicium ideo dictatum est ut societas distrahatur, renuntiatam societatem, sive totorum bonorum, sive unius rei societas coita sit. ¶ Item bonis a creditoribus venditis unius socii distrahi societatem Labeo ait. ¶ Si certam rem emendam conducendamve coita sit societas, tunc etiam post alicuius mortem quicquid lucri detrimenti ve factum sit, commune esse Labeo ait. ¶ Diximus dissensu solvi societatem. hoc ita est si omnes dissentiunt. Quid ergo si unus renuntiet? Cassius scripsit eum qui renuntiaverit societati a se quidem liberare socios suos, se autem ab illis non liberare. quod utique observandum est, si dolo malo renuntiatio facta sit. veluti si cum omnium bonorum societatem inissemus, deinde cum obvenisset uni hereditas, propter hoc renuntiavit. ideoque si quidem damnum attulerit hereditas, hoc ad eum qui renuntiavit pertinebit. ¶ Commodum autem communicare cogetur actione pro socio. quod si quid post renuntiationem adquisierit, non erit communicandum, quia nec dolus admissus est in eo. ¶ Item si societatem ineamus ad aliquam rem emendam, deinde solus volueris eam emere, ideoque renuntiaveris societati ut solus emeres, teneberis quanti interest mea. ¶ Sed si ideo renuntiaveris quia emptio tibi displicebat, non teneberis, quamvis ego emero. quia hic nulla fraus est. eaque Iulianus placet. ¶ Labeo autem posteriorum libris scripsit, si renuntiaverit societati unus ex sociis eo tempore quo interfuit socii non dirimi societatem, committere eum in pro socio actione. ¶ Nam si emimus mancipia inita societate, deinde renunties mihi eo tempore quo vendere mancipia non expedit, hoc casu quia deteriorem causam meam facis, teneri te iudicio pro socio. Proculus ait hoc ita verum esse, si societatis non intersit dirimi societatem. Semper enim non id quod privatim interest unius ex sociis servari solet, sed quod societati expedit. ¶ Haec ita accipienda sunt si nihil de hac renuntiatione in coeunda societate convenit. ¶ Item qui societatem in tempus coit, eam ante tempus renuntiando socium a se, non se a socio liberat. ¶ Itaque si quid postea compendii factum erit, eius partem non fert. at si dispendium factum erit, aeque praestabit portionem, nisi renuntiatio ex necessitate quadam facta sit. Quod si tempus finitum est, liberum est recedere, quia

sine dolo malo id fiat. ¶ Renuntiare societati etiam per alios possumus. et ideo dicendum est procuratorem quoque posse renuntiare societati. Sed utrum dico de eo dicimus sit cum omnium bonorum administratio concessa sit, an de eo cui hoc ipsum nominatim mandatum est? videamus an vero procuratori recte renuntietur. quod verius est, nisi prohibuit ei dominus specialiter renuntiare. ¶ Item scriptum est posse procuratorem quoque meo socium meum renuntiare. quod Iulianus apud Plexum notat ita esse, in potestate domini procuratorem eius renuntiationem esse, an velit ratam habere renuntiationem. ¶ Igitur si socii procuratori renuntiatum est, liberatus esse videbitur. an autem ipse quoque qui renuntiavit procuratori liberetur, in potestate eius erit, quemadmodum diximus in eo qui socio renuntiat. ¶ Morte unius socii societas dissolvitur, etsi consensu omnium coita sit, plures vero supersint, nisi in coeunda societate aliter convenerit. nec heres socii succedit. sed quod ex re communi postea quaesitum est, ¶ item dolus et culpa in eo quod ex ante gesto pendet, tam ab herede quam heredi praestandum est. ¶ Item si alicuius rei societas sit et finis negotio impositus sit, finitur societas. ¶ Quod si integris omnibus manentibus alter decesserit, deinde tunc sequatur res de qua societatem coierunt, tunc eadem distinctione utemur qua in mandato. ut si quidem ignota fuerit mors alterius, valeat societas. si nota, non valeat. ¶ Societas quemadmodum ad heredes socii non transit, ita nec ad adrogatorem, ne alioquin invitus quis socius efficiatur cui non vult. ¶ Ipse autem adrogatus socius permanet. nam et si filius familias emancipatus fuerit, permanebit socius. ¶ Publicatione quoque distrahi societatem diximus. quod videtur spectare ad universorum bonorum publicationem, si socii bona publicentur. nam cum in eius locum succedat alius, pro mortuo habetur. ¶ Si post distractam societatem aliquod item commune impendit, socii actione pro socio id non consequitur, quia non est verum pro socio coisse vel id gestum esse. sed communi dividundo iudicio huius quoque rei ratio habebitur. nam etsi distracta esset societas, nihilominus rerum divisio fieret. ¶ Si communis pecunia penes aliquem sociorum sit et alicui sociorum quid absit, cum eo solo agendum penes quem ea pecunia sit. Qua deducta, de reliquo quod cuique debeatur, eos agere posse. ¶ Non nunquam necessarium est manente societate agi pro socio, veluti cum societas vectigalium causa coita est, propterque varios contractus neutri expediat recedere a societate, nec refertur in medium quod ad alterum pervenit. ¶ Si unus ex sociis maritus sit et distrahatur societas manente matrimonio, dotem maritus praecipere debet, quia apud eum esse debet, qui onera sustinet. Quod si iam dissoluto matrimonio societas distrahatur, eadem die recipienda est dos, qua solvi debet.

Gaius. Quod si eo tempore quo dividitur societas incerta sit dos, ne vetitum sit eam vel partem ei reddi, non oportet dividere eam inter socios iudex debet.

Gaius. Si unus ex sociis communem rem vendiderit, consensu sociorum pretium dividi debet, ita ut ei caveatur indemnem eum futurum. Quod si iam damnum passus est, hoc ei praestabitur. Sed si pretium communicatum sit sine cautione, et aliquid praestiterit is qui vendidit, an si non omnes socii solvendo sint, quod a quibusdam servari non potest, a ceteris debeat ferre? sed Proculus putat hoc ad ceterorum bonus pertinere, quod ab aliquibus servari non potest, rationeque defendi posse, quoniam societas cum contrahitur, tam lucri quam damni communio initur. ¶ Si unus ex sociis qui non totorum bonorum socii erant, communem pecuniam feneraverit, usurasque perceperit, ita demum usuras partiri debet, si societatis nomine feneraverit. nam si suo nomine, quoniam sortis periculum ad eum pertinet, usuras ipsum retinere oportet. ¶ Si quid unus ex sociis necessario de suo impenderit in communi negotio, iudicio societatis servabit, et usuras, si forte mutuatus sub usuris dedit. ¶ Sed et si suam pecuniam dedit, non sine causa dicetur quod usuras quoque percipere debeat, quas possit habere si alii mutuam dedisset. ¶ Non enim alias socii nisi in id quod facere potest condemnatur, quam si confitetur se socium fuisse.

Paulus. Nemo ex sociis plus parte sua potest alienare, etsi totorum bonorum socius sit. ¶ Illud quaeritur, utrum is tantum facere videatur quo minus facere possit, qui erogavit bona sua in fraudem futurae actionis, an et qui occasione acquirendi non utitur. sed verius est eum qui renuntiavit societati, non ut dolo fecisse possit. Idem ex interdictis colligere possumus, in quibus ita est, quod dolo fecisti ut desineres possidere.

Ulpianus. Cum societas ad emendum coiretur et conveniret ut unus reliquis nundinas, id est epulas, praestaret, eosque a negotio dimitteret, si eas eis non solvit, et pro socio et ex vendito cum eo agendum est.

Ulpianus. Nulla societas in aeternum coiri potest.

Paulus. Quod societatem coierunt ut grammaticam docerent et quod ex eo artificio quaestus fecissent commune eorum esset, de ea re quae voluerunt fieri in pacto convento societatis proscripserunt, deinde inter se his verbis stipulati sunt: haec quae supra scripta sunt ita dari fieri, nec adversus

...iuris ea fieri. ¶ Certam si certa ita facta data non erunt, tunc viginti dari. Quaero an si quid contra factum esset, societatis actione agi posset. Respondit: si quidem pacto convento inter eos de societate facto ita stipulatio subiecta esset: hec ita dari fieri ve spondes, futurum fuisse ut si novationis causa id fecissent, pro socio agi non posset, si tota res in stipulationem translata videretur. Sed quoniam non ita essent stipulati: ea ita dari fieri spondes, sed si ea facta ita non essent. ¶ Viginti dari, non videri sibi rem in stipulationem pervenisse, sed dumtaxat poenam. Non enim utriusque rei obligari promissorem, ut ea daret faceret, et si non fecisset, poenam sufficere, et ideo societatis iudicio agi posse. ¶ Duo colliberti societatem coierunt lucri quaestus compendii; postea unus ex his a patrono heres institutus est, alteri legatum datum est. Neutrum horum in medium conferre debere. Respondit.

Gai. l. r. Socius socio etiam culpae nomine tenetur, id est desidiae atque negligentiae. Culpa autem non ad exactissimam diligentiam dirigenda est: sufficit enim talem diligentiam communibus rebus adhibere, qualem suis rebus adhibere solet, quia qui parum diligentem sibi socium acquirit, de se queri debet.

Ulp. l. r. Si societatem universarum fortunarum coierint, id est earum quoque rerum que postea cuique acquiruntur, hereditatem cuique delatam in commune redigendam. ¶ Idem Maximiano r. ¶ Si societatem universarum fortunarum coierint, ut quicquid acquiretur, vel quereretur, communis lucri atque impendii esset, ea quoque que in honorem alterius liberorum erogata sunt utrimque imputanda.

Paul. l. r. Si quis societatem contraxerit, quod emit ipsius fit, non commune, sed societatis iudicio cogitur rem communicare.

Cels. l. r. Si coita sit societas ex his partibus quas Titius arbitratus fuerit, si Titius antequam arbitraretur decesserit, nichil agitur. Nam id ipsum actum est ne aliter societas sit quam ut Titius arbitratus sit.

Procul. l. r. Societatem mecum coisti ea condicione ut Nerva communis amicus partem societatis constitueret. Nerva constituit ut tu ex triente socius esses, ego ex besse. Queris utrum ratum id iure societatis sit an nichilominus ex equis partibus socii simus. Existimo autem melius te quesiturum fuisse utrum ex his partibus socii simus quas is constituisset, an ex his quas virum bonum constituere oportuisset. ¶ Arbitrorum enim genera sunt duo: unum eiusmodi ut sive equum sit sive iniquum parere debeamus, quod observatur cum ex compromisso ad arbitrum itum est; alterum eiusmodi ut ad boni viri arbitrium redigi debeat, etsi nominatim persona sit comprehensa cuius arbitratu fiat.

Paul. l. r. Veluti cum lege locationis comprehensum est ut opus arbitrio locatoris fiat.

Procul. l. r. In proposita autem questione arbitrium boni viri existimo sequendum esse, eo magis quod iudicium pro socio bone fidei est.

Paul. l. r. Unde si Nerve arbitrium ita pravum est ut manifesta iniquitas eius appareat, corrigi potest per iudicium bone fidei.

Procul. l. r. Quid enim si Nerva constituisset ut alter ex millesima parte, alter ex duabus millesimis partibus socius esset? ¶ Illud potest conveniens esse viro bono arbitrio, ut non utique ex equis partibus socii simus, veluti si alter plus opere industrie gratie pecunie in societatem collaturus est.

Paul. l. r. Si pro socius pro filia dotem promisit, et priusquam solveret heredem eam relicta decessisset, postea eius maritus de exigenda dote egit, accepto liberata est. Quesitum est an socius pro socio agere de totius quantitatis parte debeat. Si forte convenissent inter socios ut de communi dotes constituerentur, dixi pactum non esse iniquum, utique si nondum alius tantum filiam convenit. Nam si certe hoc pactum fuit, non interest quod alter solus filiam habuit. ¶ Ceterum si nuptiis tamen dotis pater defuncta in matrimonio filia recuperasset, reddi pecuniam societati debuisse pactum exequitur, sicut nobis interpretantibus. ¶ Quod si salva societate divortio matrimonium solutum foret, cum filia eam dotem reciperet, sive ut ea vel alii marito dari posset, si prior maritus facere non possit, non denuo de societate constituenda dote nisi nominatim ita convenisset. ¶ Verum in proposito largius interpretabatur [illegible] constituta esse. [illegible] Nam si filia data dote postea quam patri heres extitit, uxore recepisset, non esse restituendam pecuniam societati quam mulier habitura fuit etsi alius heres extitisset, quoniam accepto a marito liberata esset, neque quasi imputari posse societati non solutam pecuniam.

Iul. l. r. Socii societatis pro socio heredi alieno socii non obligantur, nisi in communem archam pecunie verse sunt.

Paul. l. r. Illud querendum est: arbor que in confinio nata est, item lapis qui per utrumque fundum extenditur, an cum succisa est arbor vel lapis exemptus eius sit cuius est fundus, pro ea parte quoque singulorum esse debeat, pro qua parte in fundo erat, an qua ratione duabus massis duorum dominorum conflatis tota massa communis est, ita arbor hec ipso quo separatur a solo propriam substantiam in unum corpus redactam accipiat, multo magis pro indiviso communis fiat quam massa.

...naturali convenit [illegible] et postea tantum pretii utrique habere tam in lapide quam in arbore quantum et in terra habebant.

Iul. l. r. Quotiens iussu alicuius vel cum filio eius vel [illegible] habebat cum extraneo contrahitur societas, directo cum illius persona agi posse cuius persona in contrahenda societate spectatur.

Explicit liber XVII. Incipit XVIII. De contrahenda emptione et de pactis inter emptorem et venditorem compositis.

Origo emendi vendendique a permutationibus coepit. Olim enim non ita erat nummus, neque aliud merx aliud pretium vocabatur, sed unusquisque secundum necessitatem temporum ac rerum utilibus inutilia permutabat, quando plerumque evenit ut quod alteri superest alteri desit. ¶ Sed quia non facile nec semper concurrebat ut cum tu haberes quod ego desiderarem, invicem haberem quod tu accipere velles, electa est materia cuius publica ac perpetua extimatio difficultatibus permutationum equalitate quantitatis subveniret; eaque materia forma publica percussa usum dominiumque non tam ex substantia prebet quam ex quantitate, nec ultra merx utrumque, sed alterum pretium vocatur. Sed an sine nummis venditio hodie quoque dici possit dubitatur. ¶ Veluti si ego togam dedi ut tunicam acciperem, Sabinus et Cassius esse emptionem et venditionem putant; Nerva et Proculus permutationem, non emptionem hoc esse. ¶ Sabinus Homero teste utitur, qui exercitum Grecorum ere, ferro hominibusque vinum emere refert, illis versibus [illegible]; sed hi versus permutationem significare videntur, non emptionem, sicut illi [illegible]. Magis autem pro hac sententia illud diceretur quod alias idem poeta dicit [illegible]. Sed verior est Nerve et Proculi sententia; nam ut aliud est vendere aliud emere, alius emptor alius venditor, sic aliud pretium aliud merx, quod in permutatione discerni non potest uter emptor, uter venditor sit. ¶ Est autem emptio iuris gentium, et ideo consensu peragitur, et inter absentes contrahi potest et per nuntium et per litteras.

Ulp. Inter patrem et filium contrahi emptio non potest, sed de rebus castrensibus potest. ¶ Sine pretio nulla venditio est. Non autem pretii numeratio sed conventio perficit sine scriptis habitam emptionem.

Id. r. Si res ita distracta sit ut si displicuisset inempta esset, constat non esse sub condicione distractam, sed resolvi emptionem sub condicione.

Pomp. l. r. Et liberi hominis et loci sacri et religiosi [illegible] qui haberi non potest emptio intelligitur si ab ignorante emitur.

Paul. l. r. Quia difficile dignosci potest liber homo a servo.

Paul. l. r. Sed Celsus filius ait hominem liberum scientem te emere non posse, nec cuiuscumque rei si scias alienationem non habere, ut puta sacra aut religiosa loca aut quorum commercium non sit, ut publica que non in pecunia populi sed in publico usu habeantur, ut est campus Martius. ¶ Si fundus annua bima trima die ea lege venisset ut si in diem statutum pecunia soluta non esset fundus inemptus foret, et si interim fundum emptor coluerit, fructus et eo percepit, inempto eo facto restituentur; et quanti minoris postea alii venisset, ut idem emptor venditori prestet ad diem non soluta pecunia, placet venditori ex vendito eo nomine esse actionem. ¶ Hoc conturbari debemus eo quod inempto fundo facto dicatur actionem ex vendito futuram esse. ¶ In emptis enim et venditis potius id quod actum quam id quod dictum sit sequendum est, et cum lege id dictum sit, apparet hoc dumtaxat actum esse ne venditor emptori pecuniam ad diem non solutam obligatus esset, non ut omnis obligatio empti et venditi utrimque solveretur. ¶ Condicio que initio contractus dicta est, postea alia pactione immutari potest, sicuti etiam abiri a tota emptione potest, si nondum impleta sunt que utrimque prestare debuerunt.

Paul. l. r. Hec venditio servi si rationes domini computasset arbitrio condicionalis est. Condicionales autem venditiones tunc perficiuntur cum impleta fuerit condicio. ¶ Sed utrum hec est condicio venditionis si ipse dominus computasset suo arbitrio, an si arbitrio viri boni? ¶ Nam si arbitrium domini accipiamus, et venditio nulla est, quemadmodum si quis ita vendiderit si voluerit, vel ut stipulanti sic spondeat si voluero decem dabo; neque enim debet in arbitrium rei conferri an sit obstrictus. Placuit itaque veteribus magis in viri boni arbitrium id collatum videri quam in domini. Si igitur rationes potuit accipere nec accepit, vel accepit quidem, fingit autem se non accepisse, impleta condicio emptionis est et ex empto venditor conveniri potest. ¶ Huiusmodi emptio quanti tu eum emisti, quanti pretii in archa habeo, valet; nec enim incertum est pretium tam evidenti venditione; magis enim ignoratur quanti emptus sit quam in rei veritate incertum est. ¶ Si quis ita emerit: est mihi fundus emptus centum et quanto pluris eum vendidero, valet venditio et statim impletur; habet enim certum pretium centum, augebitur autem pretium si pluris emptor fundum vendiderit.

Pomp. r. Nec emptio nec venditio sine re que veneat potest intelligi. et tamen fructus et partus futuri recte ementur, ut cum editus esset partus, iam tunc cum contractum esset negotium, venditio facta intelligatur. sed si id egerit venditor ne nascatur aut fiant, ex empto agi posse. Aliquando tamen et sine re venditio intelligitur, veluti cum quasi alea emitur, quod fit cum captus piscium vel avium vel missilium emitur. Emptio enim contrahitur etiam si nichil inciderit, quia spei emptio est. et quod missilium nomine eo casu captum est si evictum fuerit, nulla eo nomine ex empto obligatio contrahitur, quia id actum intelligitur.

Ulp. r. In venditionibus et emptionibus consensum debere intercedere palam est. ceterum sive in ipsa emptione dissentient sive in pretio sive in quo alio, emptio imperfecta est. Si igitur ego me fundum emere putarem Cornelianum, tu michi te vendere Sempronianum putasti, quia in corpore dissensimus, emptio nulla est. Idem est si ego me Stichum, tu autem Pamphilum absentem vendere putasti. Nam cum in corpore dissentiatur, apparet nullam esse emptionem. Plane si in nomine dissentiamus, verum de corpore constet, nulla dubitatio est quin valeat emptio et venditio. nichil enim facit error nominis cum de corpore constat. Inde queritur si in ipso corpore non erratur, sed in substantia error sit, ut puta si acetum pro vino veneat, aes pro auro vel plumbum pro argento, vel quid aliud argento simile, an emptio et venditio sit. Marcellus scripsit libro VI digestorum emptionem esse et venditionem, quia in corpus consensum est, etsi in materia sit erratum. ego in vino quidem consentio, quia eadem prope usia est, si modo vinum acuit. ceterum si vinum non acuit, sed ab initio acetum fuit ut embamma, aliud pro alio venisse videtur. In ceteris autem nullam esse venditionem puto quotiens in materia erratur.

Paul. r. Aliter atque si aurum quidem fuerit, deterius autem quam emptor existimaret. tunc enim emptio valet.

Ulp. r. Alioquin quid dicemus si cecus emptor fuit, vel si in materia erratur vel in minus perito discernendarum materiarum? in corpus eos consensisse dicemus? et quemadmodum consensit qui non videt? Quod si ego me virginem emere putarem, cum esset iam mulier, emptio valebit. in sexu enim non est erratum. ceterum si ego mulierem venderem, tu puerum emere putasti vel existimasti, quia in sexu error est, nulla emptio, nulla venditio est.

Pomp. r. In huiusmodi autem questionibus personae ementium et vendentium spectari debent, non eorum quibus acquiritur ex eo contractu actio. nam si servus meus vel filius qui in mea potestate est me presente suo nomine emat, non est querendum quid ego existimem, sed quid ille qui contrahit.

Ulp. r. Si servo meo vel ei cui mandavero vendas sciens fugitivum, illo ignorante, me sciente, non teneri te ex empto verum est.

Ulp. r. Quid tamen dicemus si in materia et qualitate ambo errarent? ut puta si et ego me vendere aurum putarem et tu emeres, cum aes esset? ut puta coheredes viriolam que aurea dicebatur pretio exquisito uni heredi vendidissent, eaque inventa esset magna ex parte enea? venditionem esse constat ideo quia auri aliquid habuit. nam si inauratum aliquid sit, licet ego aureum putem, valet venditio. si autem aes pro auro veneat, non valet.

Paul. r. Et si consensum fuerit in corpus, id tamen in rerum natura ante venditionem esse desierit, nulla emptio est. Ignorantia emptori prodest que non in supinum hominem cadit. Si rem meam michi ignoranti vendideris et iussu meo alii tradideris, non putat Pomponius dominium ad eum transire, quoniam non hoc michi propositum fuit, sed quasi tuum dominium ad eum transire. Et ideo si donaturus michi rem meam iussu meo alii tradas, idem dicendum est.

Pomp. r. Sue rei emptio non valet sive sciens sive ignorans emit. sed si ignorans emit, quod solverit repetere poterit, quia nulla obligatio fuit. Nec tamen emptioni obstat si in ea re usus fructus dumtaxat ementis sit.

Paul. r. Officio tamen iudicis pretium minuetur.

Pomp. r. Sed si communis ea res emptori cum alio sit, dici debet scisso pretio pro portione pro parte emptionem valere, pro parte non valere. Si servus domini iussu in demonstrandis finibus agri venditi vel errore vel dolo plus demonstraverit, id tamen demonstratum accipi oportet quod dominus senserit. et ita Alphenus scripsit de vacua possessione per servum tradita.

Ulp. r. Quod vendidi non aliter fit accipientis quam si aut pretium nobis solutum sit aut satis eo nomine factum, vel etiam fidem habuerimus emptori sine ulla satisfactione.

Pomp. r. Sabinus respondit: Si quam rem nobis fieri velimus, veluti statuam vel vas aliquod seu vestem, ut nichil aliud quam pecuniam daremus, emptionem videri, nec posse ullam locationem esse ubi corpus ipsum non detur ab eo cui id fieret. aliter atque si aream darem ubi insulam edificares, quoniam tunc a me substantia proficiscitur.

Paul. r. Labeo scripsit obscuritatem pacti nocere potius debere venditori qui id dixerit quam emptori, quia potuit re integra apertius dicere.

Ulp. r. Hanc legem venditionis si quid sacri vel religiosi est eius nichil venit supervacuam non esse, sed ad modica loca pertinere. ceterum si omne religiosum vel sacrum vel publicum venierit, nullam esse emptionem.

Paul. r. Ergo solvitur eo nomine emptor condicere potest. || et.

Ulp. r. In modicis autem ex empto esse actionem, quia non specialiter locus sacer vel religiosus venit, sed emptioni maioris partis accessit.

Id. r. Si ita distrahatur illa aut illa res, utram eligerit venditor, hec erit empta. Qui vendidit necesse non habet fundum emptoris facere, ut cogitur qui fundum stipulanti spopondit.

Pomp. r. Si sciens emam ab eo cui bonis interdictum sit vel cui tempus ad deliberandum de hereditate ita datum est ut ei diminuendi potestas non sit, dominus non ero. dissimiliter atque si a debitore sciens creditorem fraudantem emero.

Paul. r. Qui a quolibet rem emit quam putat ipsius esse, bona fide emit. At qui sine tutoris auctoritate a pupillo emit, vel falso tutore auctore quem scit tutorem non esse, non videtur bona fide emere, ut et Sabinus scripsit.

Ulp. r. Rem alienam distrahere quem posse nulla dubitatio est. nam emptio et venditio est. sed res emptori auferri potest.

Id. r. Quotiens servus venit non cum peculio distrahitur, et ideo sive non sit exceptum sive sit exceptum, nec cum peculio veneat, non cum peculio distractus videtur. Unde si que res fuerint peculiares a servo surrepte, condici poterunt, videlicet quasi furtive, hec ita si res ad emptorem pervenerint.

Id. r. Sed et ad exhibendum agi posse nichilominus et vindicari.

Pomp. r. Sed et si quod postea accessit peculio || to puto reddendum esse venditori, veluti partus et quod ex operis vicarii perceptum.

Ulp. r. Qui tabernas argentarias vel ceteras || tum est que in solo publico sunt vendidit, non solum sed ius vendidit, cum iste taberne publice sint, quarum usus ad privatos pertinet.

Pomp. r. Cum in lege venditionis ita sit scriptum: flumina aut stillicidia uti nunc sunt ut ita sint, nec adicitur que flumina vel stillicidia, primum spectari oportet quod actum sit. si non id appareat, tunc id accipitur quod venditori nocet. ambigua enim

Paul. r. Si in emptione fundi dictum sit || oratio est. accedere Stichum servum, neque intelligatur quis ex pluribus accesserit, cum de alio emptor, de alio venditor senserit, nichilominus fundi venditionem valere constat. Sed Labeo ait eum Stichum deberi quem venditor intellexerit. Nec refert quanti sit accessio, sive plus in ea sit quam in ipsa re cui accedat an minus. plerasque enim res aliquando propter accessiones emimus, sicuti cum domus propter columpnas et marmora et statuas et tabulas pictas ematur. Omnium rerum quas quis habere vel possidere vel persequi potest venditio recte fit. quas vero natura vel gentium ius vel mores civitatis commercio exuerunt, earum nulla venditio est. Hominem liberum scientes emere non possumus. Sed nec talis emptio aut stipulatio admittenda est, cum servus erit, quasi diceremus futuras res emi posse. nec enim fas est eiusmodi casus expectare. Item si emptor et venditor scit furtivum esse quod veniret, a neutra parte obligatio contrahitur. Si emptor solus sciret, non obligabit venditorem, nec tamen ex vendito quicquam consequetur nisi ultro quod convenit prestet. Quod si venditor sciret, emptor ignorabit, utrimque obligatio contrahitur. Et ita Pomponius scribit. Rei sue emptio tunc valet cum ab initio id agatur ut possessionem emat quam forte venditor habuit et in iudicio possessionis potior esset.

Alia causa est degustandi, alia metiendi. gustus enim ad hoc proficit ut improbare liceat. mensura vero non eo proficit ut plus aut minus veneat, sed ut appareat quantum ematur.

Si emptio ita facta fuerit: est michi emptus Stichus aut Pamphilus, in potestate est venditoris quem velit dare, sicut in stipulationibus.

Sed uno mortuo qui superest dandus est. ideo prioris periculum ad venditorem, posterioris ad emptorem respicit. Sed et si pariter decesserint, pretium debebitur. unus enim utique periculo emptoris vixit. Idem dicendum est etiam si emptoris fuit arbitrium quem vellet habere, si modo hoc solum arbitrio eius commissum sit, ut quem voluisset haberet emptum, non illud an emptum haberet. Tutor rem pupilli emere non potest. Idemque porrigendum est ad similia, id est ad curatores et procuratores et qui negotia aliena gerunt.

Gai. r. Quod sepe arre nomine pro emptione datur, non eo pertinet quasi sine arra conventio nichil proficiat, sed ut evidentius probari possit convenisse de pretio. Illud constat imperfectum esse negotium, cum emere volenti sic venditor dicit: quanti velis, quanti equum putaveris, quanti existimaveris, habebis emptum. Veneni mali quidam putant non contrahi emptionem, quia nec so